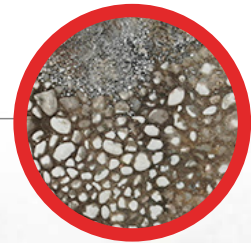

Kvarteret Mältaren – från bronsålder till nutid

Stadslager L1980:4669
Mältaren 12
Örebro socken och kommun
Örebro län
Närke

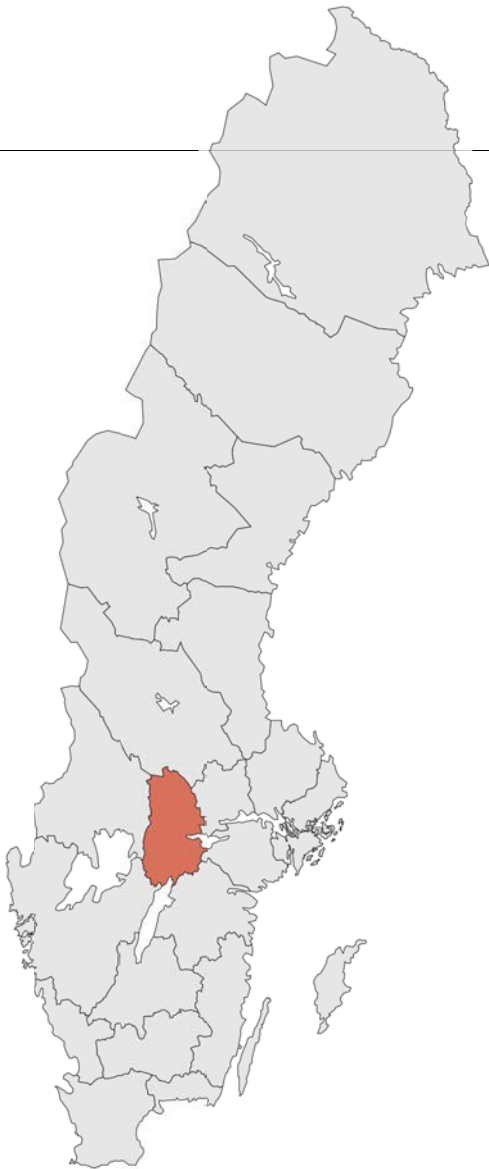
Nina Balknäs, Tomas Ekman & Annica Ramström

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

---

*Översiktskarta över Sverige med
Örebro län markerat i rött.*

© 2024 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2024:18
Lst dnr 431-7898-2021, 431-8098-2021

Författare	Nina Balknäs, Tomas Ekman & Annica Ramström
Kvalitetsgranskning	Annica Ramström, Ebba Knabe
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Lodfoto över välbevarad stenläggning.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2024:18
ARKEOLOGISK FÖRUNTERSÖKNING OCH UNDERSÖKNING

Kvarteret Mältaren – från bronsålder till nutid

Stadslager L1980:4669
Mältaren 12
Örebro socken och kommun
Örebro län
Närke

Nina Balknäs, Tomas Ekman & Annica Ramström

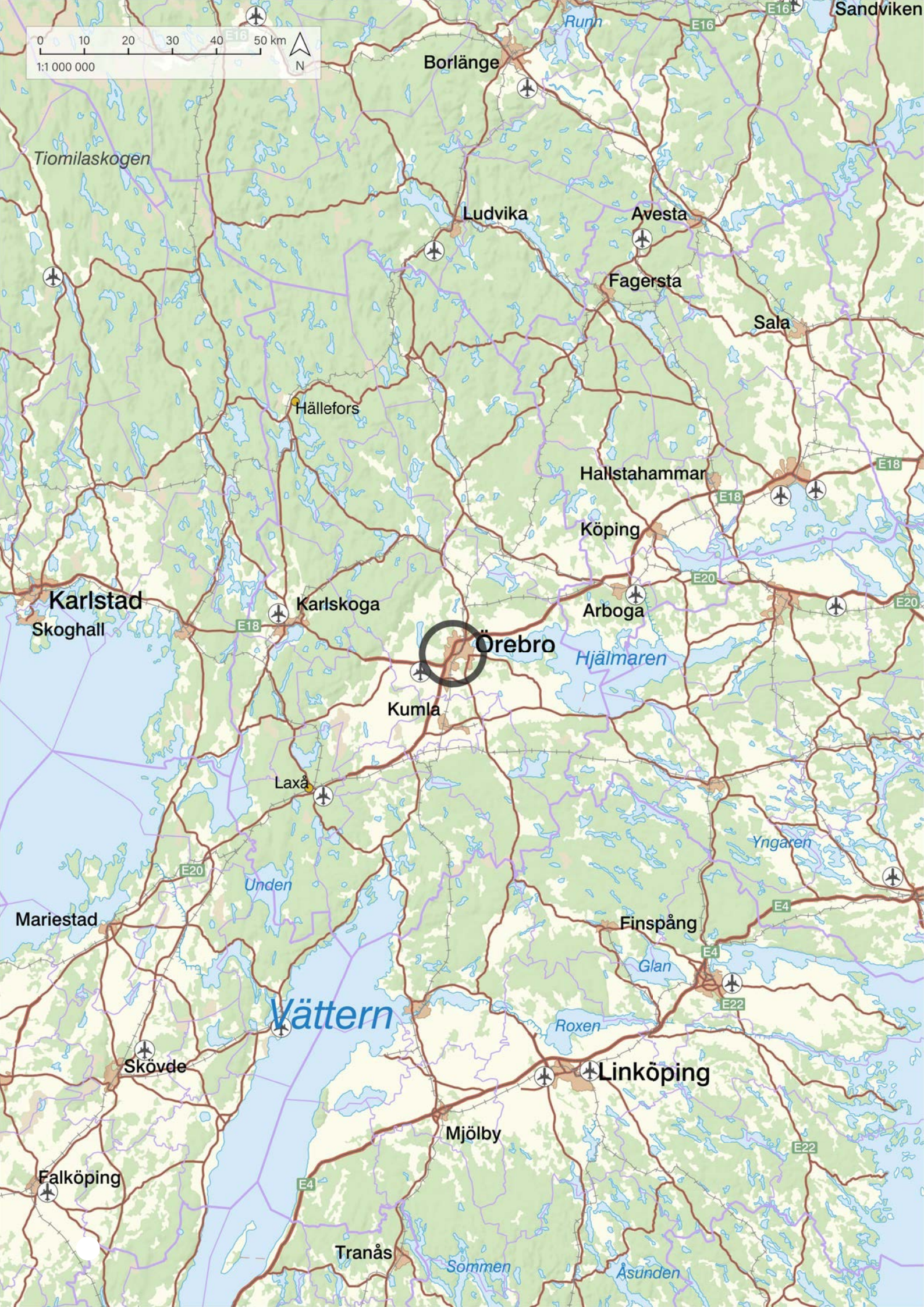
Lst dnr 431-7898-2021, 431-8098-2021

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	5
Inledning	8
Örebro, på Söder, en kort historik – från tomt 101 S till kvarteret Mältaren 12....	9
Södersaneringen	10
1652 års karta	10
Alltid utfyllt.....	10
Undersökning i grannkvarteret	12
Krukmakarnas kvarter	12
Förhistoria?	14
Undersökningsområdet i källorna.....	14
Tomthistorik Örebro stad 96 S-101 S	14
Den arkeologiska förundersökningen	20
Syfte	20
Metod	20
Resultat.....	22
Sammanfattande tolkning.....	28
Förundersökningens vetenskapliga potential	28
Den arkeologiska slutundersökningen	30
Syfte och målgrupper.....	30
Frågeställningar	30
Metod och genomförande	30
Resultat.....	32
De förhistoriska lämningarna	32
De historiska lämningarna: fas 1	36
De historiska lämningarna: fas 2	40
De historiska lämningarna: fas 3	45
Lagerföljd, stratigrafi	49
Fynd och analyser	50
Tolkning	52
Kontinuitet.....	52
Förhistorisk tid och medeltid	53
Efterreformatorisk tid	53
Staden som radby	54
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	55
Tekniska och administrativa uppgifter	56
Referenser	57
Förteckning över figurer	59
Förteckning över bilagor	60
Bilagor	61
<i>Bilaga 1. Schakttabell förundersökning .....</i>	<i>61</i>
<i>Bilaga 2a) Anläggningstabell förundersökning.....</i>	<i>62</i>
<i>Bilaga 2b) Anläggningstabell undersökning .....</i>	<i>65</i>
<i>Bilaga 3. Fyndtabell .....</i>	<i>71</i>
<i>Bilaga 4. Keramikregistrering.....</i>	<i>72</i>
<i>Bilaga 5. ¹⁴C-analys .....</i>	<i>85</i>
<i>Bilaga 6. Arkeobotanisk analys .....</i>	<i>88</i>

SAMMANFATTNING

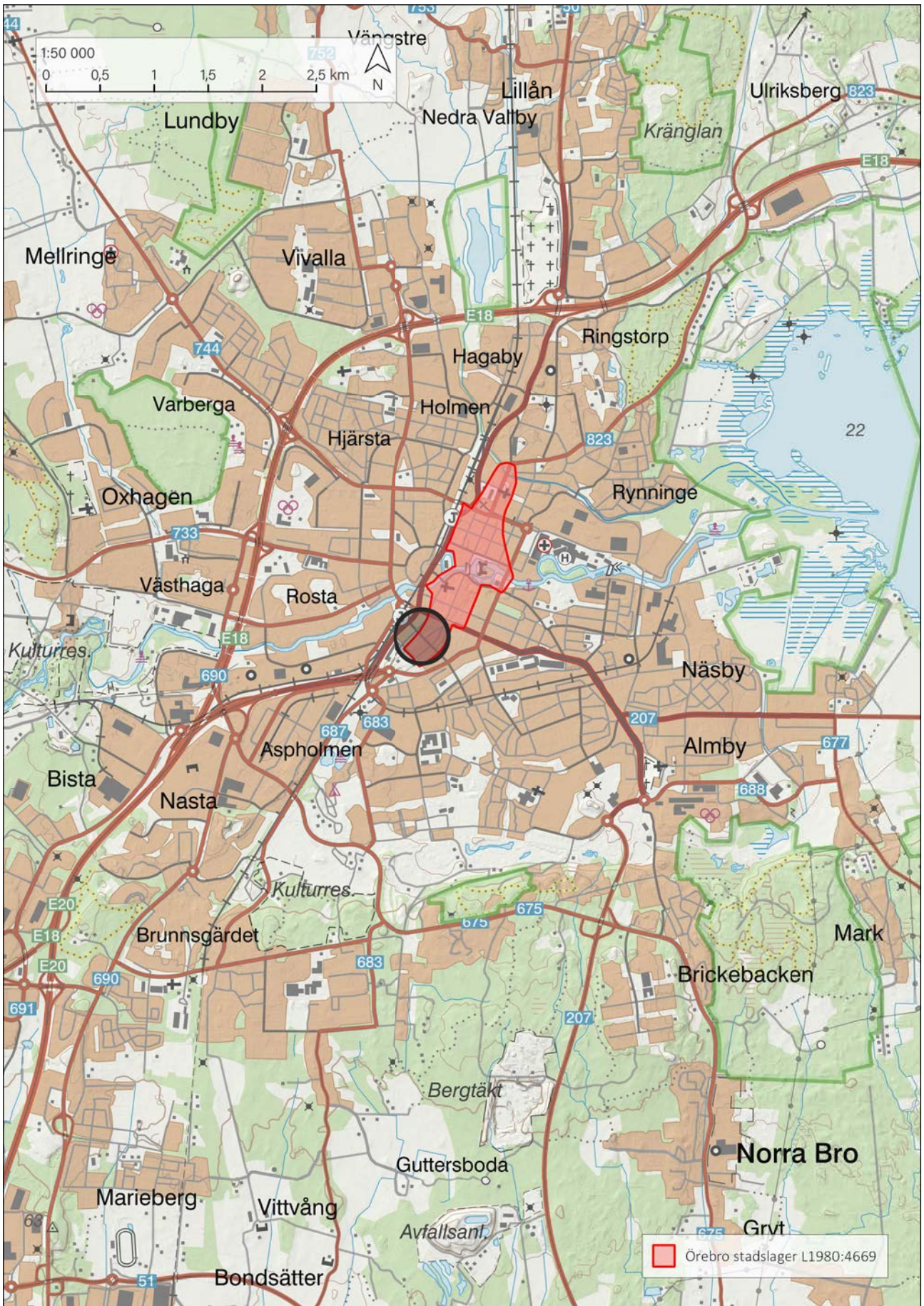

Arkeologgruppen har år 2021 genomfört en förundersökning med påföljande arkeologisk undersökning inom kvarteret Mältaren 12 i centrala Örebro. Den undersökta ytan är belägen inom fornlämning L1980:4669, Örebro stadslager, vilket till sina äldsta delar härrör från medeltid.

Undersökningsområdet var beläget utmed Näbbtorgsgatan, vars sträckning varit densamma åtminstone sedan den tidigaste kartan från år 1652 (S73-1:1).

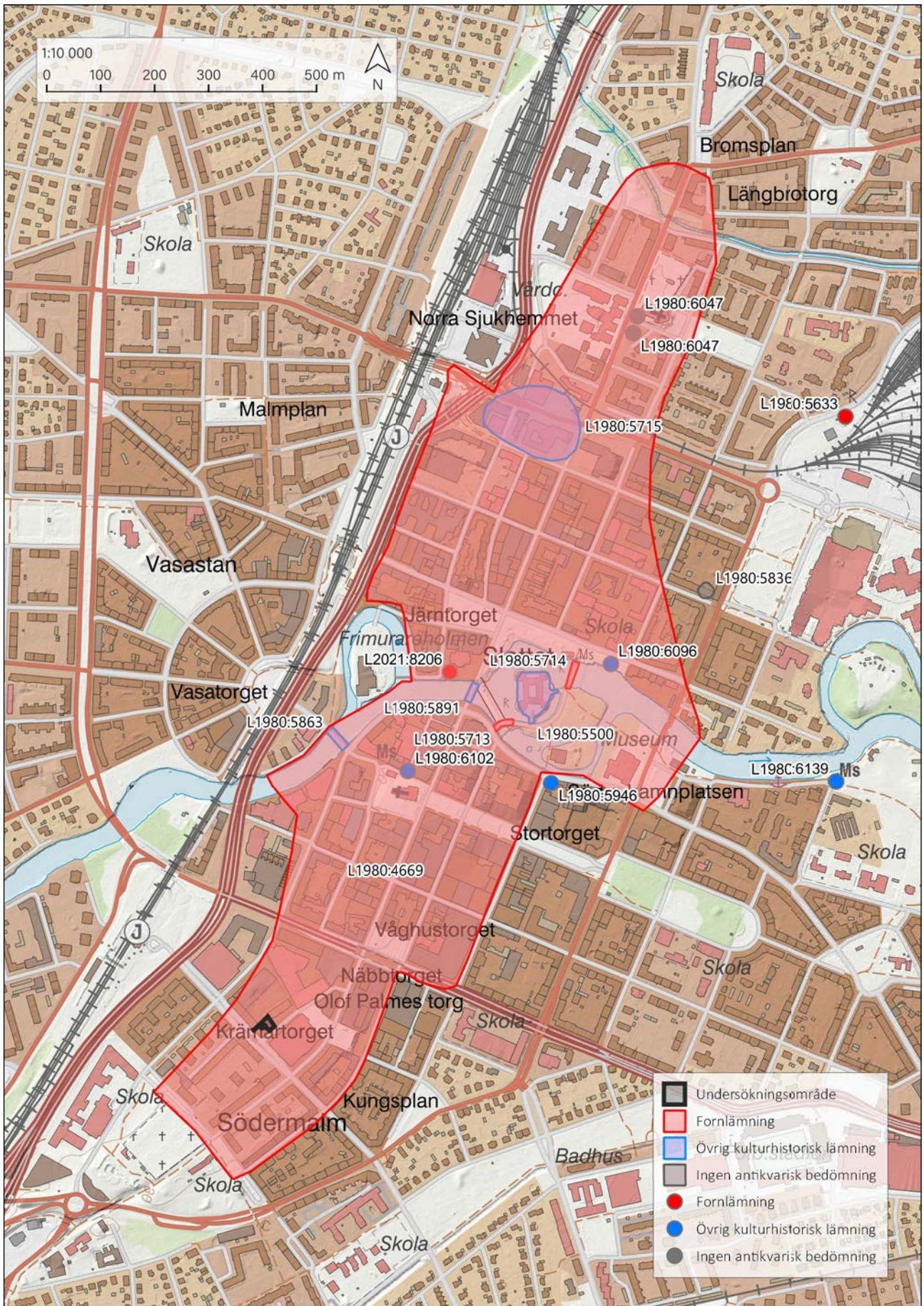
Vid undersökningen påträffades spridda lämningar från yngre bronsålder, yngre järnålder och medeltid. Från mitten av 1600-talet finns bebyggelse inom ytan. De efterreformatoriska lämningarna har delats upp i tre faser från 1650 till 1900-tal.

Figur 1 (föregående sida). Översiktskarta. Skala 1:1 000 000.

Figur 2. Översikt med undersökningsområde. Skala 1:50 000.

Figur 3. Översikt med undersökningsområdet och lämningar registrerade i Kulturmiljöregistret. Skala 1:10 000.

INLEDNING

Med anledning av fastighetsbolaget Behrn Fastigheter AB:s tänkta bostadsbyggnation inom kvarteret Mältaren 12 i centrala Örebro har Arkeologgruppen AB genomfört en förundersökning med påföljande arkeologisk undersökning (slutundersökning) av den berörda ytan. Den undersökta ytan är belägen inom fornlämning L1980:4669, Örebro stadslager, vilket till sina äldsta delar härör från medeltid. Fornlämningens utbredning utgår från drottning Kristinas stadsplan över Örebro från år 1654.

Undersökningarna genomfördes under hösten år 2021 och tidsspannet mellan de båda undersökningarna var väldigt kort då de var krav på att den arkeologiska undersökningen skulle vara klar före årsskiftet 2021/2022. Detta hade i sin tur med att göra att Länsstyrelsen i Örebro län vid ett tidigare samråd inför förändringar i detaljplanen meddelat att byggnation inom det aktuella området krävde tillstånd till ingrepp i fornlämning. Någon sådan ansökan lämnades dock inte in i samband med detaljplanearbetet inför bygget. När bygg- och anläggningsarbetena redan påbörjats fick Länsstyrelsen information från byggföretaget NCC att det vid de initiala markarbetena framkommit vad som tolkades som äldre lämningar. I detta skede gjordes en förundersökning där lämningarna var av en sådan omfattning att Länsstyrelsen beslutade om en direkt fortsättning av arbeten i form av arkeologisk undersökning.

Föreliggande rapport innehåller resultaten från både den arkeologiska förundersökningen och den arkeologiska undersökningen. Ansvarig för förundersökningens fältarbete var Nina Balknäs och för den arkeologiska undersökningens fältarbete ansvarade Annica Ramström, vilka tillsammans skrivit föreliggande arkeologisk rapport. Den historiska bakgrunden är författad av Tomas Ekman. Uppdragsgivare var Länsstyrelsen i Örebro län och kostnadsansvaret har burits av Behrn Fastigheter AB.

Som tidigare nämnts innehåller rapporten både resultaten från förundersökningen och den arkeologiska undersökningen, för att underlätta läsandet av rapporten redovisas de båda undersökningarna separat. Den antikvariska gången är sådan att den arkeologiska undersökningen, fortsättningen, bygger på resultaten från förundersökningen. Det är därför viktigt att resultaten från förundersökningen föregår och förklarar varför en slutundersökning kom till stånd. Däremot är det inledande kapitlet som rör den från skriftligt källmaterial kända historien kring den här delen av Örebro relevant för båda undersökningarna.

Inga förmedlingsinsatser för allmänheten genomfördes under de veckor undersökningen pågick. Anledningen till detta var att restriktionerna kring arbetsplatsen var så omfattande, särskilt gentemot arbetsmiljölagen, att det inte var görligt. Däremot lades ett antal inlägg med vidhängande fotografier ut på Arkeologgruppens sida på Facebook där det berättades som grävningens fortskridande. Restriktionerna gjorde det även svårt att nå ut via media. Trots det gjordes ett inslag i Nerikes Allehanda om undersökningen som publicerades den 11 november 2021.

Figur 4. Korsning på Gamla söder år 1954. Den här aktuella tomten står på bilden med två hus med orange tegeltak. Fotograf: Hans I Erikson. Örebro stadsarkiv ID PS-172-251.

Örebro, på Söder, en kort historik – från tomt 101 S till kvarteret Mältaren 12

Stadsplan och bebyggelse i Örebro har alltid haft att förhålla sig till den markanta grusåsen som löper i närmast nord-sydlig riktning genom staden. Längs åsen gick en landsväg med rötter i förhistorien. I söder kom den från Mosjöområdet, som erbjöd goda utkomstmöjligheter redan under stenåldern. I norr övergick den i Långbro socken, en slags föregångare till Örebro stad. Dess ursprung är dunkelt liksom socknens faktiska gränser. Långbro kyrka låg sannolikt ungefär där Olaus Petri kyrka byggdes för drygt hundra år sedan.

Grusåsen korsas av Svartån som rinner upp i västra Närke och utmynnar i Hjälmarén. Vid ett lämpligt vadställe uppstod en enklare bebyggelse sannolikt redan under järnåldern. Vadstället var av vikt såväl för civil som militär passage av ån. För att ha kontroll över vadet byggdes ett enklare fäste på en holme i ån. Det skedde sannolikt under 1200-talet. Under 1300-talet hade fästet utvecklats till en borg av stor strategisk betydelse. Borgen belägrades vid minst sju tillfällen under medeltiden (mer om stadens äldre historia, se Ekman 2021).

I anslutning till borgen växte en mindre stad fram. Efter den oroliga medeltiden kom lugnare tider och Örebro utvecklades till ett centrum för handel och administration. Stadens centrala funktioner återfanns främst kring Stortorget. Norr och Söder i staden fick en blandad bebyggelse utan tydlig social stratifiering. Industrialismen nådde Örebro förhållandevis sent med skoindustrin som dess mest kända näringsgren.

SÖDERSANERINGEN

Stadsdelen Söder i Örebro blev som mest omtalad när den var på väg att försvinna och "Södersaneringen" blev ett begrepp. Hantverkar- och arbetarslum skulle ersättas av modern och ändamålsenlig bebyggelse. Planerna hade funnits tidigare men de fick ordentlig fart när projektet "Örebro 700" blev beslutat. Stadens 700-årsjubileum skulle firas med ett stort antal utställningar och arrangemang som skulle fästa Örebro på kartan som en modern och framåt stad. En stadsdel med tråkåkar och ruckel gav knappast rätt signaler. Saneringen genomfördes i stora drag under en tioårsperiod med slutpunkt jubileumsåret 1965. Kronor på verket blev Krämarens dubbla skyskrapor (med Örebromått mätt) och Medborgarhuset med Hjalmar Bergmanteatern. Medborgarhuset var så stort att det tog upp nästan hela kvarteret Handskmakaren, förutom dess norra del som fick bli det nya Södertorget (nu Olof Palmes torg). Närmaste granne i väster var kvarteret Mältaren som till stor del fick ny bebyggelse. Dock sparades husen längs Änggatan, som huvudsakligen utgjordes av relativt nybyggda industrilokaler. Undantaget var hörnhuset Näbbtorgsgatan-Änggatan, ett bostadshus med fem våningar och byggår 1911. Fastigheten har beteckningen Mältaren 6 på en registerkarta från år 1919. Efter en del förändringar inom kvarteret återfinns den nu inom Mältaren 12. Kvarternamnerna är i början av 1900-talet en ny företeelse i Örebro. Tidigare numrerades tomterna i löpande serier, med separata nummerserier för norr och söder, där gränsen gick i Svartån. Mältaren 6 motsvaras av de östra delarna av tomterna 96-101 S (där S står för Söder).

1652 ÅRS KARTA

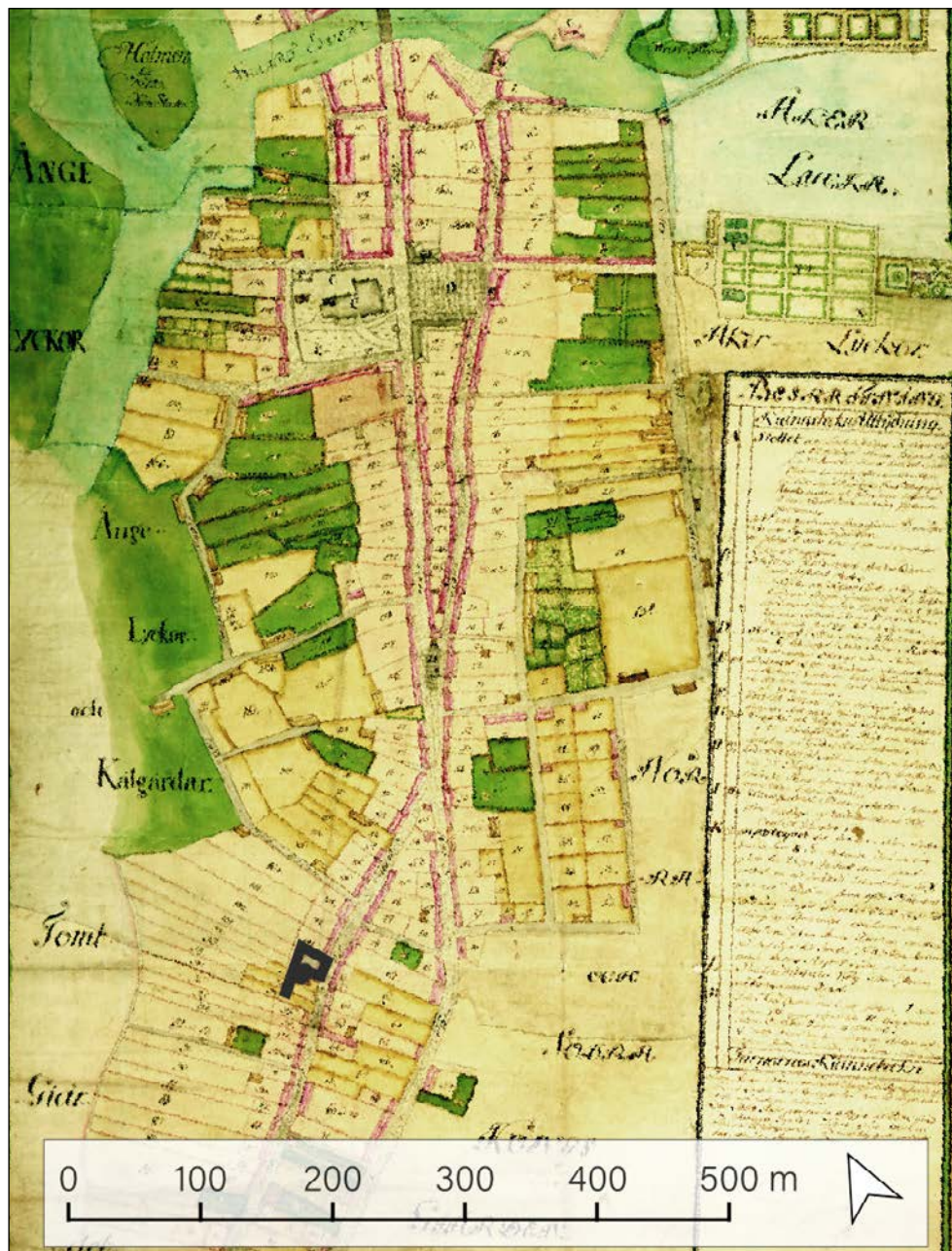
Den äldsta kartan över staden Örebro är Johan Torings från år 1652. Den visar en liten stad, utsträckt längs med grusåsen. Staden kan då ha haft omkring 2000 invånare (Waldén 1945b:10). Undersökningsområdet är vid den här tiden markerat som tomtlagt område, men om det har bebyggelse eller om det enbart är en del av stadens odlingsmark framgår inte av kartan. I en del äldre litteratur tolkas fyrkanterna på Torings karta som likställda med senare tiders kvarter. Kartans syfte är dock primärt att klarlägga stadens respektive kronans markinnehav inom Örebro.

ALLTID UTFYLLT

Vi vet från senare generationer av kartor att bebyggelsen i stadens kvarter är beroende av topografin. Grusåsen var relativt smal med branta sluttningar mot väster och öster, vilket inte minst visat sig vid flera arkeologiska undersökningar, till exempel i kvarteren Bromsgården, Prästgården, Svalgången, Tryckeriet och Bryggaren (Broberg & Hasselmo 1981; Broberg 1990; Ljung 1991; Roslund 1982). I samtliga kvarter finns omfattande utfyllningar. I Bromsgården och Tryckeriet har dessa skett successivt med början redan under medeltid.

Figur 5. 1652 års karta. Undersökningsområdet är markerat med svart. Skala 1:10 000.

Figur 6. Karta 1782. Undersökningsområdet är markerat med svart.
Skala 1:10 000.

Stadens invånare har uppenbarligen tvingats omdana naturen bit för bit för att få utrymme att växa och för att försörja sina medborgare. Det var inte förrän effekterna av Hjälmarsänkningen slog igenom under 1880-talet som staden kunde expandera från åsens närområde.

UNDERSÖKNING I GRANNKVARTERET

Den första mer detaljerade stadskartan dröjer till år 1782. Kartan visar mycket tydligt hur bebyggelsen på Söder samlas längs Kyrkogårdsgatan och Drottninggatan som löper parallellt innan gatorna sammanstrålar vid Yxhammarstorget, en avsevärt mindre föregångare till dagens Våghustorget. Väster ut från Kyrkogårdsgatan följer trädgårdsmark, åkerlyckor och kålgårdar. I grannkvarteret Bryggaren gjordes år 1979 en undersökning inför bygget av den före detta biblioteksbyggnaden. Den visade att den första etableringen nedanför åschrönet skedde först under 1700-talet (Roslund 1982:8). Åsgrus fanns endast i nära anslutning till tomtragänsen i sydöst, mot Näbbtorgsgatan. Övriga delar av tomten bestod av lera under olika typer av utfyllnadsjord. Det är högst sannolikt att relationen mellan åsgrus och lera är ungefär densamma i kvarteret Mältaren.

KRUUKMAKARNAS KVARTER

År 1913 skulle en vattenledning grävas ner vid en av gårdarna på Söder. Då påträffades en stor grop där spill från en krukumakerverkstad grävts ned. Det handlade om gods som misslyckats i bränningen och därför kasserats. Fyndet var dock av stort arkeologiskt värde. Det gav en bild av den lokala nivån på hantverket över en längre period – dateringarna omfattar tiden mellan 1664–1729 (Olsson 1947:136).

En viss arkeologisk dokumentation ska ha gjorts men tyvärr finns den inte bevarad. På grund av de sparsamma uppgifterna har det också visat sig vara svårt att precisera exakt var fyndet gjordes. Enligt Bertil Waldén (1945b:93) var adressen Kyrkogårdsgatan 23 som bör motsvara det gamla tomtnumret 80 Söder (Örebro Stadsarkiv). Det borde med andra ord vara enkelt att via äldre längder se vilka krukumakare som varit verksamma på platsen. Problemet är dock att tomterna mellan Drottninggatan och den gamla Kyrkogårdsgatan numrerats om vid minst två tillfällen under 1700- och 1800-talen. På 1879 års stadsplan är tomt 80 söder om nuvarande Ängsgatan inom nuvarande kvarteret Tunnbindaren. Den ligger mittemot tomterna 92–93 på andra sidan Kyrkogårdsgatan. På 1823 års karta är tomt 80 i stället en hörntomt vid Näbbgränd, där man idag hittar Olof Palmes torg. Mittemot tomterna 92–93 finns då tomt 74. På kartan från 1782 är tomt 80 lika med Södertull, vid infarten till staden från söder. Vid tomterna 92–93 hittas nu tomterna 67–68, båda klassificerade som obebodda.

Eftersom kartan från år 1782 är den som kommer närmast dateringen för fyndet bör krukumakaren med andra ord sökas i grannskapet till tomterna 67–68. Passande nog finns en långvarig etablerad verksamhet i närheten. Tomt 62–63 ägs år 1782 av kakelugnsmakaren Lars Billgren som i likhet med många krukumakare bytt krukorna mot kakelugnar. Han samäger tomterna med änkan efter krukumakaren Jacob Trång som även äger tomt 66. Billgren har tidigare varit gesäll hos Jacob Trång. Från denne finns sedan personkopplingar ända tillbaka till mästaren Mårten Johansson som var verksam från och med

Figur 7. Detalj i karta från år 1782. Tomter diskuterade i kapitel "Krukmakarnas kvarter" i grönt. Skala 1:2 000 med insticksplan i skala 1:50 000.

mitten av 1600-talet. Mårtens änka, söner och gesäller fortsatte driften efter hans död år 1675. Hans verkstad kan sannolikt placeras på tomten 65 S (Gustafsson 2019:5). Att kasserat material grävts ned på en obebodd granntomt är knappast överraskande. Ägarbilden år 1782 antyder att krukmakeriet tidigare omfattat flera av tomterna söder om Näbbgränd. Här fanns centrum för Örebrobs krukmakeri under 1700-talet, något som från slutet av århundradet övergick till att bli ett centrum för kakelugnsmakare (Ekman 2001).

FÖRHISTORIA?

En intressant detaljfråga rör om kvarteren på Söder kan innehålla lämningar från förhistorien. Spridda anläggningar med förhistorisk datering har påträffats på flera platser inom Örebro (Broberg 1996; Balknäs 2020; Strengbom & Rönngren 2021). Läget längs landsvägen och vadet över Svartån gör att platsen bör ha lockat till sig bebyggelse redan under förhistorisk tid. Än så länge rör det sig dock om enstaka anläggningar. Marknivån längs åsen är idag 15–20 meter över havet, vilket gör att bebyggelse kan ha etablerats här åtminstone under yngre järnålder.

UNDERSÖKNINGSOMRÅDET I KÄLLORNA

Undersökningsområdet har idag adressen Näbbtorosgatan 20 men gatan var tidigare en del av Kyrkogårdsgatan, en gata vars sista rester försvann vid Södersaneringen. Aktuell adress var Kyrkogårdsgatan 20–22 A. Innan namnet Kyrkogårdsgatan började användas mot slutet av 1700-talet kallades gatan bara "Gamla gatan". Men gatadresser är ett sent påfund, i äldre handlingar används gårdsnumren. Gårdarna på Söder har ett S efter tomtnumret för att skilja dem från tomterna norr om bron som har en parallell nummerserie men med N efter tomtnumret. Vi ska titta lite närmare på numren 96–101 S, främst på 100–101 S som direkt berördes av den aktuella undersökningen. Numren 96–99 förekommer dock stundtals då de samägs och samredovisas i vissa källor med 100–101 S. Numren 97–98 motsvarar ungefär dagens hörnfastighet Näbbtorosgatan–Änggatan. Den byggdes år 1911 av byggmästaren August Persson. Då hade tomternas östra delar samlats med beteckningen Mältaren 6. Övriga delar av de äldre tomterna bildade Mältaren 7–10. Nummer 96 hade försvunnit när Änggatan fick sin nuvarande sträckning kring det förra sekelskiftet. Fakta har hämtats från mantalslängder, husförhörlängder, fastighetsregister och äldre kartor. Den äldsta tillgängliga källan är Torings stadskarta från år 1652. Mantals- och husförhörlängder är bara användbara från mitten av 1700-talet. Innan dess anges inte var personerna bor i staden. En generell kronologisk utgångspunkt för nedanstående tomthistorik är därför år 1750.

TOMTHISTORIK ÖREBRO STAD 96 S-101 S

No 96 S

Motsvarar senare adressen Kyrkogårdsgatan 22 C. Ägs och bebos år 1750 av timmerkarlen Nils Rundberg. Han efterträds av sin svärson, klensmeden Nils Swedman. Denne långlivade man bor här till sin död år 1802. År 1795 tillkommer kakelugnsmakaren Carl Billgren. Denne har sannolikt sin verkstad någon annanstans då inga gesäller förekommer i hushållet. En trolig adress är 65 S som ligger tvärs över gatan. Den tomten gränsar i sin tur till 62 S och på båda adresserna förekommer kruk- och kakelugnsmakare. En av dessa är Billgrens äldre bror Lars (Ekman 2001:34ff). Här finns även en personlig koppling till mästaren Nils Lindmark som var verksam i staden åtminstone från mitten av 1700-talet.

Troligen sker en ut- eller tillbyggnad av bostadsdelen vid denna tid då hyresgäster börjar förekomma. Billgren blir ny ägare men avlider redan år 1807. Hans änka Margareta Lennberg ärver fastigheten och bor där med några hyresgäster. Sonen Carl Peter Billgren etablerar sig som bagare och flyttar till modern senast år 1820. När Margareta Lennberg dör år 1825 går ägandet över till hennes arvingar. Av beskrivningen till stadskartan från år 1823 framgår följande: "Tomten trång och gamla byggnader. Åkern innehafves af egaren till No 97." Bagaren Billgren flyttar år 1838 och då säljs 2/3 av fastigheten till den avskedade husaren Magnus Schöld. Den återstående tredjedelen behålls av Lars Gustaf Billgren, kakelugnsmakargesäll och yngre bror till bagaren. Den yngre Billgren bor kvar till år 1848. När han flyttar övergår hans tredjedel till pigan Brita Stina Ersdotter. Hur denna affär gått till och om det fanns någon släktrrelation ligger utanför ramarna för denna översikt. Faktum är i alla fall att det är ytterst ovanligt att en piga står som fastighetsägare. Fastigheten befolkas även i fortsättningen av hyresgäster, ofta kortvariga. De utgörs av arbetskarlar, änkor och tjänstefolk av olika slag. Schöld säljer sin del år 1860 till timmerkarlen Lennström, medan pigan behåller sin tredjedel ända till år 1873. Då har Lennström sålt sin del till muraren Johan Fredrik Carlsson. Tredjedelen köps av muraren Atterlings änka och historien med många kortvariga hyresgäster fortsätter. Från och med slutet av 1880-talet tar Örebro stad över ägandet och år 1894 har alla flyttat ut ur fastigheten. Tomtens öde är beseglats då den ligger i vägen för den planerade förlängningen av Änggatan som genomförs kring sekelskiftet 1900.

97-98 S

Dessa båda tomter har för det mesta en gemensam historia och ägare. De förekommer dock under olika gatadresser när dessa börjar användas. Tomt 97 är lika med Kyrkogårdsgatan 22 B, medan tomt 98 ingår i Kyrkogårdsgatan 20-22 A, tillsammans med tomterna 99-101. Båda tomterna klassificeras som öde i mantalslängderna år 1750. I husförhörslängderna står de som obebodda eller öde, i de fall de inte saknas helt. Detta pågår fram till åren 1813-1814 när tomt 97 får en ägare i form av den före detta skepparen Setterblom som själv bor i No 102. Tomt 98 ägs då av hovslagaren Lekström som även äger tomterna 99 och

100. Efter Setterbloms död år 1816 övergår ägandet till hans dotter, änka efter barometermakaren Peter Molinari. I handlingarna till kartan år 1823 klassificeras tomt 97 som "Ödestomt med tomtåker" och där ingår även åkermarken till No 96. Tomt 98 är en ödetomt med "Trägård och tomtåker". Tomterna fortsätter sedan att vara obebyggda till cirka år 1850. Därefter har de en gemensam historia med tomterna 99–101 så deras fortsatta öden skildras under 101 S.

99 S

Den första person vi stöter på inom tomt 99 S är Cherstin Sten, hustru till och senare änka efter en avskedad dragon vid namn Enoch Sten. Efter ett mellanspel med hennes svärson flyttar ängvaktaren Lars Lund in 1764. Möjligen fanns en släktskapsrelation och det är inte helt klarlagt om Lund ägde fastigheten. Efter Lunds död 1780 övergick fastigheten till änkan och svärsonen Petter Söderlund som var stenhuggare till professionen. När stenhuggaren sedan dog år 1798 tog hans änka Anna Stina Lund över. Märkligt nog rubriceras tomt 99 som "öde" efter cirka 1810 trots att änkan är skriven där. Hon har även ett par hyresgäster. Tomt 98–100 köps upp successivt i början av 1800-talet av smeden och hovslagaren Lekström. Änkan och hyresgästerna bor kvar på tomt 99 till hennes död år 1817. Lekström själv ägde enligt beskrivningen till 1823 års karta även fastigheterna 76–77 S som låg tvärs över Kyrkogårdsgatan. Uppgifterna stämmer dock inte med uppgifter i längderna och bör tas med viss försiktighet. På tomt 77 finns dock en smedja och sannolikt äger Lekström inte bostadshuset på dessa tomter utan enbart ekonomibyggnader och odlingsmark.

Därefter saknas tomterna 97–100 i längderna fram till år 1846–1850. Som ägare dyker då den utsocknes Pehr Pehrsson upp. Han hör hemma i Ormesta i Almby socken. Med Pehrsson kommer en helt ny struktur. Tomterna 98–101 redovisas tillsammans och sannolikt skapas då den bebyggelsebild som återfinns på stadsplanen år 1879. Flera bostadshus och uthus samlas på de före detta tomterna 100–101. Tomt 99 ligger huvudsakligen kvar som odlingsmark, förutom en längre byggnad i gränzonen mot tomt 100. För den fortsatta utvecklingen, se vidare tomt 101.

100 S

Åren kring 1750 bor skepparen Lars Åhman på tomt 100. Han lämnar år 1756 plats för änkan Catharina Zachrisdotter som följande år gifter sig med en man vid namn Nils Svensson. År 1763 flyttar i stället brandvakten Olof Holmberg in för att efterträdas några år senare av ryttaren Eric Ormblad. År 1778 dör ryttaren och ersätts av brandvakten Jonas Skeppner. Som synes en kavalkad av sannolikt fattiga hyresgäster. Ingenstans anges vem som är tomtens ägare men en möjlig lösning erbjuds i beskrivningen till 1782 års karta. Där sägs "Lunds enka" vara ägare medan ägaren till tomt 99 uppges vara brandvakten Skeppner. Troligen har beskrivningen förväxlat tomterna 99 och 100. Skeppner bör därmed kunna föreslås som ägare till tomt 100. Den bevarade beskrivningen utgör endast ett koncept och uppgifterna kan ha korrigerats i en slutlig beskrivning.

Slutfasen av 1700-talet innebär fortsatt hög omsättning; två brandvakter, en tornvakt, en gardessoldat och ett par timmerkarlar. Dock verkar adressen bara hysa en familj i taget. Cirka år 1800 dyker den ovan nämnde hovslagaren Lekström upp som ägare. Därefter försvinner tomten som självständig enhet. I beskrivningen till 1823 års karta kallas den ”ladugårdstomt med tomtåker” och kartbilden visar en större och en mindre byggnad vid gränsen mot tomt 101. Det bostadshus som fanns längs gatan på 1782 års karta är nu borta. Se vidare under tomt 101.

101 S

Denna tomt har tidigt en viss maritim prägel genom sina innevånare. Men den första kända innehavaren hette Lars Marck och hans yrke är okänt. Efter hans död år 1753 följer ett mellanspel med hyresgäster varav bland annat en skutbåtsman och en jaktbåtsman. Kanske ger de en fingervisning om att även Lars Marck kan ha varit verksam inom sjöfartsnäringen. Nästa kända ägare är nämligen skepparen Olof Sjöberg som bor här åren 1760 till 1783. Efter ett par år när hyresgästerna avlöser varandra kommer nästa skeppare. Henric Skagerström bor här utan hyresgäster till sin död år 1802. Änkan Brita Stina Vesterberg bor kvar men drygar ut kassan med hyresgäster. Hon avlider år 1813 och nästa mer stadigvarande ägare är Lars Sundström som dyker upp år 1818. Han kallas först krögare men senare timmerman. I längderna poängteras bristande nykterhet och oordentligt leverne och kanske är det därför som Sundström säljer fastigheten 1827 och blir hyresgäst i grannhuset på tomt 102 S. Ny ägare på tomt 101 blir repslagaren Magnus Mårtensson. Troligen har han sitt repslageri på gården då ett antal gesäller förekommer inom hushållet. Men efter sju år gör Mårtensson som Sundström, han flyttar till grannhuset. Möjligen kunde han ändå behålla sin verkstad på sin gamla plats. Ny ägare blir vaktmästaren Pehr Widström som bara fem år senare säljer vidare till kronolänsman Carl Gustaf Bergdahl. Bergdahl har ett stort hushåll med mycket tjänstefolk och inga hyresgäster förekommer under hans tid. Dock säljer han cirka år 1850 till Pehr Pehrsson från Ormesta, vilket skildras under tomt 99 ovan. Det rör sig förmodligen om spekulation och Pehrsson säljer senast år 1854 till körsnären Johan Niklas Trapp. Det förefaller som om Trapp lägger om och kompletterar bebyggelsen. Årtalet råkar sammanfalla med den berömda stadsbranden men den nådde inte söder om nuvarande Rudbecksgatan, så den bör inte ha påverkat Trapps planer. Han bor själv på adressen men har även flera hyresgäster. En av dessa är svågern, färgaren Israel Bagge. Körsnären Trapp dör år 1867 och efter några år med kortvariga ägare tillträder trädgårdsmästaren Karl Gustaf Östergren år 1873. Strax därefter inflyttar konstförvanten Nils Jonsson som bor tio år i fastigheten. Dessutom bor en fångpredikant, en inspektor, en skräddare och flera arbetare på adressen. År 1894 låter Östergren stycka av en del av tomten och bygga ett nytt hus längs Änggatan, med adress Västra Änggatan 11. I samband med detta säljer han den gamla fastigheten till C. E. Andersson i Lövsta som inte bor där själv, men har ett flertal hyresgäster. År 1911 byggs sedan den nuvarande fastigheten.

Figur 8. AB Holmbergs Bokbinderi & Kartongfabrik, lastbil med reklamtexter och reklamböcker. AB Holmbergs Bokbinderi & Kartongfabrik låg på Ånggatan 13, kvarteret Mältaren nr. 7. Bilen på bilden är en Essex som blivit ombyggd till lastbil. Den hade förmodligen registreringsnummer T2856. Detta nummer tillhörde i alla fall en Essex lastbil som ägdes av AB August Holmberg, Hagagatan 3, Örebro. Fotograf Samuel Lindskog. Källa: OLM-1934.134.A-1.

DEN ARKEOLOGISKA FÖRUNDERSÖKNINGEN

Syfte

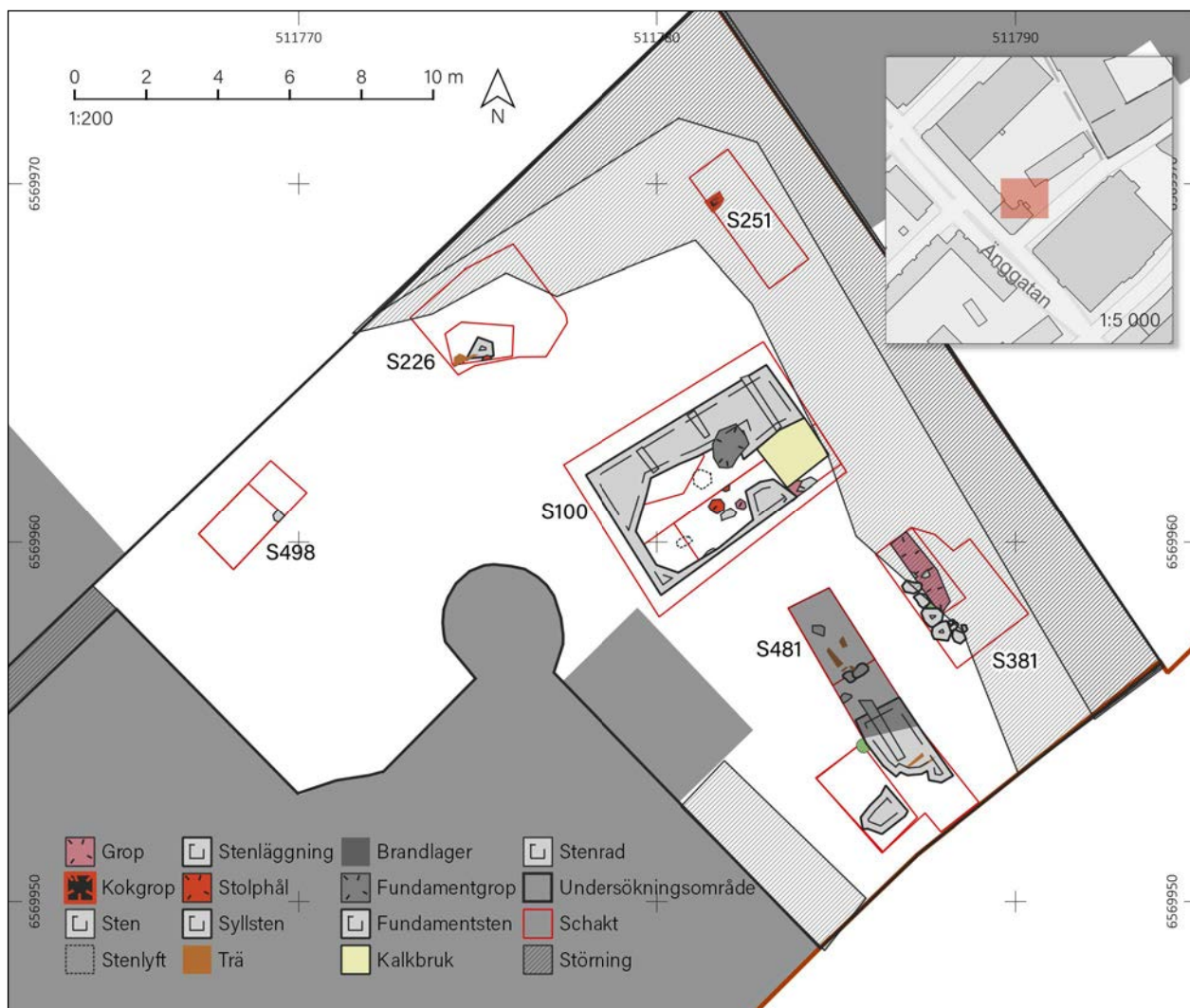
Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att skapa ett underlag inför Länsstyrelsens prövning av om tillstånd till ingrepp i fornlämningen kunde lämnas. Förundersökningen skulle därför fastställa om bevarade fornlämningar fanns inom undersökningsområdet. Påträffades lämningar skulle de dokumenteras och deras karaktär, datering, utbredning och komplexitet fastställas. Om fornfynd påträffades skulle de tillvaratagas. I uppdraget ingick även att klargöra i vad mån en arkeologisk undersökning behövde utföras innan bygg- och anläggningsverksamheten kunde ske.

Metod

Ytan var cirka 240 kvadratmeter. Inom den grävdes sex schakt med en sammanlagd yta om 72 kvadratmeter. Av dem var ett schakt (S100) redan grävt ned till den stenläggning som gjorde att Länsstyrelsen fick kännedom om grävningen. Påträffade anläggningar och lager rensades med handverktyg och dokumenterades. Enstaka mindre anläggningar undersöktes. Dokumentation gjordes på kontextblanketter anpassade för stadsarkeologi. Inmätningar gjordes med RTK-GPS. Då kringliggande byggnader skymde kontakten med satelliter fanns en felmarginal på mätningarna upp till 1 meter. Mätningarna korrigerades i ArcGIS med hjälp av fotografier och skisser med manuellt tagna mått. Fotografier togs med digitalkameror.

*Figur 9 (nästa sida). Översiktsfoto med schakt S100 centralt i bild.
Foto från sydöst.*

Figur 10. Schaktplan för förundersökningen. I norr och öster är äldre nivåer bortschaktade. Den ljusare skrafferingen utgör schaktslänt. Störningens förmodade utbredning bekräftades under undersökningen. Skala 1:200 med infällning i skala 1:5 000.

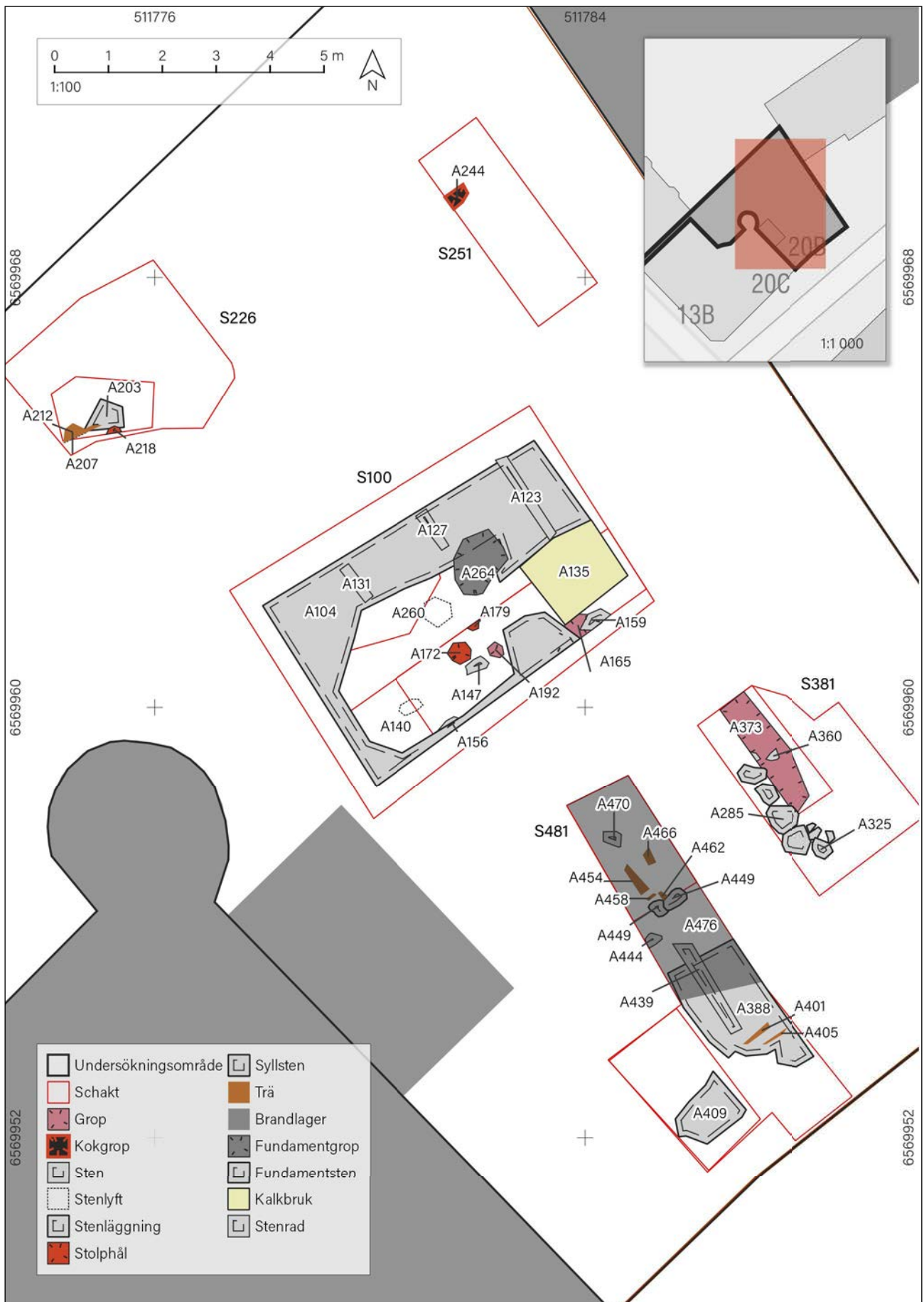
Resultat

SCHAKT S100

Schakt S100 var 31 kvadratmeter stort. Det grävdes 0,7 meter djupt med ett djupschakt i sydöst. Där påträffades sterilt grus på 1,55 meters djup. Några rejäla skoptag ned påträffades lerig morän på 2,2 meters djup.

Under recenta fyllnadsmassor fanns ett kraftigt brandlager och därunder ett tunt lager rödbränd sand, troligen släcksand. Dessa lager var redan bortgrävda då arkeologer kom till platsen. Nivån därunder bestod av en stenläggning (A104) av 0,05–0,15 meter stora stenar, satta i brun sand och rader av stenar (A123, A127, A131) i stenläggningen. Stenarna i raderna var flata och 0,15–0,2 meter stora. Stenläggning A104 fanns inom en 6,0×3,8 meter stor yta, men var centralt i schaktet söndergrävd. I den söndergrävda ytan fanns en fundamentgrop (A264). Gropen var 1 meter stor med kantiga stenar, delvis

Figur 11. Anläggningsplan. Skala 1:100 med infällning i skala 1:1 000.

kantade av runda stenar. Sand från stenläggningen A104 låg över gropen. Öster om gropen låg ett lager gult, kakigt kalkbruk. Vid handgrävning visade sig lagret fylla en 1,6×1,45 meter stor, handgrävd, rektangulär grop (A135).

Utmed den sydöstra schaktväggen grävdes schaktet ned till undergrund för att undersöka stratigrafi och komplexitet. Under sättsanden till stenläggningen fanns ett grått lager av grusig lera (A184). Genom lagret var ett stolphål (A179) grävt. Stolphålet var 0,5 meter i diameter och hade rester av en stolpe centralt. I botten låg sten. Under lager A184 fanns ett lager sotigt grus. Lagergränsen mellan de två lagren övergick i öster i en grop (A165) som var fylld med lager A184. Då det sotiga gruset schaktades bort framträdde ett stenskott stolphål (A172). Stolphålet var 0,4 meter i diameter och 0,25 meter djupt. Fyllningen bestod av grått grus med inslag av tegelkross, stenskoningen av runda stenar som var 0,1 meter stora.

Figur 12. Den sydöstra schaktväggen i schakt S100. Foto från nordväst.

Figur 13. Stolphål A172 i lod. Foto från sydväst.

SCHAKT S226

Schakt S226 var 9 kvadratmeter stort och grävdes till ett djup av 1,8 meter. Större delen av schaktet var stört, men i den sydvästra delen fanns lämningar bevarade under störningen. En 0,8×0,7 meter stor stenläggning (A203) med rullsten i storleken 0,05–0,15 meter satta i brun sand och förmultnat trä (A212) fanns över ett 0,3 meter stort stolphål (A218) med stenskoning av 0,15 meter stora stenar. Fyllningen bestod av mörk, brungrå, grusig lera.

Figur 14. Ebba Knabe rensar den lilla yta som inte var störd i schakt S226. Foto från söder.

Figur 15. Lodfoto av kokgropen A244. Foto från nordöst.

SCHAKT S251

Schakt S251 drogs i nordöstra delen av undersökningsområdet. Hela det 5 kvadratmeter stora schaktet var stört, men på 1,4 meters djup, under 0,3 meter mörkt grus fanns en kokgrop (A244). Den framtagna delen mätte 0,55×0,3 meter och bestod av skärvsten, sot och kol.

SCHAKT S381

Schakt S381 var 8 kvadratmeter stort och större delen grävdes till ett djup av 1,5 meter. Ett 2,3 meter djupt schakt grävdes inom schaktet i nordöstra delen. I den sydvästra kanten löpte sentida ledningar, men därunder, under ett brandlager (samma som fanns i S100) fanns en 2,3×0,6 meter storstensyll (A285). Den var konstruerad av huggna stenar där det översta skiftets stenar

var relativt kvadratiska och 0,4–0,6 meter stora. Det undre skiftet bestod av flata, eldsprängda stenar som var upp till 0,6 meter stora. I sydöst fanns under stenskiften i syllan en nedgrävning (A325) med 0,25–0,4 meter stora, runda stenar och lucker, brun sand med inslag av kalkbruk och tegelkross. Stensyllan A285 och tillhörande grop med sten (A325) överlagrade en grop (A373) i nordväst, vars framtagna del mätte 2,45x0,6 meter. Gropen innehöll flera lager, de flesta grusiga (A349, A350, A351, A371) men även ett lager brun, kolig, humös finsand med stort inslag av kalkbruk och tegelkross (A354). I botten av gropen, i lager A371, låg 0,25–0,3 meter stora stenar (A360).

Figur 16. Stensyllan A285. Foto från nordöst.

Figur 17. Lagerföljd i gropen A373. Foto från nordöst.

SCHAKT S481

Schakt S481 var 15 kvadratmeter stort och grävdes som djupast till 1,5 meter. Schaktet lades i anslutning till Näbbtorosgatan. Ytligt påträffades en 2,65x1,45 meter stor stenläggning (A388) med rullsten i orange sättsand. I stenläggningen fanns en rad med större och flatare stenar (A439). Stenläggningen låg upp mot en stensyll (A449) med 0,3–0,5 meter stora stenar i två skift. Nordväst om stensyllen fanns brandlagret (här inmätt som A476). Sydväst om stenläggningen A388 påträffades ytterligare en stenläggning (A409). Den var ojämn och bestod av knytnävsstora stenar i rödbrun sand. Stratigrafiskt låg den under sättsanden för A388 (se figur 19).

Figur 18. Lodfoto över schakt S481. Nordöst ned i bild.

Figur 19. Den undre stenläggningen A409. Foto från söder.

SCHAKT S498

Schakt S498 drogs i nordväst. Schaktet var 4 kvadratmeter stort. Flera mörka kulturlager konstaterades ned till 1,4 meters djup. En stor sten fanns i schaktväggen.

FYND

Från förundersökningen har 23 fyndposter registrerats. Av dem utgör 15 keramik. Keramiken består huvudsakligen av rödgods, men även vitgods, flintgods och porslin påträffades. Övriga fynd består av glas och metallskrot, en kritpipa, en grafit-stylus samt brända och obrända djurben.

ANALYSER

Prover för makrofossil och ¹⁴C-analys togs vid förundersökningen, men analyser gjordes först efter undersökningen då ett komplett urval fanns att tillgå.

Sammanfattande tolkning

Över anläggningar och lager i de tre östra schakten låg ett kraftigt brandlager. I lagret fanns keramik med en datering till 1600–1700-tal utan senare inslag. Över detta lager fanns ett sentida brandlager från en brand som inträffade under 1960-talet. Efter branden tömdes husen och monterades ned.

Inom ytan finns tre nivåer med konstruktioner:

Den översta nivån består av stenlagda ytor (A104, A388) med en eller två huskonstruktioner (A285, A325 i S381 och A449 i S481). Ytterligare en störd husgrund kan finnas i S100, där stenarna A156, A159 samt fundamentgrop A264 och stenlyften A260, A140 skulle ingå. Inga bevarade golvlager påträffades. Under huslämningarna fanns ett lager som var runt 0,2 meter tjockt. Lagret utgör sannolikt en äldre marknivå som tillkommit under en längre period.

Nivå 2 består av en större grop (A373) som framkom i S381. Även i S100 fanns en grop (A165). Det är möjligt att det är samma grop som i S381. I det fallet mäter gropen cirka 10x4 meter i öst-västlig riktning. Inga konstruktionsdetaljer framkom i schakten som kan förklara gropens funktion. Möjligen rör det sig om en latrin eller en matkällare. Under eller i lagret fanns även ett stolphål med förmultnad stolpe (A179) i S100. Groparna och stolphålet var grävda genom ett smutsgrått gruslager.

Därunder, på nivå 3, fanns ett stolphål (A172) i S100. I S251 fanns på 1,8 meters djup en kokgrop nedgrävd genom orange grus.

Förundersökningens vetenskapliga potential

I norra hörnet och utmed nordöstra fastighetsgränsen finns en djup nedgrävning från anläggandet av Focushuset. I nordväst finns en störning från en rivning, yngre byggnad som fungerat som kartongtryckeri. Inom övrig yta finns bevarade lämningar från historisk och förhistorisk tid.

Den vetenskapliga potentialen anses vara god för att undersöka lämningar från efterreformatorisk tid. Intressant är även den kokgrop som påträffades i schakt S251. Kan det finnas en förhistorisk boplats inom ytan?

Figur 20 (nästa sida). Rensning av den övre stenläggningen A388. Foto från sydväst.

DEN ARKEOLOGISKA SLUTUNDERSÖKNINGEN

Syfte och målgrupper

Då undersökningen följde strax efter förundersökningen utan tid att sammanställa dess resultat har undersökningen planerats utifrån den promemoria som författades efter förundersökningen. Det innebar att inga specifika frågeställningar eller prioriteringar kunde formuleras före fältarbetet. Undersökningsplanen har följt det generella förfrågningsunderlag som Länsstyrelsen har. Där anges att undersökningen skulle vara av vetenskapligt god kvalitet och genomföras till en kostnad som inte var högre än vad som var motiverat med hänsyn till omständigheterna. Syftet var enkelt och koncist: att med ett vetenskapligt arbetssätt undersöka, dokumentera och tolka de arkeologiska lämningar som framkom. Under rapportarbetet har resultaten analyserats, tolkats och satts in i ett övergripande kulturhistoriskt sammanhang. Målgrupper för undersökningen var dels Länsstyrelsen, NCC Sverige AB, samt Behrn Fastigheter AB, dels allmänheten och det arkeologiska forskarsamhället.

Frågeställningar

Inga specifika frågeställningar formulerades i undersökningsplanen. I samband med rapportarbetet har följande frågeställningar formulerats:

- *Finns det en förhistorisk boplats inom undersökningsområdet?*
- *När sker den första historiska etableringen inom undersökningsområdet?*
- *Finns det kontinuitet/diskontinuitet?*
- *Finns det omdisponeringar inom ytan?*
- *Vad har undersökningsområdet brukats till?*
- *Hur har den sluttande topografin hanterats?*

Metod och genomförande

FÄLTARBETET

Fältarbetet genomfördes under hösten 2021. Schaktningen skedde i etapper med start i nordvästra hörnet. Anledningen var att det skulle vara möjligt att lasta de massor som behövde forslas bort. Schaktningen skedde också kontextuellt i den mån det var möjligt. Rent praktiskt innebar det att vi inom varje etapp gick ned ett stratigrafiskt skede i taget tills steril undergrund var nådd. Anläggningar handrensades och mindre anläggningar så som stolphål och små gropar grävdes kontextuellt med handverktyg. Större anläggningar, exempelvis stora gropar snittades med maskin.

Anläggningar, lager, fynd och prover mättes in med totalstation. Fotografier togs både översiktligt och på specifika anläggningar. Drönarfotografering skedde över undersökningsytan. Inmätta kontexter har dokumenterats skriftligt på kontextblanketter anpassade för stadsarkeologi och flertalet har ritats i skala 1:20 på samma blankett. Tre större sektioner har handritats i skala 1:50.

RAPPORTARBETET

All manuell dokumentation har skannats och digitaliserats. Inmätningarna har bearbetats i ArcGIS. Under rapporttiden skedde en övergång till Qgis inom företaget varför kartor och planer har gjorts i Qgis. Påträffade kontexter har förts samman i faser och kontextgrupper (KG).

ANALYSER OCH FYND

Keramiken från förundersökning och undersökning har specialregistrerats av Michael Johansson, ARKEO keramikanalyser. Tre ICP-analyser har gjorts. Den kemiska analysen av ICP-proverna har utförts vid OMAC Laboratories, Galway, Irland. Nio arkeobotaniska analyser har gjorts av Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult. I analysen ingick vedartsbestämningar. Tre av proverna skickades vidare för ^{14}C -analys på Ångströmlaboratoriet i Uppsala.

FÖRMEDLING

I samband med fältarbetet sattes en väggtidning upp på staketet som kringgärdade arbetsplatsen. Informationen bestod av fotografier från förundersökningen, rektifierade historiska kartor över området och informationstext.

Ett pressmeddelande skickades ut till lokalmedia och pressvisningar hölls för SVT Örebro samt NA. Av säkerhetsskäl fick inte allmänheten tillträde till ytan varför inga planerade visningar utannonserades. En arkeolog med förmedlingsansvar höll däremot flertalet spontanvisningar för förbipasserande, varav en skolklass. En specialvisning för de boende i kvarteret hölls en vardagskväll. Visningarna hölls vid väggtidningen utanför arbetsplatsen. Resultaten förmedlades även i Arkeologgruppens sociala medier.

Resultat

Totalt dokumenterades 106 kontexter. Av dem utgörs fyra av störningar. Övriga består av förhistoriska lämningar i form av stolphål, gropar, härdar och lager samt av historiska lämningar i form av lager, stensyllar, stenläggningar etc. Tidsmässigt spänner anläggningarna från övergången mellan bronsålderns period VI och förromersk järnålder fram till nutid.

Typ	Antal
Fläck	5
Grop	7
Härd	2
Lager	19
Sten	10
Stenlyft	2

Tabell 1. Inmätta kontexter – typ och antal.

Stenläggning	13
Stolphål	25
Störning	4
Syllsten	13
Trä	6
Summa	106

DE FÖRHISTORISKA LÄMNINGARNA

I den norra och västra delen av undersökningsområdet fanns ett kulturpåverkat, smutsgrått skikt av det för platsen naturliga åsgruset. Det mättes in som lager A2643. En mindre yta i nordöstra delen av lagret var mörkare och mättes in som A2783. I lagret fanns flera anläggningar. Vissa var relativt tydliga medan andra var diffusa. Fem inmätningar saknade nedgrävning och har registrerats som fläckar (A2612, A2619, A2625, A2631 och A3477).

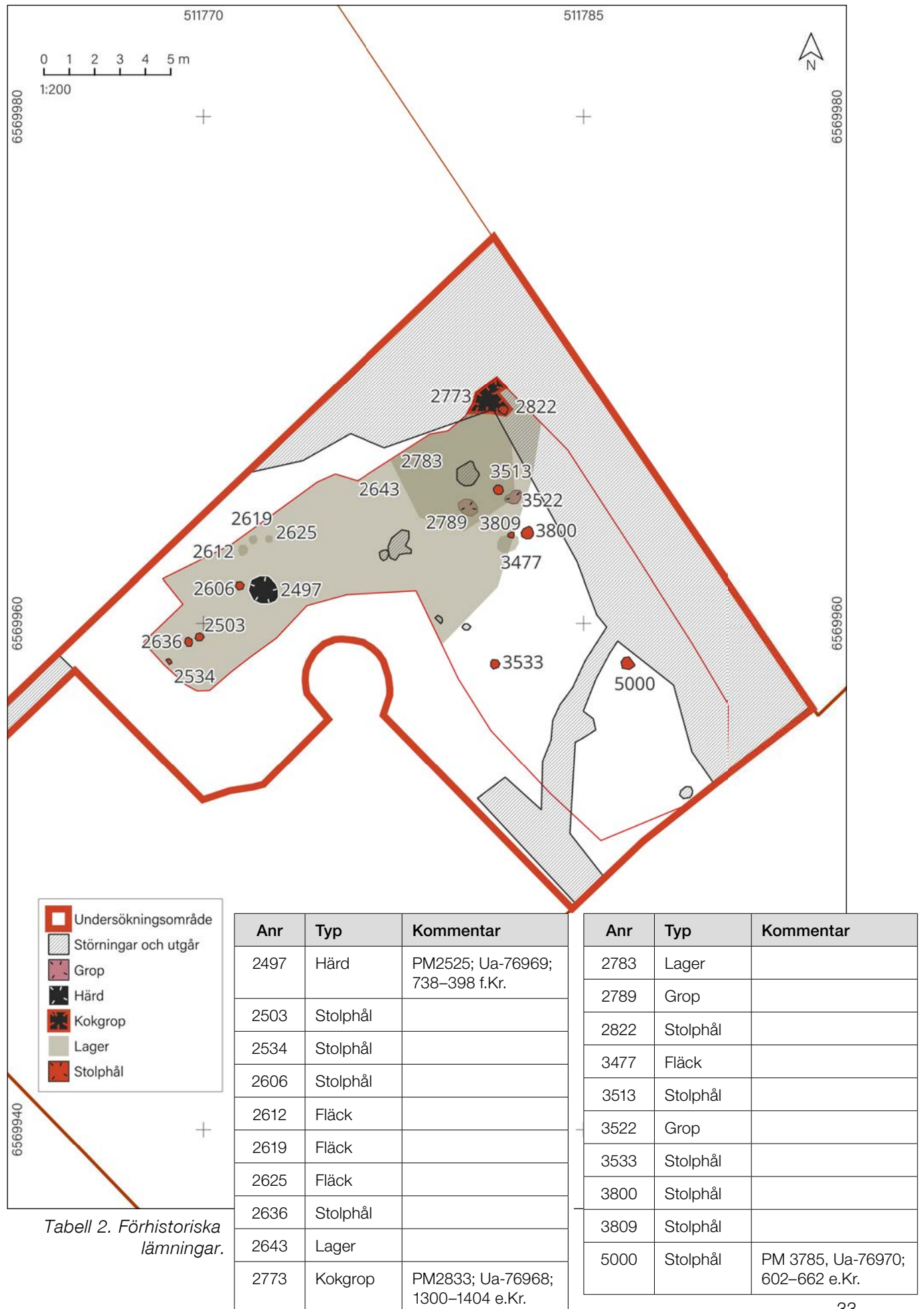
De tio stolphålen (A2503, A2534, A2606, A2636, A2822, A3513, 3533, 3800, 3809 och A192) var 0,25–0,5 meter stora, men endast 0,08–0,15 meter djupa. Det rör sig alltså om stolphålsbottnar. Endast ett stolphål hade en skonsten. Fyllningen bestod av sotigt, gråbrunt grus som i vissa fall var något siltigt.

Fem gropar (A2715, A2763, A2789, A2808, A3522) dokumenterades. Generellt var groparna 0,5–1,15 meter stora och 0,05–0,28 meter djupa med fyllning av mörkt brungrått grus. I A2763 fanns ett lager i botten av svart, smetigt grus med stort inslag av sot. A2808 och A3522 kan eventuellt utgöra djurhål och A2715 kan vara en stolphålsbotten.

Slutligen fanns en grophärd och en kokgrop. Grophärden A2497 var 1,1 meter i diameter och 0,13 meter djup. Fyllningen bestod av skärvsten i mörkgrått, sotigt grus. Ett miljöprov skickades för analys. I provet (PM2525) fanns björk-kol som skickades för ¹⁴C-analys. Kolet dateras till 738–398 f. Kr. med 2 sigma (se bilaga 5, 6).

Kokgropen A2773 var skuren av sentida nedgrävningar. Den framtagna delen mätte 1,05×1,0 meter och djupet uppgick till 0,35 meter. Anläggningen hade släntade, lätt konkava väggar och relativt plan botten. Överst fanns mörkt brungrått, siltigt grus, därunder låg skärvsten och enstaka skörbrända stenar i sotig sand. Utmed kanten fanns enstaka ej eldpåverkade stenar. I botten fanns

Figur 21. Plan över lager och anläggningar från förhistorisk tid och medeltid. Skala 1:200.

liggande, förkolnat trä bevarat. Runt ytterkanten fanns gråbrunt grus. Två miljöprover har analyserats (PM2830, PM2833). I båda proverna fanns stora mängder björkkol. Provet som togs mellan skärvstenarna (PM2830) innehöll endast kol, men det prov som togs i bottenlagret med förkolnade vedträn (PM2833) även innehöll skalkorn och oidentifierade sädeskorn. Ett skalkorn har ¹⁴C-analyserats (Ua-76968). Dateringen blev 1300–1404 e.Kr. (2 sigma). Eftersom dateringen till medeltid inte kan relateras till andra samtida kontext eller fynd och med anledning av diskontinuitet framåt i tid presenteras anläggningen här under förhistoriska anläggningar.

Ytterligare en förhistorisk datering finns från en grop (A3777). Dateringen, som gjordes på björk, gav en datering till 602–662 e. Kr. med 2 sigma. Björkkolet plockades ur ett arkeobotaniskt prov (PM3785). Provet innehöll endast kol från björk, tall och gran. I fält uppfattades bottendelen av gropen vara samtida med den övre nedgrävningsdelen. De övre, leriga lagren innehöll fynd som dateras till tiden runt sekelskiftet 1700, medan den nedre delen av gropen hade en grå, grusig fyllning med stora stenar. Den vendeltida dateringen kommer från botten av den undre gropen. I rapportstadiet har därför den undre delen av gropen registrerats som stolphål med ett eget kontextnummer (A5000) och förts till de förhistoriska lämningarna.

Inga säkra konstruktioner har kunnat sammanställas av de framkomna lämningarna, men stolphålen ligger utmed två linjer. Den västra linjen med stolphål A2534, A2636, A2503 och A2606 är rak och kan eventuellt utgjort del av ett stolphus som i så fall haft en fortsatt utbredning mot nordväst. Den östra linjen med stolphål A3533, A192, A3800, A3809, A3513 och A2822 är välvd och löper nedför en slänt. Det är i detta fall mer troligt att det rör sig om en del av en hägnad. Då inga stolphål har daterats och bevarandegraden var låg anses samtidighet och relation mellan de i linjerna ingående stolphålen vara alltför osäker för vidare tolkningar.

Figur 22. Snedfoto över sektion genom grophärden A2497. I bakgrunden syns de historiska lager som fanns över härden. Foto från norr.

Figur 23a) Kokgropen A2773 i lod. Notera den krans av brunt grus som ligger runt kokgropen.

Figur 23b) Sektion genom kokgropen A2773. Daterat skalkorn är taget från bottenlagret under skärvstenarna.

Figur 24. Gropen A3777 med den nedre delen omtolkad som stolphål A5000.

DE HISTORISKA LÄMNINGARNA: FAS 1 1650–1750

KG 1 – hus med portlider

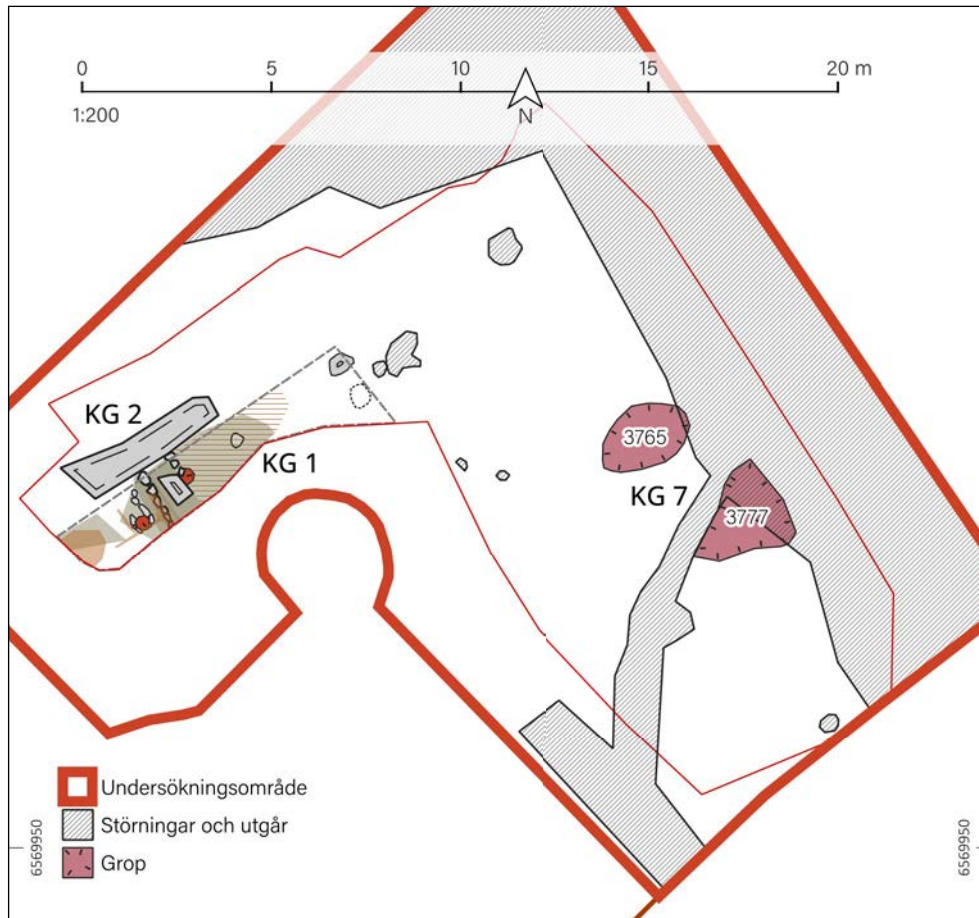
I det nordvästra hörnet fanns rester av en byggnad med portlider (KG1). Den framtagna delen av byggnaden mätte 9x2 meter, men det är inte avgränsat vare sig på längd eller bredd på grund av närheten till stående byggnader. Husets sträckning har följt åsens sydväst-nordostliga sträckning. I det 0,8 meter breda lidret fanns en stenläggning (A2031) av knytnävsstora rullstenar i gråbrun, grusig sand. På sidorna kantades lidret av syllstenar: A2110 i den västra längan och A2090 i den östra längan. Båda syllarna bestod av 0,15–0,3 meter stora stenar, varav flera var kalkstenar. I den östra syllen fanns ett 0,5 meter stort stolphål (A2600) beläget 0,8 meter in från norra väggen.

Den östra längan var 5,4 meter lång och avgränsades i öster av en 0,7 meter stor sten (A2648) i nordöstra hörnet. Utmed gaveln fanns även ett stenlyft (A2663) av liknande proportioner. Centralt i längan fanns en 0,3 meter stor sten (A2198). Liksom stolphålet A2600 låg stenen 0,8 meter in från norra väggen. Inne i huset fanns ett tunt, träigt lager med linser av gråbrun silt (A2191). Som etableringslager låg gråbrun, smågrusig sand (A2469). I lagret fanns mycket keramik som dateras till andra halvan av 1600-talet och/eller första halvan av 1700-talet (F12–50, se bilaga 3, 4).

Den framtagna delen av den västra längan var 3 meter lång. Där fanns rester av ett trägolv (A2055) med fiberriktning i husets längdriktning. Trälagret var fläckvis bevarat över ett sättsandslager (A2082) bestående av brungrå sandig silt. Över väggsyllen A2110 låg rester av en träregel (A2040). Parallellt med den, cirka 1 meter in i längan löpte ytterligare en regel (A2049). I utrymmet mellan reglarna fanns ett stolphål med stenskoning (A2167) med upp till 0,35 meter stora stenar som låg runt stolphålet och fortsatte i en linje norr om stolphålet, parallellt med syllen A2110.

Anr	Typ	Kommentar
A2031	Stenläggning	1650–1750 (keramik)
A2040	Träregel	
A2049	Träregel	
A2055	Trægolv	
A2082	Sättsand	
A2090	Stensyll	
A2110	Stensyll	
A2167	Stolphål	
A2191	Träigt lager	
A2198	Sten	
A2469	Etableringslager	
A2600	Stolphål	
A2648	Sten	
A2663	Stenlyft	

Tabell 3. Ingående kontexter i KG 1.

Figur 25. Plan över kontextgrupper i fas 1: KG 1, byggnad, KG 2, stenläggning och KG 7, gropar. Skala 1:200.

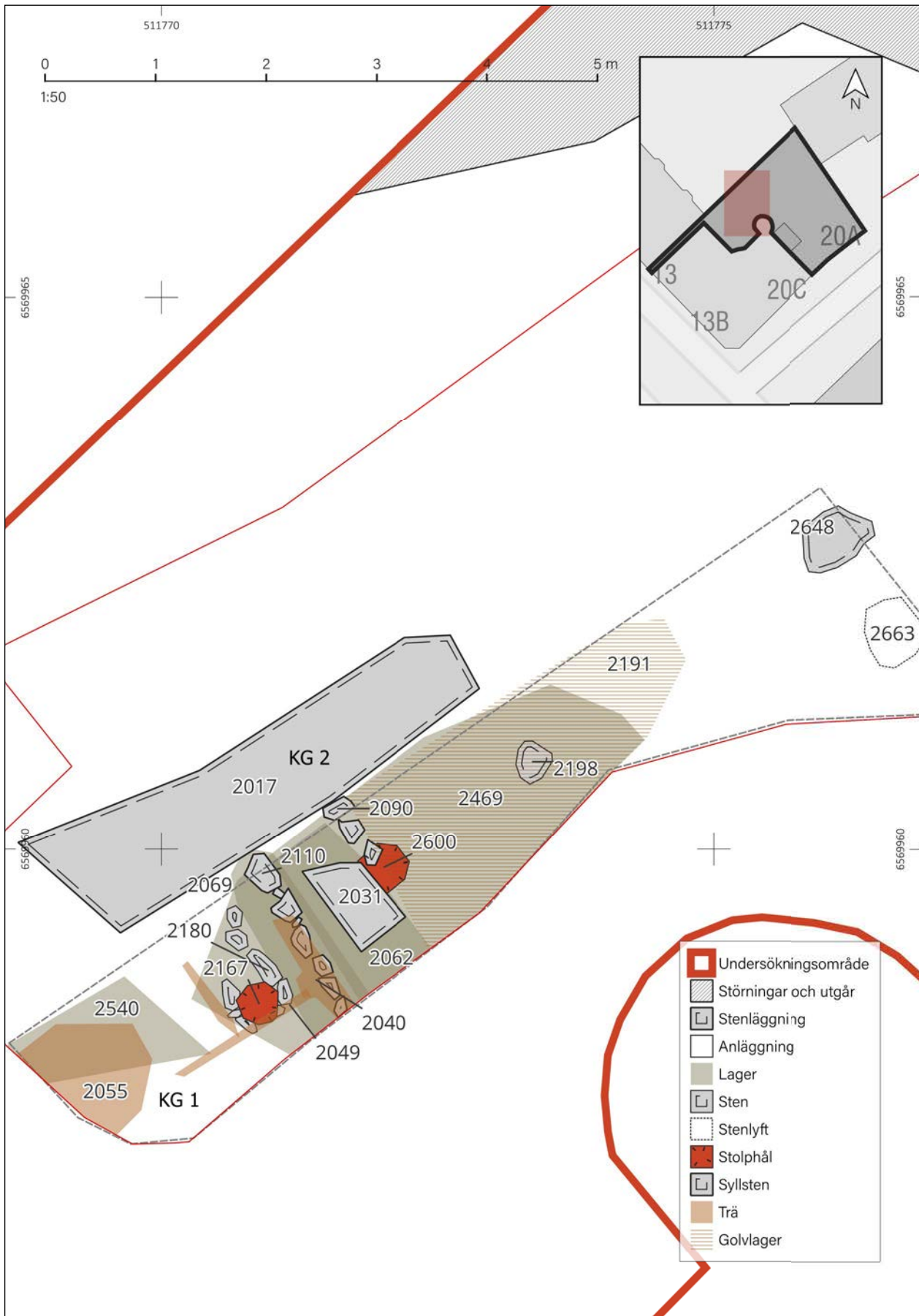
KG 2 – stenläggning

Anr	Typ	Kommentar
A2017	Stenläggning	PM 2068 i tramplager

Tabell 4. Ingående kontext i KG 2.

Norr om byggnaden KG 1 löpte en 1,3 meter bred och 4,3 meter lång, stenlagd yta (A2017) med 0,1 meter stora kullerstenar i gråbrun, sandig silt. Den arkeobotaniska analysen av prov PM2068, taget i det smutsiga tramplaget över stenläggningen, innehöll fröer från tramptåliga växter som trampört, svinnmålla och groblad. Sannolikt har de vuxit utefter husväggen. Provet innehöll även skal från hasselnöt, troligen från hushållsavfall.

Stenläggningen A2017 var skuren i nordvästra delen av nedgrävningen för en senare byggnad (KG 8). I sydväst överlagrades stenläggningen av ytterligare en stenläggning (A2013) som även den skar A2017. Stenarna i A2013 var flata och 0,2–0,5 meter stora. De var anpassade för att skapa en plan och tät yta. Mellan stenarna fanns gråbrun sandig silt i vilken keramik från 1800-talet hittades.

Figur 26. Plan över KG 1, byggnad och KG 2, stenläggning.
Skala 1:50 med insticksplan i skala 1:1 000.

Figur 27. Drönarfoto över KG 1 och KG 2.
Överst i bild syns även KG 3 och till vänster KG 8.
Norr i övre vänstra hörnet.

KG 7 – gropar

Anr	Typ	Kommentar
A3758	Stenlyft	
A3431	Fyllning i A3765	1600–1750 (keramik), PM 3435
A3765	Grop	
A3777	Grop	1630–1700 (keramik)

Tabell 5. Ingående kontexter i KG 7.

I den östra delen av området fanns två stora gropar (A3765 och A3777). A3765 låg stratigrafiskt under en halvkällare (KG 4). Gropen var 2,6×1,7 meter stor och 0,6 meter djup. I botten av gropen fanns en lins med förmultnat trä och därunder fanns en äldre, skålad nedgrävning med 0,2 meter djup fyllning av mörkgrått grus (A3432). Gropen A3777 togs delvis fram under förundersökningen och dokumenterades då som A373. Gropen var skuren av en recent störning. Bevarad del mätte 2,7×2,45 meter (se figur 23a-b). I fyllningen fanns keramik som dateras till perioden 1630–1700.

DE HISTORISKA LÄMNINGARNA: FAS 2 1750–1850

KG 3 – gårdsplan med stolpar

Anr	Typ	Kommentar
A2025	Stenläggning	
A2208	Stenläggning	
A2229	Stenläggning - rad	
A2256	Stolphål	
A2264	Stenläggning - rad	
A2278	Stenläggning - rundel	
A2289	Stolpe	
A2296	Stenläggning - rundel	
A2309	Stenläggning - rundel	
A2322	Stenläggning - lagning	
A2370	Stolphål	
A2900	Stenläggning	
A3335	Stenläggning - rad	

Tabell 6. Ingående kontexter i KG 3.

Figur 28. Plan över kontextgrupper i fas 2: KG 3, gårdsplan och KG 4, halvkällare. Skala 1:100 med insticksplan i skala 1:1 000.

Figur 29. Sammanslagning av flera drönarfoton över den nordvästra delen av gårdsplanen.

KG 3 består av en stenlagd gårdsplan med fyra stolphål. Stenläggningen har flera ingående anläggningsnummer (A2025, A2208, A2900), men utgör en samtida kontext. Den var lagd av 0,06–0,15 meter stora rullstenar, där de flesta var mindre än 0,1 meter. Den smågrusiga sättsanden var gråbrun till färgen. En lagning har gjorts. Lagningen (A2322) bestod av upp till 0,08 meter stora rullstenar i hårt packat grått grus. A2278 och A2309 utgör två stenlagda rundlar av 0,1 meter stora rullstenar med en krans av avlånga stenar runt om. Mellan dem fanns ytterligare en rundel (A2296) som var skuren av de andra rundlarna. A2296 är antingen en äldre konstruktion eller så har den lagts samtidigt med de andra två rundlarna. Centralt i den 1,5 meter stora rundeln A2278 fanns en förmultnad stolpe (A2289). Om även de andra rundlarna varit anlagda kring stolpar har inte gått att säkerställa då de var skadade. I stenläggningen fanns även raka rader av 0,2 meter stora, flata stenar. Stenraderna A2229 och A3335 löpte nedför slänten mot nordväst med 1,5 meters mellanrum. En tvärgående stenrad (A2264) fanns direkt söder om stenrundlarna.

Förutom stolpen i stenrundeln A2278 fanns två stolphål (A2256 och A2370) i nordöst. A2370 var 0,45 meter stort och bestod av en 0,46x0,15 meter stor huggen sten i en rundel av 0,1–0,18 meter stora rullstenar. Bevarat trä från stolpen mätte 0,15 meter i diameter. Stolphålet A2256 var 0,5 meter i diameter. Det saknade strukturerade stenar runt om och identifierades genom förmultnat trä och avsaknad av sten.

Figur 30 (nästa sida). Halvkällaren KG 4 centralt i bild. Drönarfoto med norr i övre högra hörnet.

KG 4 – halvkällare

Anr	Typ	Kommentar
A3214	Stensyll	
A2926	Stensyll	
A3129	tröskel av trä	
A3136	Stolphål	
A3142	Stolphål	
A3149	Sten	
A3165	Avsatt lager	1650–1800 (keramik)
A3178	Stensyll	
A3660	Stensyll - tröskel	
A3771	Konstruktionslager	

Tabell 7. Ingående kontexter i KG 4.

Centralt inom undersökningsområdet fanns en 4,6×3 meter stor halvkällare. Stensyllen (A2926, A3178, A3214) var fragmentariskt bevarad. Den var konstruerad av 0,25–0,5 meter stora naturstenar som i delar föreföll rubbade. Inngången låg i den nordvästra kortsidan och var förskjuten mot hörnet i norr. Rester av en 1,4 meter lång tröskel av trä (A3129) låg över en 1,2 meter lång rad med flata, 0,1–0,25 meter stora stenar (A3660). På var sida om tröskeln fanns ett 0,3 meter stort stolphål (A3136, A3142). Båda innehöll rester av stolpen. De var 0,2 meter djupa och i A3142 vilade stolpen mot en 0,25 meter stor, flat sten (A3149) i botten.

Inne i källaren fanns två lager bevarade. Det översta lagret (A3165) fanns endast i den norra delen. Det bestod av 0,1 meter tjock gråbrun lera med bark, träflis och lite järnskrot. Mot botten av lagret fanns inslag av kalkbruk. I lagret fanns rödgodsfragment från en kruka (F67) med en vid datering till perioden 1650–1800 (se bilaga 4). Lager A3771 var ett konstruktionslager av ljus, finkornig sand.

Källarens utbredning mot nordöst är oklar på grund av senare störningar. Det är möjligt att dörren till en början varit centralt placerad, men att källaren renoveras och då görs smalare. Över en remsa i nordöst anläggs då stenläggning i nivå med KG 3.

DE HISTORISKA LÄMNINGARNA: FAS 3 1850 – 1900-TAL

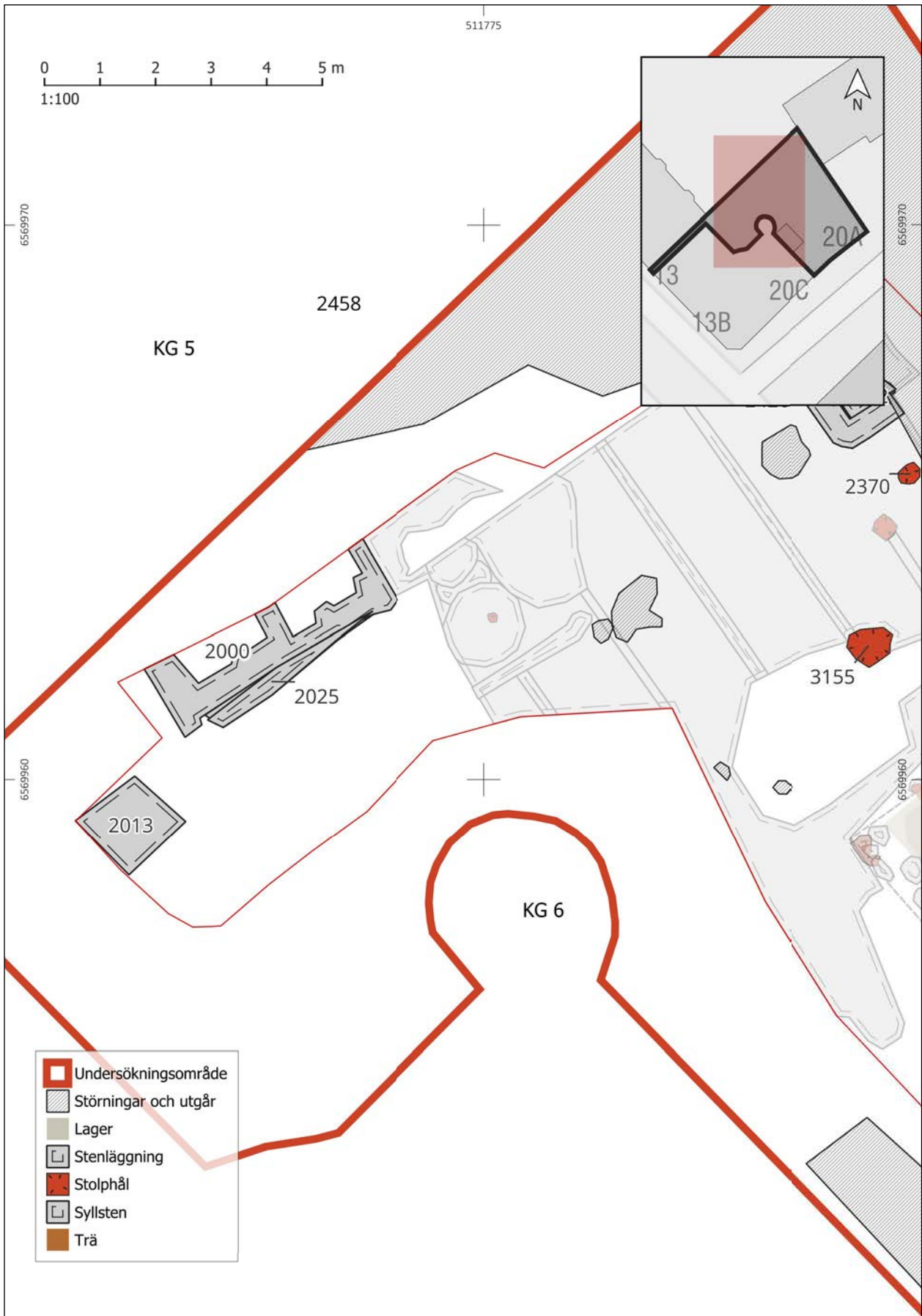
KG 6 – Husgrund med källare

Upp mot Näbbtorgsgatan fanns rester av ett hus med källare. Lämnningen var hårt åtgången vilket gör utbredning och tolkning närmast omöjlig.

Källaren hade en vällagd stentrappa (trappsten A3343, väggsten A3252) med ingång från innergården. I källaren fanns omrörda sentida fyllnadslager över ett lager grusig silt med puts och kol (A3698). Syllstenar ha mätts in under nummer A3063, A3547 och A3266. De sistnämnda stenarna var 0,4–0,5 meter stora, medan de förra varierade mellan 0,3 och 0,6 meter. Möjligen tillhör A3266 det sista huset på platsen, medan de andra ingått i dess föregångare.

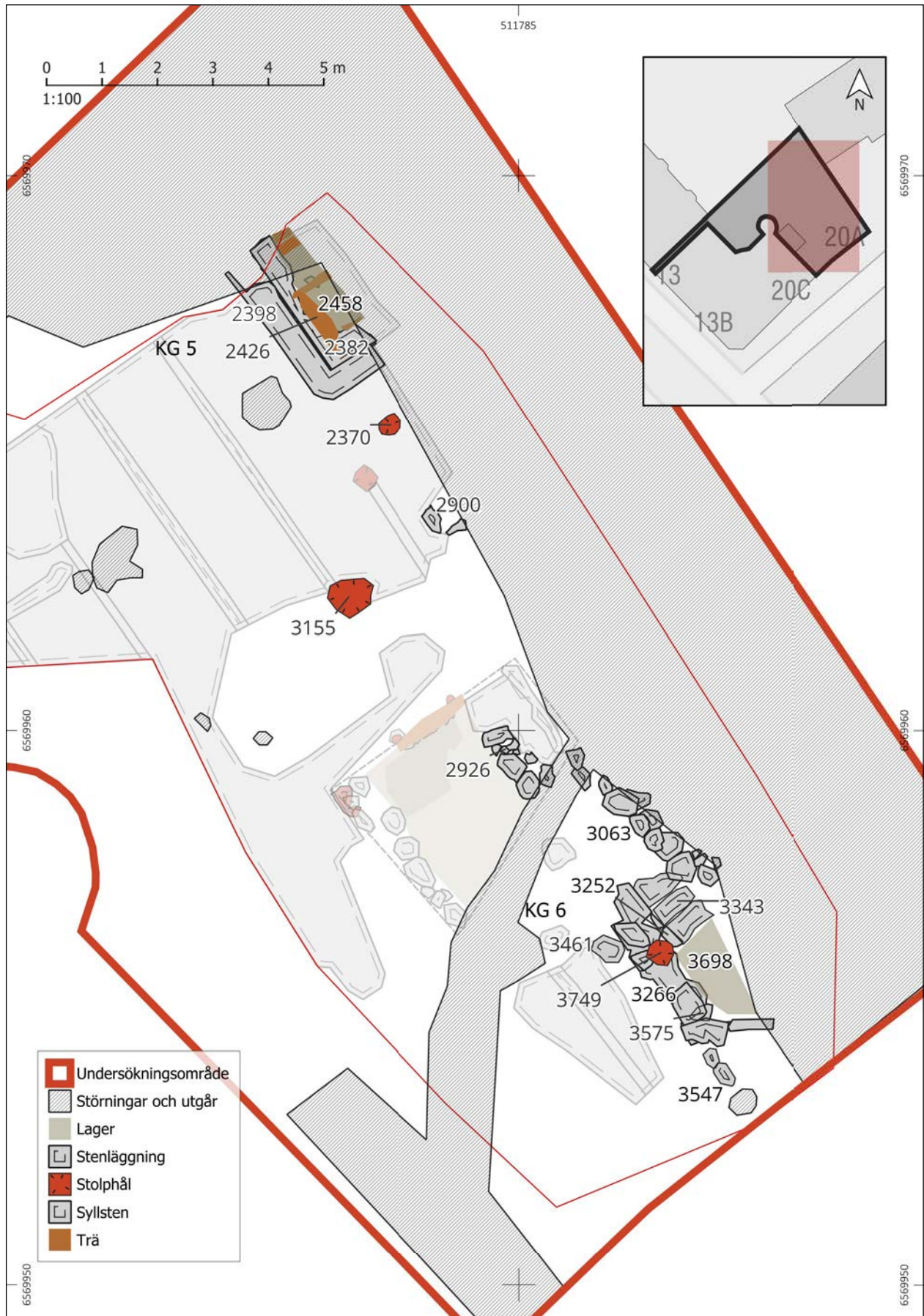

Figur 31. KG 6 i lod. Norr i övre högra hörnet.

Figur 32. Plan över kontextgrupper i fas 3: KG 8. Skala 1:100 med insticksplan i skala 1:1 000.

Figur 33. Plan över kontextgrupper i fas 3: KG 5 och KG 6. Skala 1:100 med insticksplan i skala 1:1 000.

KG 5 – Husgrund

Längst upp i nordöst fanns hörnet av en husgrund som skurits av en recent störning i norr och öster. Den bevarade delen av syllen mätte 2,6x1,0 meter. Den vällagda syllen (A2382) bestod av 0,4–0,6 meter stora, huggna stenar i ett skift. Enstaka borrhål fanns i stenarna. Över syllen låg avlånga trästycken (A2426) i tvärgående riktning mot syllen och över dem fanns bark, sannolikt från ett infallet tak. Inuti huset fanns ett lager mörkgrå sand (2458) och på utsidan syllen fanns en 0,5 meter bred stenläggning (A2398) av små rullstenar som var lagda med fall ut från stensyllen, ned mot en rännadal i sydväst. Då lämningen togs bort framträdde fortsättningen av stenläggningen i KG 3 under KG 5.

Figur 34. Dokumentation pågår vid KG 5. Notera hur stenläggningen KG 3 fortsätter under KG 5. I bakgrunden, nedanför den vita muren skymtar KG 8. Foto från nordöst.

KG 8 – Husgrund

I nordväst fanns gaveln till ett hus. Grunden (A2000) var kallmurad och lagd i enkel bredd med 0,2–0,5 meter stora huggna stenar i två skift. Hörnstenarna bestod av 0,6 meter stora naturstenar. En syll till innervägg bestod av blandat stenmaterial i en brungrå lerpackning. I raseringsmassorna över grunden fanns mycket bruk och tegel.

Upp mot grunden fanns en stenläggning (A2025) av 0,06–0,15 meter stora rullstenar. Stenläggningen var lagd i gråbrun smågrusig sand och sluttade ut från grunden ned mot den äldre stenläggningen A2017 från KG 2 i fas 1. Ytterligare en stenläggning (A2013) fanns i sydväst och även den anslöt till A2017. Både A2025 och A2013 överlagrade A2017, men låg i nivå med den. En tolkning är att den äldre stenläggningen påträffats vid anläggandet av husgrunden A2000 och återbrukats i fas 3.

Lagerföljd, stratigrafi

Undersökningsområdet låg i en förhållandevis brant västslänt. Det naturliga underlaget bestod av åsgrus. Över det låg ett kulturpåverkat, smutsgrått skikt av samma grus (A2643). En mindre yta i nordöstra delen av lagret var mörkare och mättes in som A2783. Lagren har sannolikt uppkommit på plats till följd av trampande och aktiviteter på ett tunt markskikt med vegetation i form av gräs eller liknande.

1. Centralt i den sydvästra schaktkanten fanns en större nedskärning som skar de äldre lagren. Det är oklart om nedskärningen uppstått genom ett mindre ras i slänten eller om det rör sig om en nedgrävning. Lagret över/i nedskärningen bestod av grått grus med mörkare skikt som följde nedskärningens form.
2. Däröver fanns lagren från den äldsta bebyggelsen, KG 1. Lagren bestod av "sättsand" (A2082) av beige och brunmelerad, finsandig silt med stora fläckar av kol, sot och aska och ett hårt förmultnat trägolv (A2191) med flera linser: trä – gråbrun silt – trä.
3. Över KG 1 fanns ett etableringslager (A2723/A2540) av gråbrun, grusig silt med småsten och lite tegelkross. I lagret fanns fragment av yngre rödgods från 1600-talets andra hälft eller möjligen tidigt 1700-tal (se bilaga 4).
4. Etableringslagret A2723/A2540 överlagrades av ett tramplager (A2674) av brun till mörkgrå, något lerig silt med inslag av trä (ev. barkning) samt fläckar av kol och sot. Lagret har avsatts på plats i samband med byggnadsaktiviteter. Även i detta lager dateras keramiken till senare delen av 1600-talet eller 1700-talets första hälft.
5. Däröver låg ett 0,25 meter tjockt, påfört utjämningslager (A2469) av gråbrun, smågrusig sand med mycket keramik. Lagret har deponerats för att jämna ut den branta slänten. Keramiken i A2469 dateras utifrån utformning och sammansättning till 1600-talets andra hälft eller 1700-talets första hälft (se bilaga 4).
6. Däröver har sättsand med stenläggning A2208/A2322/A2900 anlagts.
7. Nivåerna över stenläggningen utgörs av omrörda raseringslager och brandlager från sen tid.

Figur 35. Försök till tydliggörande av lagerföljd i södra schaktväggen (se streckad linje på den lilla planen).

Fynd och analyser

KERAMIK OCH ICP-ANALYSER

Keramikregistreringen har utförts av Mikael Johansson, ARKEO keramik-analyser (se bilaga 4). Sammanlagt har 315 fragment med en totalvikt av 7714 gram registrerats. Fragmenten kommer från 14 olika lager med en sinsemellan mycket varierande mängd keramik. Den största fyndposten kommer från lager A2469. Dateringen av keramiken ligger mellan 1600 och 1800 med en tyngdpunkt runt sekelskiftet 1700. Huvudsakligen rör det sig om hushållskeramik i form av trefotsgrutor, skålar och fat.

ICP-analyser har utförts på tre fragment. Syftet med analyserna var att proverna skulle bilda en bra grund för ett "kemiskt" fingeravtryck för provinsuell lera och följaktligen då även lokalproducerad keramik. Analyssvaren visade dock att leran i brännplåten (F4000:1) och fatet (F3777:8) har samhörighet med keramik från Stockholm. Endast skålen (F2468:24) kan knytas till leror i Närke. Råmaterialet till den har förmodligen hämtats från en lertäkt belägen i trakterna kring Örebro eller Kumla.

ÖVRIGA FYND

Ett axplock av föremål i järn, djurben och planglas togs in. Inga konserveringar har gjorts. De flesta järnfynden bestod av byggnadsdetaljer så som spik och hakar, men där fanns även en kniv (F119) och en nyckel (F113), båda från gropen A3777 i fas 1. En fragmenterad hästsko påträffades i lager A4000/A2469.

Figur 36.
Keramik från lager A2469.

Figur 37.
Nyckel och kniv från grop
A3777. Till höger en frag-
menterad hästsko från lager
A4000/A2469.

MAKROFOSSIL OCH VEDARTSANALYS

Nio prov har analyserats av Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult. I analysen ingick makrofossil och vedartsanalys (se bilaga 6).

Proverna kom från anläggningar som i fält tolkades som förhistoriska:

- A2497, grophärd
- A2773, kokgrop
- A2773, kokgrop (mellan skärusten)

Och från anläggningar som tolkades som historiska:

- A2017, stenläggning, tramlager
- A2167, stolphål, del av hus
- A3165, lager i halvkällare
- A3431, lager i grop
- A3698, lager i källare
- A5000, botten av grop

Alla proverna från de förmodat förhistoriska lämningarna innehöll björkkol. I grophärden A2773 fanns också förkolnade skalkorn och fragment från oidentifierade sädeskorn.

Bland de historiska lämningarna fanns frö från trampört, svinmålla och groblad samt hasselnötskal i tramlager/stenläggning A2017 i KG 1. Det tyder på att lagret innehåller lite hushållsavfall och att det vuxit ”ogräs” i kanten av stenläggningen. Från KG 1 analyserades även ett prov från stolphål A2167. Det innehöll stora mängder tallved. Hasselnötskal fanns också i lager A3431, i botten av gropen A3765 (KG 7), tillsammans med förkolnad tall. Det prov som togs från golvlager A3165 i halvkällaren (KG 3) innehöll endast träflis. Där emot fanns det i den andra källaren, KG 6, i golvlager A3698 fiskben och fiskfjäll från bland annat abborre och karpfisk. Det prov som togs i botten av grop A3777/A5000 innehöll kol från björk, gran och tall.

¹⁴C-ANALYS

Tre prover skickade för ¹⁴C-datering på Ångströmlaboratoriet, Uppsala (se bilaga 5). Dateringar gjordes på kontext som saknade daterande fyndmaterial och som tolkades som förhistoriska eller medeltida. Dateringarna var spridda med en datering i yngre bronsålder, en i vendeltid och en i medeltid.

Tabell 8. Analyser.

Lab nr	Prov	Anl	Kontext	Analyserat material	¹⁴ C-ålder BP	95.4% sannolikhet
Ua-76968	PM2833	A2773	Grophärd	skalkorn	609 +-30	1300-1371 e. Kr. (71.9%) 1377-1404 e. Kr. (23.4%)
Ua-76969	PM2525	A2497	Grophärd	björk	2 406 +-31	738-692 f. Kr. (9.0%) 662-647 f. Kr. (4.1%) 546-398 f. Kr. (82.3%)
Ua-76970	PM3785	A5000	Fyllning i grop/stolphål	björk	1 404 +-29	602-662 e. Kr. (94.6%)

TOLKNING

Här ska ett försök göras att svara på de uppställda frågeställningarna utifrån den fasindelning som presenterats i resultatdelen. De tidsperioder som vi kunnat se är:

- Förhistoriska lämningar – yngre bronsålder, vendeltid
- Medeltid
- Fas 1, 1650–1750
  - KG 1 – hus med portlader*
  - KG 2 – stenläggningar*
  - KG 7 – gropar*
- Fas 2, 1750–1850
  - KG 3 – gårdsplan*
  - KG 4 – halvkällare*
- Fas 3, 1850 – nutid
  - KG 6 – husgrund med källare*
  - KG 5 – husgrund*
  - KG 8 – Husgrund*

Kontinuitet

Direkt kontinuitet ses endast i de efterreformatiska lämningarna. Dateringarna till vendeltid och medeltid är alltför disparata för att visa på kontinuitet inom undersökningsområdet, men de utgör pusselbitar till tiden före och runt stadsbildningen. Tillsammans med andra dateringar till järnålder och medeltid som finns på olika platser runt om i Örebro – och då inte enbart i det område som pekats ut som medeltida stadsbebyggelse – visar de på aktiviteter utmed åssträckningen som föregår staden. Avseende dateringen till yngre bronsålder är det den äldsta säkra dateringen inom stadslagrets utbredning. Tidigare har en grop på Kyrkogatan daterats till 2300–1750 f. Kr., men gropan innehöll träflis och dateringen utgör sannolikt en infiltration (Balknäs 2017). Däremot har en kokgrop under dagens Teaterplan daterats till 454–230 f. Kr. (Balknäs 2021) och tillsammans med dateringen från denna undersökning visar de att åssträckningen med vadet över Svartån var nyttjad redan i övergången till äldre järnålder. En sammanställning av bosättningar från äldre järnålder i Närke (Balknäs 2020) visar att det inom bygderna finns en större bosättning som föregår de övriga. Dessa platser fortsätter också att brukas i yngre järnålder, då för järnframställning i högre terräng. Än har ingen järnframställning framkommit i Örebro, men platsens topografi och belägenhet tillsammans med dateringar från yngre järnålder samt äldre och yngre järnålder talar för att läget på och invid åsen varit fördelaktigt även under dessa perioder och att vi här har en lång kontinuitet, om än inte direkt inom det aktuella undersökningsområdet.

Förhistorisk tid och medeltid

Inom undersökningsområdet finns dateringar från yngre bronsålder och vendeltid. De stolphålsbottnar som fanns i det understa lagret hör sannolikt samman med grophården från yngre bronsålder. Inga strukturer har kunnat sammanställas, men mängden anläggningar talar för en boplatsyta. Tolkningen är inte självklar – stolphålen kan även höra till den medeltida kokgropen. I den hittades skalkorn vilket används vid ölbrygging, men att just öl skulle ha bryggts här kan vi inte säkerställa. Skärvstenslager i gårdsmiljöer på norsk landsbygd visar dock att ölbrygging skett med hjälp av upphettade stenar ända fram i 1500-talet (Grønnesby 2017).

Den vendeltida dateringen kom från botten av en trattformad grop. I de övre lagren fanns efterreformatorisk keramik. I rapportstadiet gjordes därför en omtolkning av gropen till att den har skurit en äldre grop, möjligen ett rejält stolphål. Inga fler stolphål av samma karaktär fanns inom ytan varför en sådan tolkning är svajig. Det är möjligt att dateringen kommer från infiltration av ett omgrävt, äldre lager. Oavsett kan inte mycket sägas mer än att det funnits en närvaro på platsen under vendeltid.

Efterreformatorisk tid

Först från 1600-talet har vi säkra belegg för bebyggelse inom undersökningsområdet. Det rör sig då om en träbyggnad med enkel stensyll. Något högre upp i slänten finns också två stora gropar med oklar funktion. Möjligen rör det sig om sandtag som senare fylls igen.

Under 1700-talet påförs kraftiga lager för att jämna ut den branta slänten. I ett av lagren hittades kasserat material från en keramikverkstad. Under 1600–1700-talen fanns flera krukmakare i närområdet, dock har inget krukmakeri kunnat lokaliseras mer precist (se Krukmakarnas kvarter, sidan 12). Den deponerade keramiken kommer troligtvis från ett krukmakeri i närområdet. ICP-analyserna visade emellertid något förvånande att en brännplåt och ett fat tillverkats av lera från Stockholmstrakten. Kan det röra sig om en inflyttad krukmakare? Eller kan en i Örebro verksam krukmakare ha införskaffat varor från Stockholm genom handel med dödsbon, konkurser eller liknande?

På utjämningslagren med keramik anläggs en stenlagd gårdsplan vilket ger området en mer stadslik karaktär. Utvecklingen hänger samman med den befolkningsökning som sker runt mitten av 1700-talet då staden växer (ortshistoria.se). I slänten byggs en halvkällare som renoveras. Det sker eventuellt samtidigt med att ett hus med källare byggs utmed gatan.

De yngsta husen är de som anläggs längst ned i slänten inom undersökningsområdet.

HUSENS FUNKTIONER

Fyndbilden pekar mot att det rör sig om bostadshus med källarförvaring. Den keramik som kommer från ett krukmakeri är påfört på platsen. Bland de sista hus som anläggs är Holmbergs kartongfabrik som låg på Mältaren 7, med infart från Änggatan.

TOPOGRAFISK HÄNSYN

Bebyggelse och äldre aktiviteter har anpassat sig till den förhållandevis branta slänten. De äldsta spåren finns längst ned där marken planar ut. När bebyggelsen tätnar under 1700-talet fylls nedre delen av slänten ut. Fortfarande är marken inte plan. Ett sätt att hantera topografin var att bygga halvkällare och källare med ingång från den lägre slänten.

OMDISPONERINGAR

Det äldsta huset vi kunnat belägga inom undersökningsområdet ligger en bit ned i slänten. Först i samband med att stenläggningen anläggs under andra halvan av 1700-talet närmar sig bebyggelsen Näbbtorgsgatan (tidigare Kyrkogårdsgatan). På grund av topografin och djupare nedgrävningar för de yngsta husen fanns dock väldigt lite bevarat under lämningarna från den yngsta fasen. Ett antal stolphål med bevarat trä påträffades dock under dem och det visar att det funnits konstruktioner även högre upp i slänten före 1700-talets mitt. Om stolphålen ingått i byggnader, hägnader eller någon annan typ av konstruktion har dessvärre inte gått att uttolka.

Staden som radby

Långt fram i tid följde stadens utbredning åsens nord-sydliga sträckning där nuvarande Näbbtorgsgatan utgjorde den södra "huvudleden" in till Örebro redan på den äldsta kartan från år 1652 (S73-1:1). Söder om Svartån, runt Näbbtorgsgatan, Köpmangatan och Drottninggatan låg tomter på kartan. Arkeologiska undersökningar har också bekräftat bilden av en mycket långsmal stadsbildning, mer liknande en förväxt radby än en stad. Sannolikt föregår sträckningen Näbbtorgsgatan-Köpmangatan-Storgatan stadsbildningen i det att den redan under järnålder utgjort en färdväg. De boende i Örebro har således alltid förhållit sig till farande och allt det har fört med sig, bland annat avseende handel och hantverk. Undersökningsområdets läge utmed färdvägen, men i utkanten av staden speglar sig i undersökningens resultat när det kommer till läge, dateringar och fyndbild.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN

i förhållande till undersökningsplanen

Förundersökning och undersökning genomfördes under hösten år 2021 med endast några veckors mellanrum. Det innebar att inga analysvar från förundersökningen fanns att tillgå. Inte heller formulerades några specifika frågeställningar inför undersökningen.

På grund av att massor behövde fraktas bort från Näbbtorgsgatan var undersökningen nödd att börja längst ned i slänten. Topografin medgav helt enkelt inte en stratigrafisk undersökningsmetod där vi kunde gå ned skiktvis över hela ytan. I stället kom undersökningen att genomföras i flera etapper där vi gick ned till steril marknivå en del i taget. Tack vare dokumenterade sektionsväggar har ändå en övergripande stratigrafi varit möjlig att rekonstruera i rapportstadiet.

Undersökningen har gett ny kunskap om Örebro stads historia och förhistoria. Till stor del härrör kunskapen från naturvetenskapliga analyser av insamlade prover och fynd. Vi kan nu konstatera en närvaro på platsen under yngre bronsålder och yngre järnålder, ölbryggning under 1300-talet och mobila krukmakare under 1700-talet. Även stratigrafiska iakttagelser har bidragit till att ge en klarare bild av stadsutvecklingen inom området där vi kan se hur bebyggelse blir alltmer stadslig med start i 1600-talet fram till våra dagar.

TEKNISKA och ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Örebro
Kommun	Örebro
Landskap	Närke
Socken	Örebro stad
Fastighet	Mältaren 12
Lämningsnummer	L1980:4669
Lämningsstyp	Stadslager
Datering	Yngre bronsålder/förromersk järnålder, vendeltid, medeltid, nyare tid
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning (FU) och undersökning (SU)
Länsstyrelsens beslutsdatum	FU: 2021-10-07; SU: 2021-10-22
Länsstyrelsens diarienummer	FU: 431-7898-2021; SU: 431-8098-2021
Ärendenummer i Fornreg	202101401
Arkeologgruppens projektnummer	FU: P21072; SU: P21074
Projektledning	FU: Nina Balknäs; SU: Annica Ramström
Personal	Nina Balknäs, Ebba Knabe, Sabina Larsson, Annica Ramström, Erica Strengbom
Undersökningstid	FU: 2021-10-11 till 2021-10-13; SU: 2021-11-01 till 2021-11-17
Undersökt yta	FU: 72 m ² SU: 180 m ²
Inmätningsteknik	FU: RTK-GPS Trimble; SU: totalstation Trimble
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Läge och koordinater	Ekonomiska kartan Örebro, 10F4d83 SWEREF 99TM X 6569951,352 Y 511785,682
Höjdsystem	RH 2000
Arkiv	Arkivmaterial förvaras hos Arkeologgruppen AB i väntan på fyndfördelning.
Digitalt arkiv	Arkivmaterial förvaras hos Arkeologgruppen AB i väntan på nationell digital databas.
Fynd	Fynd finns att fördela från undersökningen. Förundersökningens keramikfynd har inkorporerats i undersökningens fyndmängd.

REFERENSER

Litteratur

- Balknäs, N. 2017. *Örebro i fjärran tider*. Schaktningsövervakning i samband med grävning för fjärrkyla och fjärrvärme i och inom fornlämningsområde för stadslagren Örebro 83:1, Örebro kommun, Närke. Arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakning. Arkeologgruppen AB rapport 2017:74.
- Balknäs, N. med bidrag av Karlenby, L. 2020. *En järnåldersgård i Marieberg*. L1979:2421 (Mosjö 108) och L1979:2422 (Mosjö 109) Fastigheterna Törsjö 1:8 och 3:14 Mosjö socken Örebro kommun Närke. Arkeologisk förundersökning och undersökning. Arkeologgruppen AB rapport 2020:21.
- Balknäs, N. 2021. *Djupa schakt på Teaterplan i Örebro*. Arkeologgruppen AB rapport 2021:44.
- Broberg, A. 1990. Örebro – tio år efter ”medeltidsstadens” rapport och trettio provundersökningar senare. I: *Arkeologi i Sverige 1987*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Rapport RAÄ 1990:1. Uppsala.
- Broberg, A. 1996. *Arkeologisk undersökning och förundersökning: förhistoriska gravar och medeltida bebyggelse i kvarteret Tennstopet och Rådhuset, Närke, Örebro*. Rapport UV Stockholm 1996:110.
- Broberg, B. & Hasselmo, M. 1981. Under ett kvarter i Örebro. En arkeologisk undersökning i kvarteret Bromsgården sommaren 1978. *Från Bergslag och bondebygd*. Årsbok för Örebro Läns hembygdsförbund och stiftelsen Örebro Läns Museum årg. 35, s 7–44.
- Ekman, T. 2001. De som höll värmen i Örebro, i: *Från Bergslag och bondebygd*. Årsbok för Örebro Läns hembygdsförbund och stiftelsen Örebro Läns Museum årg. 52, s. 27–46.
- Ekman, T. 2021. *Örebro under jorden – ett arkeologiskt perspektiv*. Arkeologgruppen AB rapport 2021:12.
- Grønnesby, G. 2017. Hot rocks! Beer brewing on Viking and Medieval Age Farms in Trøndelag. I: Iversen, F. & Petersson, H. (red.) *The Agrarian Life of the North: 2000 BC to AD 1000: Studies in Rural Settlement and Farming in Norway*.
- Gustafsson, R. 2019. *Lerindustrin i Örebro. En sammanställning om företagen i Örebro stad*.
- Ljung, J-Å. 1991. Medeltida bebyggelse i Örebro: en kort sammanfattning främst utifrån undersökningarna i kvarteren Bromsgården och Tryckeriet 10. Riksantikvarieämbetet. *Arkeologi i Sverige 1991*, s 113–128.
- Ohlsson, M. A. 1947. En krukmakareverkstad i barocktidens Örebro, i: *Från Bergslag och bondebygd*. Årsbok för Örebro Läns Museum och Örebro Läns Hembygdsförbund, s. 129–148
- Roslund, Y. 1982. *Kvarteret Bryggaren, Örebro, Närke*. Riksantikvarieämbetet. Rapport UV 1982:20
- Strengbom, E. & Rönngren, J. 2021. *Örebro slott – schaktningsövervakning i slottets källardelar*. Arkeologgruppen, Rapport 2022:21
- Waldén, B. 1945a. 1600-talets Örebro: topografi och bebyggelse. *Meddelanden från Föreningen Örebro Läns Museum* 14, s 7–102.
- Waldén, B. 1945b. Örebro genom tiderna - en stadshistorisk synopsis i 150 årtal och 150 bilder, i: *Örebro. Svenska stadsmonografier* 37.

Web

<https://extra.orebro.se/stadsarkivet>

Örebro Stadsarkiv: Gårdsnummer och gatuadresser i Örebro på 1880-talet – Södra staden

<http://ortshistoria.se/stad/orebro/befolkning>

”Källorna för Ortshistoria.se är huvudsakligen ”Sveriges officiella statistik”, ”Historisk tätortsstatistik” (del 1-2; Sthlm 1992-96), ”Swedish Bibliography of Urban History” (Sthlm 1994), ”Revy över stads- och kommunhistoria 1986-1990” (Sthlm 1996) och ”Nationalencyklopedien”.”

Fotografier

DIGITALT MUSEUM ([HTTPS://DIGITALTMUSEUM.SE/](https://digitaltmuseum.se/))

OLM-1934.134.A-1

PS-153-100

PS-202-038

KB-004-S120-0389 A

ELB-0163

PS-181-024

PS-172-251

Kartor

LANTMÄTERISTYRELSENS ARKIV

Geometrisk avritning 1652, akt S73-1:1, Johan Toring

Grundritning över Örebro 1782, akt S73-1:8, Erik Nyberg

Karta Örebro stad 1822, akt S73-1:14, Nils Fredrik Vilhelm Lagerholm

LANTMÄTERIMYNDIGHETERNAS ARKIV

Karta, Örebro, 1782, 18-öre-11, Eric Nyberg

Karta, Örebro stad 1823, 18-öre-79, Nils Fredrik Vilhelm Lagerholm

Stadsplan 1879, Örebro stad, 18-öre-247

Karta 1844, 1880k-d82

Sammanställningskarta 1914, Örebro stad, 18-öre-380

Registerkarta 1919, 18-öre-396

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

- Figur 1 (föregående sida). Översiktskarta. Skala 1:1 000 000.
- Figur 2. Översikt med undersökningsområde. Skala 1:50 000.
- Figur 3. Översikt med undersökningsområdet och lämningar registrerade i Kulturmiljöregistret. Skala 1:10 000.
- Figur 4. Korsning på Gamla söder år 1954. Den här aktuella tomten står på bilden med två hus med orange tegeltak. Fotograf: Hans I Erikson. Örebro stadsarkiv ID PS-172-251.
- Figur 5. 1652 års karta. Undersökningsområdet är markerat med svart. Skala 1:10 000.
- Figur 6. Karta 1782. Undersökningsområdet är markerat med svart. Skala 1:10 000.
- Figur 7. Detalj i karta från år 1782. Tomter diskuterade i kapitel "Krukmakarnas kvarter" i grönt. Skala 1:2 000 med insticksplan i skala 1:50 000.
- Figur 8. AB Holmbergs Bokbinderi & Kartongfabrik, lastbil med reklamtexter och reklamböcker. AB Holmbergs Bokbinderi & Kartongfabrik låg på Ånggatan 13, kvarteret Mältaren nr. 7. Bilen på bilden är en Essex som blivit ombyggd till lastbil. Den hade förmodligen registreringsnummer T2856. Detta nummer tillhörde i alla fall en Essex lastbil som ägdes av AB August Holmberg, Hagagatan 3, Örebro. Fotograf Samuel Lindskog. Källa: OLM-1934.134.A-1.
- Figur 9 (nästa sida). Översiktsfoto med schakt S100 centralt i bild. Foto från sydöst.
- Figur 10. Schaktplan för förundersökningen. Skala 1:200 med infällning i skala 1:5 000.
- Figur 11. Anläggningsplan. Skala 1:100 med infällning i skala 1:1 000.
- Figur 12. Den sydöstra schaktväggen i schakt S100. Foto från nordväst.
- Figur 13. Stolphål A172 i lod. Foto från sydväst.
- Figur 14. Ebba Knabe rensar den lilla yta som inte var störd i schakt S226. Foto från söder.
- Figur 15. Lodfoto av kokgropen A244. Foto från nordöst.
- Figur 16. Stensyllen A285. Foto från nordöst.
- Figur 17. Lagerföljd i gropen A373. Foto från nordöst.
- Figur 18. Lodfoto över schakt S481. Nordöst ned i bild.
- Figur 19. Den undre stenläggningen A409. Foto från söder.
- Figur 20 (nästa sida). Rensning av den övre stenläggningen A388. Foto från sydväst.
- Figur 21. Plan över lager och anläggningar från förhistorisk tid och medeltid. Skala 1:200.
- Figur 22. Snedfoto över sektion genom grophården A2497. I bakgrunden syns de historiska lager som fanns över hården. Foto från norr.
- Figur 23a) Kokgropen A2773 i lod. Notera den krans av brunt grus som ligger runt kokgropen.
- Figur 23b) Sektion genom kokgropen A2773. Daterat skalkorn är taget från bottenlagret under skärvstenarna.
- Figur 24. Gropen A3777 med den nedre delen omtolkad som stolphål A5000.
- Figur 25. Plan över kontextgrupper i fas 1: KG 1, byggnad, KG 2, stenläggning och KG 7, gropar. Skala 1:200.
- Figur 26. Plan över KG 1, byggnad och KG 2, stenläggning. Skala 1:50 med insticksplan i skala 1:1 000.
- Figur 27 (nästa sida). Drönarfoto över KG 1 och KG 2. Överst i bild syns även KG 3 och till vänster KG 8. Norr i övre vänstra hörnet.
- Figur 28. Plan över kontextgrupper i fas 2: KG 3, gårdsplan och KG 4, halvkällare. Skala 1:100 med insticksplan i skala 1:1 000.
- Figur 29. Sammanslagning av flera drönarfoton över den nordvästra delen av gårdsplanen.
- Figur 30 (nästa sida). Halvkällaren KG 4 centralt i bild. Drönarfoto med norr i övre högra hörnet.
- Figur 31. KG 6 i lod. Norr i övre högra hörnet.
- Figur 32. Plan över kontextgrupper i fas 3: KG 8. Skala 1:100 med insticksplan i skala 1:1 000.
- Figur 33. Plan över kontextgrupper i fas 3: KG 5 och KG 6. Skala 1:100 med insticksplan i skala 1:1 000.
- Figur 34. Dokumentation pågår vid KG 5. Notera hur stenläggningen KG 3 fortsätter under KG 5. I bakgrunden, nedanför den vita muren skymtar KG 8. Foto från nordöst.
- Figur 35. Försök till tydliggörande av lagerföljd i södra schaktväggen (se streckad linje på den lilla planen).
- Figur 36. Keramik från lager A2469.
- Figur 37. Nyckel och kniv från grop A3777. Till höger en fragmenterad hästsko från lager A4000/A2469.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell – förundersökning

Bilaga 2a) Anläggningstabell – förundersökning

Bilaga 2b) Anläggningstabell – undersökning

Bilaga 3. Fyndlista

Bilaga 4. Keramikanalys med ICP-analys

Bilaga 5. ¹⁴C-analys

Bilaga 6. Arkeobotanisk analys

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell förundersökning

Snr	Yta/m ²	Djup/m	Beskrivning	Kontext
100	31	0,7/1,7	Grävt utan arkeolog. Stenläggning i schaktbotten. Djupschakt i SÖ. Steril på 1,55 m, lerig morän på 2,2 m dj (provgrop).	104, 123, 127, 131, 260, 264, 135, 140, 147, 156, 159, 165, 172 ,179, 184, 185, 192
226	9	1,8	Betong och armering. Djupschakt i S med anläggningar under recent störning.	203, 207, 212, 218
251	5	1,4	0,4 m betong och armering över 0,3 m mörkt grus.	244
381	8	1,5/2,3	Stört av sentida ledningsdragnings i SV. Djupschakt i NÖ. Grävt genom grop under recent störning.	349, 350, 351, 354, 360, 371, 373, 285, 325
481	15	0,5/1,05	Stenläggning i botten. Djupschakt i N. Omrört brandlager med recenta föremål. Djupschakt i SV. Påförd sand under stenpackning	388, 401, 405, 409, 439, 444, 449, 454, 458, 462, 466, 470, 476
498	4	1,4	Mörka, påförda lager.	Ej inmätt sten

Bilaga 2a) Anläggningstabell förundersökning

A-nr	Typ	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Kommentar	Snr
104	Stenläggning	6,0x3,8	0,15	0,05-0,15 m st stenar i brun sand	30,85-31,24 möh	100
123	Stenrad	1,8x0,25	Ej und.	Flata stenar 0,15-0,2 m st		100
127	Stenrad	0,8x0,2	Ej und.	Avlånga stenar 0,08x0,2 m st		100
131	Stenrad	0,75x0,2	Ej und.	Flata, avlånga 0,1x0,2 m st		100
135	Lager	1,6x1,45	0,15	Kakigt gult kalkbruk i handgrävd, rektangulär grop		100
140	Stenlyft	0,4x0,25	0,11	I brun sand	Samma nivå som A104	100
147	Sten	0,45x0,2	0,3	Huggen sten i brun sand	Samma nivå som A104	100
156	Sten	0,3x0,25	0,2	Sten i schaktvägg		100
159	Sten	0,45x0,4	0,2	Sten i schaktvägg, rundad		100
165	Grop	1x0,2	0,6	Brungrå grusig lera med inslag av kol, tegel och brända ben		100
172	Stolphål	0,4	0,25	Grått grus med inslag av tegelkross, stenskoning av naturstenar >0,1 m st, skålad	Under lerlagret	100
179	Stolphål	0,26	0,3	I schaktvägg, förmultnat trä och sten i botten	Skär lerlagret	100
184	Lager	4,8x1,4	0,25	Grå grusig lera		100
185	Lager	4,8x1,4	0,1	Röd finsand		100
188	Utgår	-	-	Borrhål		100
192	Stolphål	0,3	0,2	Sotigt	I grus	100
203	Stenläggning	0,8x0,7	0,15	Rullsten 0,05-0,15 m st, de flest 0,0,8 m st i brun sand, under grå sandig lera		226
207	Stenlyft	0,45x0,25	Ej und.	Orangebrun grusig sand med kanter av förmultnat trä		226
212	Trä	0,75x0,25	Ej und.	Förmultnat trä, något sandig/grusig med lite tegelkross och kol, inslag av småsten <0,05 m st. strat. över grå packlera		226
218	Stolphål	0,3	Ej und.	3 stenar ca 0,15 m st i mörk brungrå grusig lera	strat. under A203 och A212	226
244	Kokgrop	0,55x0,3	0,35	Skärvsten, sot och kol 1,4 m under marknivå.	29,85 möh Dok. som A2773 i SU	251

A-nr	Typ	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Kommentar	Snr
260	Stenlyft	0,55	Ej und.	-	Strat. över A104	100
264	Fundament	1x0,8	-	Kantiga stenar, delvis kantad av runda stenar. Ursprungligen en större syllsten.	Under sanden med A104, över/ på det leriga grå lagret A184	100
285	Stensyll	2,3x0,6	0,35	Huggna stenar, översta skiftet rel. kvadratiska 0,4-0,6 m st, godsida mot S, undre skiftet flata, eldsprängda stenar <0,6 m st, tj. <0,2 m.	Under brandlager, i brun sand	381
325	Stenar i grop	0,7x0,5	0,6	Runda stenar under A285, 0,25-0,4 m st. i nedgrävning fylld av lucker brun sand med inslag av kalkbruk och tegelkross		381
349	Lager	2,45x0,6	0,2	Grusig brun sand med enstaka småsten	Fyllning i grop A373	381
350	Lager	2,45x0,6	0,2	Liknar A349 men åtskiljs av gruslins, något gråare och grövre material	Fyllning i grop A373	381
351	Lager	2,45x0,6	0,2	Smutsigt gråbrunt grus	Fyllning i grop A373	381
354	Lager	2,45x0,6	0,2	Brun kolig humös finsand med stort inslag av kalkbruk och tegelkross	Fyllning i grop A373	381
360	Sten	0,2	0,2	Stenar, 0,25-0,3 m st. i A371	I botten av grop A373	381
371	Lager	2,45x0,8	0,1	Grått grus	Samma som A172?	381
373	Grop	2,45x0,6	2,3	Latrin?	32,1 möh	381
388	Stenläggning	2,65x1,45	0,2	Ojämn, stenar 0,08-0,2 m st., de flesta små, i orange sättsand som färgats brunrå i toppen, under brandlager. Ev. hjulspår.		481
401	Trä	0,6x0,1	0,02	N-S		481
405	Trä	0,6x0,05	0,02	N-S	Upp mot A388, mellan A401 och A405 en sten 0,2 m st. under sand.	481
409	Stenpackning	1x0,9	0,25	Stenar 0,2-0,25 m st., ojämn yta, jämnstora knytnävsstora stenar i rödbrun sand	Under A388	481
431	Utgår	-	-	Stenar		481

A-nr	Typ	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Kommentar	Snr
439	Stenrad	1,9x0,3	0,25	Avlånga stenar 0,15x0,08 m st i Ö, blir större och flatare mot V, där <0,3x0,25 m st.	I A388	481
444	Sten	0,38x0,25	-	Ev. del av syll, huggen	Under A388	481
449	Stensyll	0,7x0,3	0,3	Hör trol. ihop med Ö-V syll i intilliggande schakt, stenar 0,3-0,5x0,3 m st., 2 skift	Oklar rel. till A388	481
454	Trä	0,6x0,18	0,02	Planka Ö-V	Under A458	481
458	Trä	0,2x0,05	0,02	N-S		481
462	Trä	0,17x0,1	0,02	Ö-V	över A458, mellan skiften i A449	481
466	Trä	0,3x0,13	0,02	Planka Ö-V		481
470	Sten	0,8	0,6	Sten i gråbrun smutsig sand under trä som ligger under brandlager		481
476	Lager	1,9x0,5	0,4	Brandlager		481

Bilaga 2b) Anläggningstabell undersökning

A-nr	Subclass	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Kommentar
A2000	Syllstensrad	4,55x1,4	-	Kallmurad, enkel bredd, långsida 0,2-0,5 m st huggna m godsida mot Ö, 2 skift, kortsida klenare 0,2-0,3 m i 2 skift, hörnstenar natursten 0,6 m st, innervägg blandat stenmaterial 0,3-0,5 m st i brungrå lerpackning. Mycket bruk och tegel i de övre massorna.	
A2013	Stenpackning	1,70	-	1,7x1,3 m flata stenar 0,2-0,5 m st, lagda, anpassade bitar, ytan ojämn. Mellan stenarna gråbrun sandig silt. Under A2013 fanns 1800-talskeramik. Golv?	
A2017	Stenläggning	4,00	-	Kullersten <0,1 m st, ojämn yta, i gråbrun sandig silt.	P2068
A2025	Stenläggning	3,5	-	Rullsten 0,06-0,15 m st., de flesta under 0,1 m. Sluttar mot SÖ, i gråbrun smågrusig sand, ligger upp mot stensyll A2000, hör ev. samman med A2031 och stora stenläggningen. 3,5x0,35 m. Fanns ej vid hörnstenarna i syllen. Droppränna? Ligger i samma lager som A2208.	
A2031	Stenläggning	1,00	-	1,0x0,8 m rullsten, de flesta <0,1 m, enstaka <0,15 m, i ytan av gråbrun grusig sand.	
A2036	Trä	0,22	-	0,22x0,09 m, fiberriktning parallell med A2017, över/i brungrå sandig silt.	
A2040	Trä	1,10	-	1,1x0,37 m (oklart om en eller flera i bredd). A2040 och A2049 var två regler Ö-V med 0,75 m mellanrum.	
A2049	Trä	1,60	-	1,6x0,17 m, tj. 0,06 m. I Ö ""dyker"" träet under stensamling. A2040 och A2049 var två regler Ö-V med 0,75 m mellanrum.	
A2055	Trä	1,2x0,9	-	Fiberriktning N-S, fläckvis bevarat över sättsand A2082. Från stenarna mellan A2049 mot SÖ och 1,15 m från hörnet, 0,05 m tj. Under mörk sandig silt, över brungrå sandig silt.	
A2062	Lager	1,65x0,85	-	Beige finsandig silt melerat med brun silt och stora fläckar av kol, sot och aska. Begränsas i S av träsyll och två stenar. I N begränsas lagret av 1 stolphål och två stenar. Träggolv både i S och N.	P2067
A2069	Lager	1,7x0,6	-	Grusigt kring A2040.	
A2076	Stolphål	0,30	0,25	Förmultnat trä, stenskonig.	
A2082	Lager	2,2x1,9	-	Sättsand. Homogen kornstorlek, fin gulbrun sand.	
A2090	Syllstensrad	0,7x0,3	-	Syllstenar till golvreglar? sten ca 0,15-0,3 m st, flera kalkstenar.	
A2110	Syllstensrad	1,6x0,25	-	Syllstensrad under golvregel? 0,15-0,3 m st, flera kalkstenar.	

A-nr	Subclass	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Kommentar
A2167	Stolphål	0,40	0,30	Inre diam. 0,2 m. stenskoning av tegelbrocka + 0,1-0,15 m st stenar + flat stående sten 0,35x0,08x0,23 m. Stolpen trol. uppdragen.	P2513
A2180	Sten	0,4	-	Över stolphålet stenar 0,1-0,3 m på grått grus, fyllning av gråbrun sandig silt m tegelfnyk. Fynd av bred fot till trefotsgräva, ej tillvaratagen.	
A2191	Lager	3,5x1,6	-	Dåligt bevarat trögolv med grusigt lager under o småsten med vita lerkluttar. Mitt i "rummet" ligger en stor sten A2198. Lagret består av flera linser: trä-gråbrun silt- trä.	P2207
A2198	Sten	0,3	-	Stor sten.	
A2208	Stenläggning	3,0x1,1	-	Stenar 0,07-0,25 m st. Lappat o lagat, förbättrad. Runda cirklar, stenrader, rännalar, hål. Grå sättsand.	
A2229	Stenläggning	1,0x0,2	-	Stenrader i A2208.	
A2256	Stolphål	0,5	-	Stolphål i A2208.	
A2264	Stenläggning	-	-	Stenrad i A2208, stenar 0,25-0,4 m st.	
A2278	Stenläggning	1,50	-	Stensatt rundel ca 1,5 m stor.	
A2289	Stolphål	0,25	-	Stolpe i trä i A2208, 0,25 m i diam. Mycket förmultnad.	
A2296	Stenläggning	2,5x0,4	-	Stenlagd rundel, mönster i A2208. Antingen äldre rundel skuren av två senare rundlar (A2289, A2309) eller samtida.	
A2309	Stenläggning	1,00	-	Stenrundel, skadad av 0,15-0,24 m, inuti ca 0,1 m stora stenar. 1x0,5 m, ytterstenarna något avlånga 0,15-0,25 m, inuti rundeln 0,1 m st.	
A2322	Stenläggning	2,1x2,05	-	Småsten <0,08 m, hårt packat grått grus.	
A2370	Stolphål	0,46	-	0,46x0,33 m, huggen sten 0,46x0,15 m + rundel av rullsten 0,1-0,18 m, stolpen 0,15x0,12 m. Ej grävd.	
A2382	Syllstensrad	2,65x0,5	-	2,65x0,95 m huggna stenar i ett skift, borrhål, stenstl. 0,4-0,6 m, vållagd. Täckt av trä m fiberriktning, under bark (infallet tak?)	
A2398	Stenläggning	2,5x1,4	-	små rullstenar 0,05-0,1 m st., lagda med fall ut från stensyllen, ned mot rännal.	
A2426	Trä	0,4x0,35	-	Träreglar.	
A2458	Lager	2,2x0,6	-	i huset i N. mörkgrå sand.	P2468
A2469	Lager	4,65x1,6	0,2-0,25	Gråbrun smågrusig sand med mycket keramik	
A2477	Stolphål	0,33	-	Skålad form, fyllning av lucker brun sandig silt. Inga fynd.	P2486
A2487	Stolphål	0,35	0,15	Brun sandig silt, kompaktare än A2477, skålad. Två rullstenar i V delen <0,1 m st, ytterligare en synlig i ytan av Ö delen. Fynd av keramik, nit, spik.	P2495

A-nr	Subclass	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Kommentar
A2497	Hård	1,10	0,13	Förhist. hård med skärvsten. Mörkgrå grus i ljusare grus. Även gruset är skörbränt. Något humös sotig fyllning. 1,1x0,9 m, dj 0,07-0,13 m.	P2525
A2503	Stolphål	0,30	0,08	0,3 m i diam. dj 0,08 m. Skålad, grått sandigt silt, ev. sotigt.	
A2534	Stolphål	0,28	0,09	Framtaget 0,28x0,17 m, dj 0,09 m. Svart/mörkbrunt sotigt sandigt grus.	P2539
A2540	Lager	1,2x1,05	-	Etableringsgrus. Även inmätt som A2723.	
A2544	Lager	0,6x0,4	-	Sandigt, något humöst grus. Fläck.	
A2600	Stolphål	0,5	-	0,4 m i diam. dj 0,14 m. Grått siltigt grus, skålad. Samma som A2636?	
A2606	Stolphål	0,30	0,12	under grått grus, över undergrund? Skonsten i V 0,1 m st. 0,3 m i diam. rund i plan, 0,12 m, skålad.	
A2612	Fläck	0,40	-	Mörkfärgning i grått grus. Oformlig i plan och profil, sannolikt rest av äldre markhorisont.	
A2619	Fläck	0,4	-	Mörkfärgning i grått grus. Oformlig i plan och profil, sannolikt rest av äldre markhorisont.	
A2625	Fläck	0,3	-	Mörkfärgning i grått grus. Oformlig i plan och profil, sannolikt rest av äldre markhorisont.	
A2631	Fläck	0,4x0,2	-	Mörkfärgning i grått grus. Oformlig i plan och profil, sannolikt rest av äldre markhorisont.	
A2636	Stolphål	04x0,30	0,08	0,3 m i diam. dj 0,08 m. Grå, något siltig färgning i grått grus. Skålad. Samma som A2600?	
A2643	Lager	13,5x4,8	-	Grått grus.	
A2648	Sten	0,7x0,5	-	Stor sten under stensättning.	
A2663	Stenlyft	0,65	-	Stenlyft.	
A2674	Lager	4,4x3,8	-	Brun till mörkgrå något lerig silt med inslag av trä (ev. barkning), fläckar av kol och sot. Avsatt på plats, tramplager.	
A2715	Grop	0,50	0,05	Mörkt, brungrått grus. skålad, med plan botten.	
A2723	Lager	-	-	Brungrå grusig silt med småsten och lite tegelkross. Etableringslager. Även inmätt som 2540. Står som 2540 i planerna.	
A2727	Störning	1,0	0,20	Ca 1 m i diam. 0,2 m dj. Brun siltigt grus med enstaka murbruk. Troligen störning i stensättning.	
A2763	Grop	0,80	0,28	Överst mörkt brungrått grus, därunder svart, smetigt grus med stort inslag av sot, 0,8x0,7 m framtaget, dj. 0,28 m, skålad, inga fynd, inget synligt kol.	

A-nr	Subclass	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Kommentar
A2773	Kokgrop	1,05	0,35	Släntade, lätt konkava väggar, rel. plan botten. Överst centralt mörkt brungrått siltigt grus, därunder 90% skärvsten 5% skörbränd sten, 5% ej eldpåverkad sten (främst i kanten), sotig sand. I botten liggande trä br. 0,1 m tj. 0,06 m. I ytterkant gråbrunt grus.	P2829, P2830, P2831, P2832, P2833
A2783	Lager	3,9x3,6	-	Mörkare del av A2643.	P2788
A2789	Grop	0,70	0,19	Störd av rötter/djur. Kvarstår en grop 0,7x0,6 m, dj 0,19 m, skålad form. Överst sotigt koligt grus, därunder inrasat sterilt ljusbrunt grus, i botten mörkgrått grus.	
A2808	Grop	1,15	0,25	1,15x0,9 m, dj. 0,25 m. Mörkt brungrått grus. Inga fynd, inget tegel. Släntade sidor, lätt skålad botten. Djurhåla?	
A2822	Stolphål	0,35	0,10	0,35 m i diam, dj 0,1 m, skålad, gråbrunt grus.	
A2900	Sten	0,5	-	Två stenar i A2208, hör ev. ihop med stolphål eller syllen, ca 0,5x0,3 m i diam.	
A2926	Syllstensrad	1,45x0,7	-	Rad med syllstenar, ser rubbad ut, ca 0,5x0,45 m stora stenar.	
A3063	Syllsten	2,4x0,5	-	0,3-0,6 m st. stenar i syll (FU A285).	
A3129	Trä	1,40	0,06	Under brandlager, över etableringslager. 1,4x0,21 m tj. 0,06 m	
A3136	Stolphål	0,30	0,25	0,12 m br, stolphålet 0,3 m br. dj 0,25 m. i botten flat sten 0,3x0,1 m.	
A3142	Stolphål	0,32	0,30	Stolpe br 0,2, dj 0,2 m. Stolphål br 0,32 m, dj 0,3 m.	
A3149	Sten	0,25	-	I botten av stolphål A3142.	
A3155	Stolphål	1,10	0,20	Fundament 1,1x0,8 m, 0,2 m dj. Skärvig sten i varierande storlek 0,2x0,27 till 0,5x0,2 m. Fyllning av grå sandig silt. Nedgrävt genom grått grus. Funktion?	
A3165	Lager	1,9x1,1	-	Över ljusgul, finkornig sättsand. Tjl >0,1 m bark och träflis i gråbrun lera, järnskrot. Mot botten gråbrun lera med inslag av kalkbruk. Keramik i det bruna.	P3177
A3178	Syllsten	1,45x0,4	-	0,25-0,4 m st. stenar helt eller delvis ur läge. Stenarna i stenläggning A2208 mot öster. Under och över rivningsmassor.	
A3214	Syllstensrad	2,45x0,45	-	Stenar i läge. Under rivningsmassor.	
A3246	Störning	5,7x1,55	-	Nedgrävning för rör, samma som A3377.	
A3252	Syllsten	0,8x0,2	-	Under rasering. De finare väggstenarna i källaren, ca 0,35-0,45x0,12 m stora, ligger vid trappan.	
A3266	Syllstensrad	3,2x0,65	-	Stenar på rad ovan källare som ev. hör till ett yngre hus. Ca 0,4-0,5 m stora stenar.	
A3335	Sten	2,8x0,25	-	Del av A2208.	

A-nr	Subclass	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Kommentar
A3343	Sten	1,4x0,75	-	Trappstenar, flata. Trappan är 0,8 m br. Stegen 0,4-0,5 m djupa, tj/höjd 0,12-0,2 m. Översta steget uppbyggt av 2 skift med 2 mindre stenar under den övre.	
A3377	Störning	5,7x1,55	-	Nedgrävning för rör.	
A3389	Stolphål	0,40	0,25	Över grå grusig sand. Bevarad stolpe 0,27 m br. Stenskonig av rullsten 0,22 + 0,08-0,12 m. Skålad, inga fynd.	
A3410	Sten	0,6x0,4	-	Under rasering. Ev. stolphål eller störning. Halvrundel med 5 stenar ca 0,3-0,4 m st. Kantiga med flata sidan uppåt. Lagda? I mitten en grop ca 0,15 m med fyllning av raseringsmassor.	
A3431	Lager	0,45x0,3	0,6	Fyllning i gropen A3765.	P3435
A3432	Lager		0,2	Mörkgrått grus i skålad grop under A3765.	P3437
A3438	Stolphål	0,35	0,20	Skålad, bevarat trä (ej fiber) br 0,12 m, stenskonig av rullsten 2-3 st 0,1-0,15 m. Fyllning av siltig gråorange sand med frekvent tegelfnyk.	
A3455	Stolphål	0,30	0,12	Troligtvis grävd genom etableringslagret. Bevarat trä 0,1 m br, fyllning av gråbrunt siltigt grus.	
A3461	Sten	0,9x0,5	-	Under rivningsmassor. Två fulstenar vid trappan, ev. inmätta även som A3266. 0,2x0,3-0,5x0,8 m stora naturstenar.	
A3477	Lager	0,95x0,7	-	Under grått grus under etableringslager av grå lera, över orange grus (steril). Oregelbunden fläck 0,9x0,7 m tj. 0,04 m utan nedgrävning, grå-brunsvart grus med stort inslag av sot, inget tegel, inga fynd.	
A3487	Syllsten	0,7x0,3	-	Två syllstenar (?) som bryter packningen A2208. 0,3-0,4x0,2-0,25 m. Ö-V-riktning. Sättsand upp mot stenarna 0,15-0,2 m tj.	
A3503	Stenläggning	1,5x0,5	-	Rullsten	
A3513	Stolphål	0,38	0,15	Under grått grus, över sterilt orange grus. 0,38 m i diam. dj 0,15 m, rel. raka väggar och plan botten. Fyllning av gråbrunt siltigt grus, inget tegel.	
A3522	Grop	0,75	-	Under grått grus, över sterilt orange grus. Vag nedgrävning/håla. 0,75x0,5 m, dj 0,17 m. Fyllning av gråorange småstenigt grus, inget tegel.	
A3533	Stolphål	0,40	0,15	Under tunn lins grått grus, över orange grus. Något osäkert, skålat. Fyllning av orangegrått grus, inget tegel.	
A3547	Sten	0,75x0,3	-	Två stenar på rad yngre huset.	
A3566	Störning	0,5	-	Betong.	
A3575	Husgrund	3,5x0,75	1,30	Hela källaren var fylld med lösa massor. I botten ljus sand. Sten 0,3-1,0 m stora. Mellan 1,0 och ,3 m hög, ca 5 skift bevarat.	

A-nr	Subclass	Storlek/m	Djup/m	Beskrivning	Kommentar
A3619	Lager	1,8x1,2	-	Över stenar i V. Grusig mörkbrun silt med stort inslag av tegelkross, småsten. Flammigt med grå lersilt. F av keramik, fönsterglas. Troligen omrört från FU.	
A3660	Syllstensrad	1,20	-	Över gråbrun siltig lera med kalkbruk. Flata stenar 0,1-0,25 m st. på rad, som stöd under dörrtröskel. 1,2x0,2 m.	
A3698	Lager	1,9x0,9	-	Lager i källare. Grusigt siltblandat lager med puts och kol.	
A3749	Stolphål	0,4	0,20	Brun humös stolpfärgning i nedgrävningen, blandat grus. Inget tegel. 0,2 m dj.	P3757
A3758	Stenlyft	0,45	-	Stenlyft i A3431.	
A3765	Grop	2,6x1,7	-	Nedgrävning/grop med lager A3431 i.	
A3771	Lager	3,05x2,2	-	Ljust finkornigt sandlager av ren gul sand.	
A3777	Grop	2,7x2,45	0,32	I leran finns grovt tegel. Brända ben i kollins.	P3785
A5000	Grop	0,5	0,6	Grått grus med flera (ca 4) stenar <0,5 m stora i botten. Brant släntade väggar, plan botten. Under A3777. Daterad till vendeltid.	
A3786	Stolphål	0,40	0,10	Under etableringslager, över sterilt grus. 0,4x0,35 m, dj 0,1 m. Brunt grus med något humös stolpfärgning, br 0,22 m, dj 0,08 m. Runt stolpen orangebrunt grus med grov sand.	
A3800	Stolphål	0,50	0,10	Över sterilt grus. 0,5x0,4 m, dj 0,1 m skålad, fyllning av gråorange grus.	
A3809	Stolphål	0,25	0,13	Över sterilt grus. Mörkbrunt grus, mörkast i mitten.	
A4000	Lager			AL 100 gråbrun silt med gruslinser, samma som A2469	

Bilaga 3a) Fyndtabell keramik 431-8098-2021

Fnr	Kontextr	Undernummer	Material	Undergrupp material	Datering	Typ	Del	Glasyrtyp	Inv. färg	Utv. färg	Godsfärg	Dekortyp	Ytbehandling	Dekorönsster	Kommentar	Kärl ID	Passning mellan fyndnr	Antal frag	Vikt i gram
1	2000	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd	Målad dekor vitlora		Koncentrisk linjer, våglinje				1	12
2	2031	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgröta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, grönbrun	Brun	Röd							10	114
3	2031	2	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgröta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Grönbrun	Brun	Röd							1	23
4	2031	3	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgröta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd							2	24
5	2031	4	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgröta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd							3	139
6	2031	5	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Skål	Mynning, hånkel, buk, botten	Blyglasyr inv	Grön		Röd	Målad dekor vitlora		Koncentrisk linjer		3	2031:5; 2469:3	4	99
6	2469	3	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Skål	Mynning, buk	Blyglasyr inv	Grön		Röd	Målad dekor vitlora		Koncentrisk linjer		3	2031:5; 2469:3	3	33
7	2031	6	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat, skål	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul		Röd	Målad dekor vitlora		Koncentrisk linjer				4	36
8	2031	7	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat/skål	Botten	Blyglasyr stänk fläckar	Brun	Brun	Röd							1	36
9	2031	8	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul		Röd	Målad dekor vitlora		Spiral		1	2031:8; 2469:2	4	79
9	2469	2	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul		Röd	Målad dekor vitlora		Spiral		1	2031:8; 2469:2	3	26
10	2031	9	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Skål	Mynning, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd, grå	Målad dekor vitlora		Koncentrisk linjer, våglinje, streck		2	2031:9; 2469:1	4	222
10	2469	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Mynning, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd, grå	Målad dekor vitlora		Koncentrisk linjer, våglinje, streck		2	2031:9; 2469:1	5	192
11	2069	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1800	Kruka	Mynning, hånkel	Blyglasyr inv utv	Brun	Brun, gul	Röd	Målad dekor vitlora		Streck				1	51
12	2469	4	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv	Grön		Röd		Vitlere-engobe inv					2	22
13	2469	5	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Kruka	Buk	Blyglasyr inv utv	Brun	Brun, gul	Röd	Målad dekor vitlora		Streck, punkter				1	20

Fnr	Kontextr	Undernummer	Material	Undergrupp material	Datering	Typ	Del	Glasyrtyp	Inv. färg	Utv. färg	Godsfärg	Dekortyp	Yrbehandling	Dekorönsster	Kommentar	Kart ID	Passning mellan tyndnr	Antal frag	Vikt i gram
14	2469	6	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Skål	Mynning	Blyglasyr inv utv	Brun	Brun, grön	Röd	Målad dekorvillera		Streck				1	6
15	2469	7	Keramik	Yngre rödgods	ca 1675–1800	Skål	Buk	Blyglasyr inv	Gulvit		Röd		Vitlere-engo-be inv					1	21
16	2469	8	Keramik	Yngre rödgods	ca 1675–1775	Skål	Mynning	Blyglasyr inv utv	Brun	Gulbrun	Röd		Vitlere-engo-be utv					1	16
17	2469	9	Keramik	Yngre rödgods	ca 1675–1775	Skål	Mynning	Blyglasyr inv	Brun, gul		Röd	Målad dekorvillera		Koncentrisk linjer				1	12
18	2469	10	Keramik	Yngre rödgods	ca 1675–1775	Skål	Mynning	Blyglasyr inv utv	Brun, gul	Brun, gul, grön	Röd	Målad dekorvillera, stämpelad dekor utv	Vitlere-engo be inv, hemrad					1	7
19	2469	11	Keramik	Yngre rödgods	ca 1675–1775	Skål	Mynning	Blyglasyr inv utv	Brun, gul		Röd	Stämpelad dekor utv, tummad drejås	Vitlere-engo be inv					2	25
20	2469	12	Keramik	Yngre rödgods	ca 1675–1775	Skål	Buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul		Röd		Vitlere-engo be inv, hemrad					3	72
21	2469	13	Keramik	Yngre rödgods	ca 1675–1775	Skål	Mynning, hånkel, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun, gul	Röd		Vitlere-engo be inv, fläckvis utv, sgrafitto					10	107
22	2469	14	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul		Röd		Vitlere-engo be inv, hemrad					5	240
23	2469	15	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat, skål	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul		Röd	Målad dekorvillera		Koncentrisk linjer, spiral				8	136
24	2469	16	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd	Målad dekorvillera		Koncentrisk linjer, streck, punkter				11	183
25	2469	17	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön		Röd	Målad dekorvillera		Koncentrisk linjer, våglinje, streck				2	48
26	2469	18	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd	Målad dekorvillera		Koncentrisk linjer, våglinje, streck				1	135
27	2469	19	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Brätte, buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul		Röd	Målad dekorvillera		Växter				4	111

Fnr	Kontextr	Undernummer	Material	Undergrupp material	Datering	Typ	Del	Glasyrtyp	Inv. färg	Utf. färg	Godsfärg	Dekortyp	Yrbehandling	Dekorönsster	Kommentar	Kart ID	Passning mellan tyndnr	Antal frag	Vikt i gram
28	2469	20	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul		Röd	Målad dekorvillera		Koncentriskalinlinjer, streck, punkter			5	139	
29	2469	21	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad dekorvillera		Koncentriskalinlinjer, streck, punkter			4	250	
30	2469	22	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Mynning, brätte	Blyglasyr fläckvis utv	Röd, brun, vit	Brun	Röd	Målad dekorvillera		Koncentriskalinlinjer, streck, punkter			4	72	
31	2469	23	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte	Blyglasyr fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						1	63	
32	2469	24	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Skål	Grepp	Blyglasyr fläckvis utv	Brun, gul	Brun, gul	Röd	Reliefdekor	Vitlertengobe fläckvis utv	Ansikte	IOP prov 2		2	69	
33	2469	25	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Krus	Buk	Blyglasyr inv utv	Brun	Gul	Röd		Vitlertengobe utv				1	4	
34	2469	26	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Flaska/krus	Buk	Blyglasyr utv fläckvis inv	Brun	Grönbrun	Röd						1	5	
35	2469	27	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Krus	Botten				Röd						1	28	
36	2469	28	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Krus? Lock?	Fot? Knopp?	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun, gul	Röd	Målad dekorvillera		Streck			1	37	
37	2469	29	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Buk, skaft				Röd						2	80	
38	2469	30	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Svartbrun	Svartbrun	Grå	Ristad dekor		Våglinje			1	58	
39	2469	31	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						1	33	
40	2469	32	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv	Brun	Brun	Röd						1	13	
41	2469	33	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgryta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Grå, röd						5	127	
42	2469	34	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Skaft	Blyglasyr inv	Svartbrun	Svartbrun	Grå						1	118	
43	2469	35	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Mynning, buk, skaft	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						1	134	
44	2469	36	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Skaft				Röd						2	35	

Fnr	Kontextr	Undernummer	Material	Undergrupp material	Datering	Typ	Del	Glasyrtyp	Inv. färg	Utv. färg	Godsfärg	Dekortyp	Ytbehandling	Dekor mönster	Kommentar	Kärl ID	Passning mellan fyndr	Antal frag	Vikt i gram
45	2469	37	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Kruka	Mynning, hänkel, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd							13	272
46	2469	38	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Kruka	Mynning, hänkel, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd							1	86
47	2469	39	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Trebensgryta, kruka	Buk, botten, ben	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd							49	991
48	2469	40	Keramik	Fajans	ca 1650–1800	Fat	Brätte, buk	Temnglasyr inv utv	Vit, blå	Vit	Gul	Målad dekor						2	3
49	2469	41	Keramik	Flintgods	ca 1770–1850	Skål?	Buk	Blyglasyr utv	Vit	Vit	Vit							1	2
50	2469	42	Keramik	Stengods	ca 1650–1750	Krus	Buk	Saltglasyr	Grå	Grå, blå	Grå				Tillverkning: Tyskland		1	2	
51	2496	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Botten	Blyglasyr inv	Grönbrun		Grå, röd						1	30	
52	2674	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Buk, botten, ben	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						8	141	
53	2674	2	Keramik	Yngre rödgods	ca 1630–1750	Trebensgryta	Skatt	Blyglasyr fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						1	105	
54	2674	3	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						1	9	
55	2674	4	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta?	Hänkel	Blyglasyr utv	Grönbrun		Röd						1	6	
56	2674	5	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat, skål	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd	Målad dekor vitlila	Vitlila-engobe invändigt	Koncentrisk linjer, punkter			8	104	
57	2674	6	Keramik	Stengods	ca 1680–1750	Mineralvattenflaska	Buk	Saltglasyr	Brun	Grå, brun	Grå				Tillverkning: Tyskland		1	33	
58	2723	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgryta	Mynning, buk	Blyglasyr inv	Svartbrun		Grå, röd						1	53	
59	2723	2	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Kruka	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Svartbrun	Svartbrun	Röd						1	12	
60	2723	3	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1700	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd	Ristad dekor		Våglinje			1	10	
61	2723	4	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						3	53	

Fnr	Kontextr	Undernummer	Material	Undergrupp material	Datering	Typ	Del	Glasyrtyp	Inv. färg	Utv. färg	Godsfärg	Dekortyp	Ytbehandling	Dekorönsster	Kommentar	Kärl ID	Passning mellan tyndr	Antal frag	Vikt i gram
62	2723	5	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Buk				Röd							1	13
63	2723	6	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Kruka	Hänkel, buk	Blyglasyr inv	Brun		Röd							1	43
64	2723	7	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Brätte, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Grön	Grön	Röd		Vitlere-engobe inv					1	5
65	2723	8	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Mynning, brätte	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön		Röd	Målad dekor vitlera		Koncentrisk linjer, våglinje, punkter				2	9
66	2723	9	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat/skål	Buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul		Röd	Målad dekor vitlera		Koncentrisk linjer				2	23
67	3165	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1800	Kruka	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd							3	92
68	3365	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Kruka	Buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Grönbrun	Grönbrun	Röd							1	81
69	3431	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Buk, botten	Blyglasyr inv	Brun		Röd							2	57
70	3431	2	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat/skål	Brätte, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Gul	Röd	Målad dekor vitlera	Vitlere-engobe inv, fläckvis utv	Koncentrisk linjer, streck				4	74
71	3619	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Botten, ben	Blyglasyr inv	Brun		Röd							1	30
72	3619	2	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta/kruka	Mynning	Blyglasyr inv	Brun		Röd							1	18
73	3619	3	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv	Brun		Röd	Ristad dekor utv		Våglinje				2	60
74	3619	4	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Skål	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd	Stämpblad dekor utv		Streck				1	14
75	3619	5	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Skål	Mynning				Röd	Stämpblad dekor utv / Tummad drejås						1	14
76	3619	6	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1800	Fat	Brätte, buk	Blyglasyr inv	Grön		Röd							1	4
77	3619	7	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Kruka	Hänkel	Blyglasyr fläckvis utv		Brun	Röd							1	59
78	3619	8	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Skål	Buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul		Röd		Vitlere-engobe inv, hemrad					1	27

Fnr	Kontextr	Undernummer	Material	Undergrupp material	Datering	Typ	Del	Glasyrtyp	Inv. färg	Utv. färg	Godsfärg	Dekortyp	Ytbehandling	Dekormönster	Kommentar	Kärl ID	Passning mellan fyndnr	Antal frag	Vikt i gram
79	3619	9	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1800	Skål	Buk	Blyglasyr inv	Gul, grön		Röd		Vitlere- engobe inv, sgraffito					1	16
80	3619	10	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat/skål	Buk, botten	Blyglasyr inv fläck- vis utv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad de- kor vitlera		Koncen- triska linjer				1	46
81	3619	11	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat/skål	Buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul		Röd	Målad de- kor vitlera		Koncen- triska lin- jer, streck, punkter				1	68
82	3619	12	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat/skål	Buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön		Röd	Målad de- kor vitlera		Koncen- triska linjer				1	47
83	3619	13	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat/skål	Buk	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön		Röd	Målad de- kor vitlera		Koncen- triska linjer				2	20
84	3619	14	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning	Blyglasyr inv fläck- vis utv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad de- kor vitlera						1	21
85	3619	15	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön		Röd	Målad de- kor vitlera		Vitlere- engobe inv, hennrad				1	69
86	3698	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1675–1775	Fat	Mynning, brätte, buk, botten		Brun, vit		Röd		Vitlere- engobe inv, sgraffito					1	99
87	3698	2	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebens- gryta	Mynning, buk, ben	Blyglasyr inv fläck- vis utv	Brun	Brun	Röd							5	56
88	3777	1	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebens- gryta	Mynning, buk, botten, ben	Blyglasyr inv fläck- vis utv	Brun	Brun	Röd							19	410
89	3777	2	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebens- gryta	Skaff	Blyglasyr fläckvis utv		Brun	Röd							1	94
90	3777	3	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebens- gryta/ kruka	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläck- vis utv	Brun	Brun	Röd							2	31
91	3777	4	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat/skål	Botten				Röd							3	98
92	3777	5	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Lock?	Knopp	Blyglasyr utv		Grön	Röd		Vitlere-engo- be inv					1	5
93	3777	6	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1700	Fat	Botten	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön		Röd	Målad de- kor vitlera		Blomma				1	124
94	3777	7	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön		Röd	Målad de- kor vitlera		Koncen- triska linjer, våglinje, streck				8	147

Fnr	Kontextr	Undernummer	Material	Undergrupp material	Datering	Typ	Del	Glasyrtyp	Inv. färg	Utv. färg	Godsfärg	Dekortyp	Ytbehandling	Dekorönsster	Kommentar	Kärl ID	Passning mellan fyndnr	Antal frag	Vikt i gram
95	3777	8	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad dekor vitlora		Koncentrisk linjer	ICP prov 3			4	142
96	3777	9	Keramik	Fajans	ca 1630–1750	Fat/skål	Buk	Tennglasyr inv utv	Grå	Grå	Gulgrå							1	5
97	4000	1	Keramik		ca 1600–1800	Brännplåt		Blyglasyr stänksäckar							ICP prov 1			1	20
98	4000	2	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgryta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd							2	41
99	4000	3	Keramik	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgryta	Mynning, buk	Blyglasyr inv	Brun		Röd							2	31
100	4000	4	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning	Blyglasyr inv	Brun, gul		Röd	Målad dekor vitlora		Koncentrisk linjer				1	39
101	4000	5	Keramik	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte		Röd, brun, vit		Röd	Målad dekor vitlora	Vitlerengobe inv, hemrad	Koncentrisk linjer, våglinje				1	38

Bilaga 3b) Fyndtabell exklusive keramik 431-8098-2021

Fnr	Kontextnr	Material	Undergrupp material	Datering	Typ	Beskrivning	Mått/mm	Kommentar	Antal frag
102	3777	Bergart	Skiffer		Skifferbryne		79x28x15 mm		1
103	3777	Bergart	Trol. Granit		Knacksten	knackade ändar. Ena plattsidan slät från malning eller glättning.	82x56x42 mm		1
104	3155	Bergart	Flinta		Bössflinta		29x29x12		1
105	4000	Lera			Kritpipa	skaft utan dekoration	diam. 2/9 mm och 3/9 mm	kasserad	2
106	2469	Lera			Kritpipa	skaft utan dekoration	diam. 2,5/9 mm, 2,5/7 mm och 3/7 mm	kasserad	3
107	2723	Lera			Kritpipa	skaft utan dekoration	diam. 2/8 mm	kasserad	1
108	2469	Metall	Cu-legering	ca 1700	Knapp	rund, slät, ögla av alpha-typ	22 mm i diam, välvning 5 mm	kasserad	1
109	2723	Metall	Järn		Beslag	rektangulärt	50x22x4 mm	kasserad	1
110	4000	Metall	Järn		Spik			kasserad	1
111	4000	Glas	Glas		Fönsterglas			kasserad	1
112	3698	Glas	Glas		Fönsterglas			kasserad	1
113	3777	Metall	Järn		Nyckel	grov med stor ring i änden	130x40x12 mm	kasserad	1
114	2069	Metall	Järn		Hästsosöm	oanvänd		kasserad	1
115	2674	Metall	Järn		Hästska	fragment, hög klack och starkt avsmalnande		kasserad	1
116	2674	Metall	Järn		Spik			kasserad	1
117	3431	Metall	Järn		Byggnadsdetaljer: beslag, spik och öglor			kasserad	5
118	3431	Metall	Koppar		Bleck	till fönster- eller tak	27x22 mm	kasserad	1
119	3777	Metall	Järn		Kniv	med ögla i änden av tången	181/116x22x4	kasserad	1
120	4000	Metall	Järn		Spik			kasserad	1
121	4000	Metall	Järn		Sölja	rektangulär, med torne	30x25 mm	kasserad	1
122	4000	Metall	Järn		Hästska	fragment, hög klack och starkt avsmalnande		kasserad	1
123	2025	Ben	Djurben		Djurben	blandat		kasserad	9
124	2025	Lera	Kritpipa		Odekorerat skaft		diam. 2/7 mm, 3/8mm	kasserad	2
125	2025	Glas	Glas		Fönsterglas			kasserad	1
126	2469	Ben	Djurben		Djurben	blandat, främst käk-fragment		kasserad	4
127	2469	Metall	Järn		Spik			kasserad	7

Registrering och analys och av keramik från Mältaren i Örebro

Mikael Johansson

ARKEO keramikanalyser

Mikael Johansson

Sopranvägen 87, 142 42 Skogås

www.arkeokeramikanalyser.se

Skogås 2023

ARKEO keramikanalyser

Rapport 19, 2023

Inledning

Detta är en analys av ett keramiskt fyndmaterial tillvarataget vid en arkeologisk schaktningsövervakning inom kvarteret Mältaren i Örebro. Undersökningen har länsstyrelsens diarienummer 431-7898-2021 och 431-8098-2021.

Keramiken har identifierats, daterats och fyndregistrerats. I samband med analysen har också fyndkontexterna givits en troligt datering/tillkomsttid. För att utröna några föremåls möjliga proveniens har också ICP-prover tagits och analyserats (se vidare nedan).

ICP-analyser

En ICP-analys har gjorts på tre föremålen i fyndmaterialet; en skål, ett fat och en brännplåt (se fig. 1–4). Vid en ICP-analys bestäms lerans kemiska sammansättning och halten av olika oorganiska grundämnen dokumenteras, med hjälp av detta kan man sedan påvisa ett geografiskt sammanhang för keramiken. Den kemiska analysen av ICP-proverna har utförts vid OMAC Laboratories, Galway, Irland. Själva bearbetningen av den kemiska analysen och jämförelsen med andra prover har sedan utförts av Torbjörn Brorsson vid Kontoret för Keramiska Studier (se Brorsson 2023).

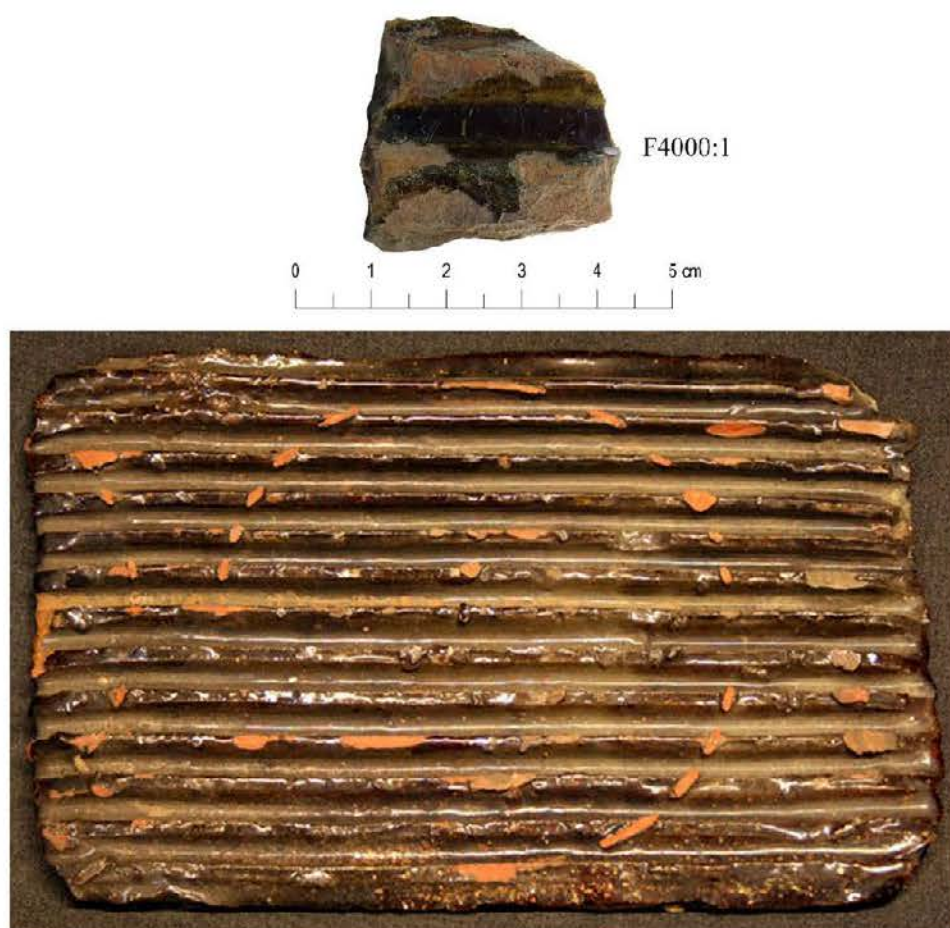
ICP-prov	Fnr	Formtyp	Antagen proveniens
1	4000:1	Brännplåt	Örebro
2	2469:24	Skål	Örebro
3	3777:8	Fat	Örebro

Figur 1. Tabell över de fynd varifrån prov tagits för ICP-analys.

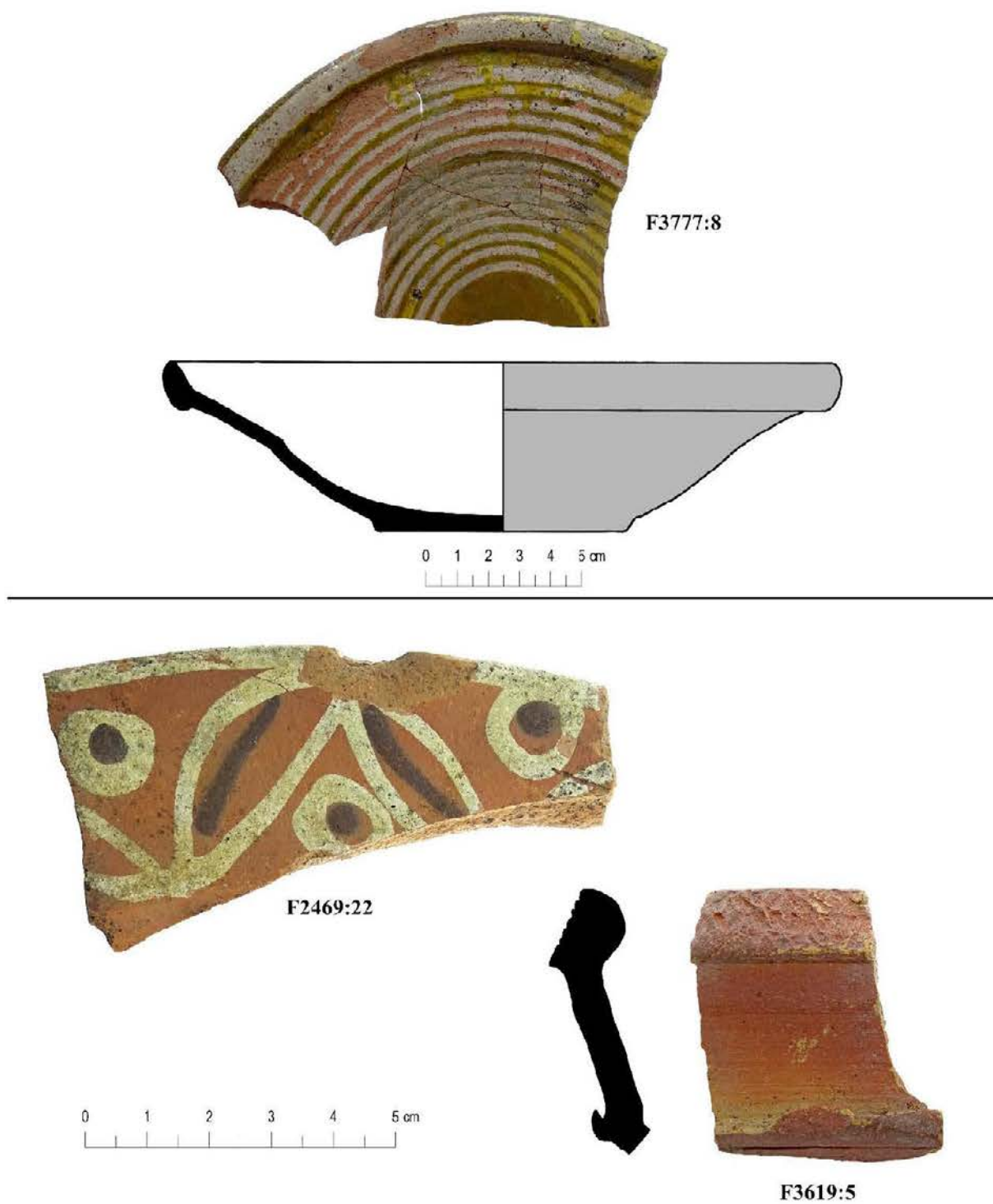
Alla tre föremål antogs innan ICP-analyserna härröra från krukmakerier i Örebrotrakten. Speciellt brännplåten antogs med säkerhet utgöra krukmakeriavfall från ett lokalt krukmakeri. Tanken var att proverna skulle bilda en bra grund för ett ”kemiskt” fingeravtryck för provinsiell lera och följaktligen då även lokalproducerad keramik. Något mycket användbart vid framtida studier av keramik från Örebro men också för ICP-jämförelser med andra platser. Analyssvaren på ICP-proverna blev dock inte alls som väntat då leran i brännplåten och fatet inte alls passade

ihop med leran i skålen, utan visade sig ha samhörighet med keramik från Stockholm. Skålen kan knytas till leror i Närke och råmaterialet till den har förmodligen hämtats från en lertäkt belägen i trakterna kring Örebro eller Kumla.

ICP-analyserna har således gett oss en ny spännande information om lokal keramiktillverkning men också väckt nya frågor kring keramikkonsumtion i Örebro och möjlig handel med keramik. Att keramikkarl tillverkade på en plats säljs och transporteras till en annan plats är normalt och att ett fat tillverkat i Stockholm når Örebro är inget konstigt. Men varför en brännplåt som används vid keramiktillverkning skulle vara ”inköpt” och inte lokalt tillverkad av ett krukmakeri är svårt att ge något svar på. Att lera från Stockholmsområdet skulle ha transporterats till Örebro för att användas där vid keramiktillverkning känns också väldigt långsökt. Vad som behövs för att få klarhet i dessa frågor är fler ICP-analyser på krukmakeriavfall från Örebro, och speciellt då tillverkningstekniska detaljer som exempelvis brännplåtar.

Figur 2. Överst en skärva av en brännplåt (F4000:1) som använts vid bränning av keramikkarl. Nederst ett exempel på en hel brännplåt från Österlens museum (ÖM 11871). Foto av skärva: Mikael Johansson, ARKEO keramikanalyser. Skärva i skala 1:1.

Figur 3. Överst delar av ett fat som enligt en ICP-analys är tillverkat i Stockholm (F3777:8), fatet avbildat i skala 1:2. I mitten en mynningsskärva från ett dekorerat men ej glaserat fat (F2469:22). Nederst till höger en mynningsskärva från en skål som ej glaserats (F3619:5). Förmodligen utgör bägge sistnämnda skärvor krukmakeriavfall, avbildade i skala 1:1. Foto och illustrationer: Mikael Johansson, ARKEO keramikanalys.

*Grepp från skål,
Mältaren, Örebro,
F2469:24*

Skål från Karlstad med en hänkel och ett grepp utformat som en sjöjungfru

Tre typer av grepp som förekommer på skålar i Stockholm

Figur 4. Överst till vänster ett grepp från en skål (F2469:24) som enligt en ICP-analys är tillverkad i Örebrotrakten. Greppet är utformat som ett ansikte med stort lockigt hår och kanske illustrerar det en unik lokal formtradition. Grepp utformade som en sjöjungfru har exempelvis kunnat knytas till en lokal tillverkning i Karlstad (Brorsson 2021). I Stockholm är det vanligt med volutformade grepp men grepp utformade som ansikten förekommer också, se nedre raden i bilden. Foto: Värmlands museum och Mikael Johansson, ARKEO keramikanalys. Skärvor i skala 1:1.

Referenser

Brorsson, T. 2021. *ICP-analys av skålar med sjöjungfruhandtag från Karlstad, Värmland.* Kontoret för Keramiska Studier, Rapport 180.

Brorsson, T. 2023. *ICP-analys av efterreformatörsk keramik från kv. Mältaren, Örebro, Närke.* Kontoret för Keramiska Studier, Rapport 229.

Bilaga 1. Datering av fyndkontexter

En datering av kontexter utifrån det keramiska fyndmaterialet:

- 2031** Fyndmaterialet utgörs av 10 skärvor yngre rödgods. Förekommande käriformer är trebensgrytor, skålar och fat. Keramikens utformning och sammansättning pekar mot en datering av kontexten till 1600-talets andra hälft eller 1700-talets första hälft.
- 2069** Fyndmaterialet utgörs av en mynningsbit med hänkel från en kruka i yngre rödgods. Dateringen på krukans bör ligga i 1600-talets andra hälft eller 1700-tal.
- 2469** Fyndmaterialet utgörs av 166 skärvor varav 162 är yngre rödgods. Förutom det finns två fajansskärvor, en stengodsskärva samt en skärva flintgods. Keramikens utformning och sammansättning pekar mot en datering av kontexten till 1600-talets andra hälft eller 1700-talets första hälft.
- OBS! Flintgodsskärvan är inte samtida med övrig keramik utan yngre, det måste i detta fall röra sig om en infiltration från en ovanliggande yngre kontext.
- 2496** Fyndmaterialet utgörs av en bottenskarva från en trebensgryta i yngre rödgods. Kontextens datering bör vara 1600-tal eller 1700-talets första hälft.
- 2674** Fyndmaterialet utgörs av 19 skärvor yngre rödgods samt en bukbit från en tyskt mineralvattenflaska i stengods. Keramikens utformning och sammansättning pekar mot en datering av kontexten till senare delen av 1600-talet eller 1700-talets första hälft.
- 2723** Fyndmaterialet utgörs av 13 skärvor yngre rödgods. Keramikens utformning och sammansättning pekar mot en trolig datering av kontexten till 1600-talets andra hälft, men eventuellt kan det röra sig om tidigt 1700-tal.
- 3165** Fyndmaterialet utgörs av tre skärvor från en kruka i yngre rödgods. Kontextens datering bör ligga i 1600-talets andra hälft eller 1700-tal.
- 3365** Fyndmaterialet utgörs av en bottendel av en kruka i yngre rödgods. Kontextens datering går inte att bestämma närmre än till 1600- eller 1700-tal.

- 3431** Fyndmaterialet utgörs av sex skärvor yngre rödgods. Keramikens utformning och sammansättning pekar mot en trolig datering av kontexten till 1600-tal eller 1700-talets första hälft.
- 3619** Fyndmaterialet utgörs av 17 skärvor yngre rödgods. Kontextens datering ligger troligen i 1600-talet andra hälft eller 1700-talets första hälft.
- 3698** Fyndmaterialet utgörs av sex skärvor yngre rödgods. Kontextens datering ligger förmodligen i 1600-talets andra hälft eller 1700-talets första hälft.
- 3777** Fyndmaterialet utgörs av 39 skärvor yngre rödgods samt en fajansskärva. Kontexten har förmodligen en datering som ligger inom tidsperioden 1630–1700.
- 4000** Fyndmaterialet utgörs av sex skärvor yngre rödgods samt en bit av en så kallad brännplåt. Kontextens datering ligger förmodligen i 1600-talet andra hälft eller 1700-talets första hälft.

Bilaga 2. Fyndlista keramik

Kontextnr	Fnr	Godstyp	Datering	Föremålstyp	Del	Glasystyp	Inv. färg	Utv. färg	Godsfärg	Dekortyp	Ytbehandling	Dekormönster	Föremål anm	Kärl ID	Passning mellan fyndnr	Antal frag	Vikt i gram
2000	1	Yngre rödgods	ca 1600-1750	Fat	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer, våglinje				1	12
2031	1	Yngre rödgods	ca 1600-1750	Trebensgrvta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, grönbrun	Brun	Röd							10	114
2031	2	Yngre rödgods	ca 1650-1750	Trebensgrvta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Grönbrun	Brun	Röd							1	23
2031	3	Yngre rödgods	ca 1650-1750	Trebensgrvta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd							2	24
2031	4	Yngre rödgods	ca 1650-1750	Trebensgrvta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd							3	139
2031	5	Yngre rödgods	ca 1600-1750	Skål	Mynning, hänkel, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Grön	Brun	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer		3	2031.5; 2469.3	4	99
2031	6	Yngre rödgods	ca 1600-1750	Fat, skål	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul	Brun, gul	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer				4	36
2031	7	Yngre rödgods	ca 1600-1750	Fat/skål	Botten	Blyglasyr stänk fläckar	Brun	Brun	Röd							1	36
2031	8	Yngre rödgods	ca 1600-1750	Fat	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul	Brun, gul	Röd	Målad dekor vitlera		Spiral		1	2031.8; 2469.2	4	79
2031	9	Yngre rödgods	ca 1650-1750	Skål	Mynning, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd, grå	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer, våglinje, streck		2	2031.9; 2469.1	4	222
2069	1	Yngre rödgods	ca 1650-1800	Kruka	Mynning, hänkel	Blyglasyr inv utv	Brun	Brun, gul	Röd	Målad dekor vitlera		Streck				1	51
2469	1	Yngre rödgods	ca 1650-1750	Fat	Mynning, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd, grå	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer, våglinje, streck		2	2031.9; 2469.1	5	192
2469	2	Yngre rödgods	ca 1600-1750	Fat	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul	Brun, gul	Röd	Målad dekor vitlera		Spiral		1	2031.8; 2469.2	3	26
2469	3	Yngre rödgods	ca 1600-1750	Skål	Mynning, buk	Blyglasyr inv	Grön	Brun	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer		3	2031.5; 2469.3	3	33
2469	4	Yngre rödgods	ca 1650-1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv	Grön	Brun	Röd		Vitlere-engobe inv					2	22
2469	5	Yngre rödgods	ca 1650-1750	Kruka	Buk	Blyglasyr inv utv	Brun	Brun, gul	Röd	Målad dekor vitlera		Streck, punkter				1	20
2469	6	Yngre rödgods	ca 1650-1750	Skål	Mynning	Blyglasyr inv utv	Brun	Brun, grön	Röd	Målad dekor vitlera		Streck				1	6
2469	7	Yngre rödgods	ca 1675-1800	Skål	Buk	Blyglasyr inv	Gulvit	Brun	Röd		Vitlere-engobe inv					1	21
2469	8	Yngre rödgods	ca 1675-1775	Skål	Mynning	Blyglasyr inv utv	Brun	Gulbrun	Röd		Vitlere-engobe utv					1	16
2469	9	Yngre rödgods	ca 1675-1775	Skål	Mynning	Blyglasyr inv	Brun, gul	Brun, gul	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer				1	12
2469	10	Yngre rödgods	ca 1675-1775	Skål	Mynning	Blyglasyr inv utv	Brun, gul	Brun, gul, grön	Röd	Målad dekor vitlera, stämpel dekor utv						1	7
2469	11	Yngre rödgods	ca 1675-1775	Skål	Mynning	Blyglasyr inv utv	Brun, gul	Brun	Röd	Stämpel dekor utv, tummad drejås						2	25
2469	12	Yngre rödgods	ca 1675-1775	Skål	Buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul	Brun	Röd		Vitlere-engobe inv, hemrad					3	72
2469	13	Yngre rödgods	ca 1675-1775	Skål	Mynning, hänkel, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun, gul	Röd		Vitlere-engobe inv, fläckvis utv, sgraffito					10	107

2469	14	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad dekor vitlora	Vitlere-engobe inv, hemrad		5	240
2469	15	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat, skål	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad dekor vitlora		Koncentriska linjer, spiral	8	136
2469	16	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd	Målad dekor vitlora		Koncentriska linjer, streck, punkter	11	183
2469	17	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön	Brun	Röd	Målad dekor vitlora		Koncentriska linjer, våglinje, streck	2	48
2469	18	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd	Målad dekor vitlora		Koncentriska linjer, våglinje, streck	1	135
2469	19	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Brätte, buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad dekor vitlora		Växter	4	111
2469	20	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad dekor vitlora		Koncentriska linjer, streck, punkter	5	139
2469	21	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad dekor vitlora		Koncentriska linjer, streck, punkter	4	250
2469	22	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Mynning, brätte	Blyglasyr fläckvis utv	Röd, brun, vit	Brun	Röd	Målad dekor vitlora		Koncentriska linjer, streck, punkter	4	72
2469	23	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte	Blyglasyr fläckvis utv	Brun	Brun	Röd				1	63
2469	24	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Skål	Grepp	Blyglasyr fläckvis utv	Brun, gul	Brun, gul	Röd	Reliefdekor	Vitlere-engobe fläckvis utv	Ansikte	2	69
2469	25	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Krus	Buk	Blyglasyr inv utv	Brun	Gul	Röd		Vitlere-engobe utv		1	4
2469	26	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Flaska/krus	Buk	Blyglasyr utv fläckvis inv	Brun	Grönbrun	Röd				1	5
2469	27	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Krus	Botten	Blyglasyr inv	Brun	Brun, gul	Röd				1	28
2469	28	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Krus? Lock?	Fot? Knopp?	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun, gul	Röd	Målad dekor vitlora		Streck	1	37
2469	29	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Buk, skaft	Blyglasyr inv fläckvis utv	Svartbrun	Svartbrun	Röd			Våglinje	2	80
2469	30	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Grå	Ristad dekor			1	58
2469	31	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd				1	33
2469	32	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv	Brun	Brun	Röd				1	13
2469	33	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgryta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Grå, röd				5	127
2469	34	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Skaft	Blyglasyr inv	Svartbrun	Brun	Grå				1	118
2469	35	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Mynning, buk, skaft	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd				1	134
2469	36	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Skaft	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd				2	35
2469	37	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Kruka	Mynning, hänkel, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd				13	272
2469	38	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Kruka	Mynning, hänkel, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd				1	86
2469	39	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Trebensgryta, kruka	Buk, botten, ben	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd				49	991
2469	40	Fajans	ca 1650–1800	Fat	Brätte, buk	Tennglasyr inv utv	Vit, blå	Vit	Gul	Målad dekor			2	3

2469	14	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul	Brun	Röd		Vitlere-engobe inv, hemirad				5	240
2469	15	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat, skål	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer, spiral			8	136
2469	16	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Fat	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer, streck, punkter			11	183
2469	17	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön	Brun	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer, våglinje, streck			2	48
2469	18	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul, grön	Brun	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer, våglinje, streck			1	135
2469	19	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Brätte, buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad dekor vitlera		Växter			4	111
2469	20	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer, streck, punkter			5	139
2469	21	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul	Brun	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer, streck, punkter			4	250
2469	22	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Fat	Mynning, brätte	Blyglasyr fläckvis utv	Röd, brun, vit	Brun	Röd	Målad dekor vitlera		Koncentriska linjer, streck, punkter			4	72
2469	23	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Fat	Mynning, brätte	Blyglasyr fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						1	63
2469	24	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Skål	Grepp	Blyglasyr fläckvis utv	Brun, gul	Brun, gul	Röd	Reliefdekor		Ansikte	ICP prov 2		2	69
2469	25	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Krus	Buk	Blyglasyr inv utv	Brun	Gul	Röd						1	4
2469	26	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Flaska/krus	Buk	Blyglasyr utv fläckvis inv	Brun	Grönbrun	Röd						1	5
2469	27	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Krus	Botten				Röd						1	28
2469	28	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Krus? Lock?	Fot? Knopp?	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun, gul	Röd	Målad dekor vitlera		Streck			1	37
2469	29	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Buk, skaft				Röd						2	80
2469	30	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Svartbrun	Svartbrun	Grå	Ristad dekor		Våglinje			1	58
2469	31	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						1	33
2469	32	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Mynning	Blyglasyr inv	Brun	Brun	Röd						1	13
2469	33	Yngre rödgods	ca 1650–1750	Trebensgryta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Grå, röd						5	127
2469	34	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Skaft	Blyglasyr inv	Svartbrun	Svartbrun	Grå						1	118
2469	35	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Mynning, buk, skaft	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						1	134
2469	36	Yngre rödgods	ca 1600–1750	Trebensgryta	Skaft				Röd						2	35
2469	37	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Kruka	Mynning, hänkel, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						13	272
2469	38	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Kruka	Mynning, hänkel, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						1	86
2469	39	Yngre rödgods	ca 1600–1800	Trebensgryta, kruka	Buk, botten, ben	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Brun	Röd						49	991
2469	40	Fajans	ca 1650–1800	Fat	Brätte, buk	Tenglasyr inv utv	Vit, blå	Vit	Gul	Målad dekor					2	3

3619	11	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Fat/skål	Buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul	Röd	Mälad dekor vitlera		Koncentriska linjer, streck, punkter	1	68
3619	12	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Fat/skål	Buk, botten	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön	Röd	Mälad dekor vitlera		Koncentriska linjer	1	47
3619	13	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Fat/skål	Buk	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön	Röd	Mälad dekor vitlera		Koncentriska linjer	2	20
3619	14	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Fat	Mynning	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul	Röd	Mälad dekor vitlera			1	21
3619	14	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön	Röd	Mälad dekor vitlera	Vitlere-engobe inv, hemrad	Koncentriska linjer	1	69
3698	1	Yngre rödgoods	ca 1675-1775	Fat	Mynning, brätte, buk, botten		Brun, vit	Röd		Vitlere-engobe inv, sgraffito		1	99
3698	2	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Trebensgrvta	Mynning, buk, ben	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Röd				5	56
3777	1	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Trebensgrvta	Mynning, buk, botten, ben	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Röd				19	410
3777	2	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Trebensgrvta	Skaft	Blyglasyr fläckvis utv	Brun	Röd				1	94
3777	3	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Trebensgrvta/kruka	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Röd				2	31
3777	4	Yngre rödgoods	ca 1600-1800	Fat/skål	Botten			Röd				3	98
3777	5	Yngre rödgoods	ca 1600-1800	Lock?	Knopp	Blyglasyr utv	Grön	Röd		Vitlere-engobe inv		1	5
3777	6	Yngre rödgoods	ca 1600-1700	Fat	Botten	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön	Röd	Mälad dekor vitlera		Blomma	1	124
3777	7	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Fat	Mynning, brätte, buk	Blyglasyr inv	Brun, gul, grön	Röd	Mälad dekor vitlera		Koncentriska linjer, våglinje, streck	8	147
3777	8	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Fat	Mynning, brätte, buk, botten	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun, gul	Röd	Mälad dekor vitlera		Koncentriska linjer	4	142
3777	9	Fajans	ca 1630-1750	Fat/skål	Buk	Tenglasyr inv utv	Grå	Gulgrå				1	5
4000	1		ca 1600-1800	Brännplåt		Blyglasyr stänk fläckar				ICP prov 1		1	20
4000	2	Yngre rödgoods	ca 1650-1750	Trebensgrvta	Mynning, buk	Blyglasyr inv fläckvis utv	Brun	Röd				2	41
4000	3	Yngre rödgoods	ca 1650-1750	Trebensgrvta	Mynning, buk	Blyglasyr inv	Brun	Röd				2	31
4000	4	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Fat	Mynning	Blyglasyr inv	Brun, gul	Röd	Mälad dekor vitlera		Koncentriska linjer	1	39
4000	5	Yngre rödgoods	ca 1600-1750	Fat	Mynning, brätte		Röd, brun, vit	Röd	Mälad dekor vitlera	Vitlere-engobe inv, hemrad	Koncentriska linjer, våglinje	1	38

Rapporter från ARKEO keramikanalyser

- Nr 1 Fyndregistrering av keramik och datering av kontexter. Kv. Lindormen, Uppsala
- Nr 2 Keramikfynden från kvarteret Garvaren i Norrköping
- Nr 3 Keramikmaterialet från Kammakartorget i Enköping
- Nr 4 Registrering och analys av keramik från Klevgränd, Stockholm
- Nr 5 Registrering och analys av keramik från arkeologisk förundersökning av fastigheterna Norrtull 13, 14 och Söderköping 2:84, Söderköpings kommun, Östergötlands län
- Nr 6 Analys av keramik från kv. Baderskan, Mariefred
- Nr 7 Analys av keramik från Munken 12, Mariefred
- Nr 8 Analys och registrering av keramik från bytomt L2008:2052, fastighet Händelö 2:1, Norrköpings kommun, Östergötland
- Nr 9 Registrering och analys av keramik från arkeologisk schaktningsövervakning inom Kungsgatan, Karlstad, fornlämning L2007:9898, RAÅ Karlstad 30:1. Fastighet Tingvallastaden 1:1 (intill Kungsgatan 12)
- Nr 10 Registrering och analys av keramik från Molnby, Vallentuna kommun, Stockholms län
- Nr 11 Registrering och analys av keramik från arkeologisk schaktningsövervakning i Tranbodarne 11, Stockholm 103:1
- Nr 12 Registrering och analys av keramik från arkeologisk schaktningsövervakning, Järngraven, Stockholm 103:1
- Nr 13 Analys av keramik från Rådstugan 10, Strängnäs
- Nr 14 Analys av keramik från kv. Nymånen, Eskilstuna Slott och stadslager, Eskilstuna
- Nr 15 En analys av keramik från Örebro slott
- Nr 16 Analys och registrering av fynd från arkeologisk undersökning inom fastigheten Bageriet 3, Trosa stad, Trosa kommun, Södermanlands län
- Nr 17 En registrering och studie av keramik från Maskinrummet/Pålbryggan och Järngraven, Stockholm 103:1
- Nr 18 Analys av keramik från arkeologisk schaktningsövervakning inom fastigheten Gripen 1 i Nyköping
- Nr 19 Registrering och analys och av keramik från Mältaren i Örebro

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Nina Balknäs
Arkeologgruppen i Örebro AB
Radiatorvägen 11
702 27 ÖREBRO

Resultat av ^{14}C datering av makrofossil och träkol från L1980:4669, Mältaren 12, Örebro stad, socken och kommun, Närke (Dnr. 431-8098-2021, P21074). (p 4974)

Förbehandling av makrofossiler:

- 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
- 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
- 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
- 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰ V-PDB}$	^{14}C ålder BP
Ua-76968	Mältaren PM2833	-24,7	609 ± 30
Ua-76969	Mältaren PM2525	-25,9	2 406 ± 31
Ua-76970	Mältaren PM3785	-26,2	1 404 ± 29

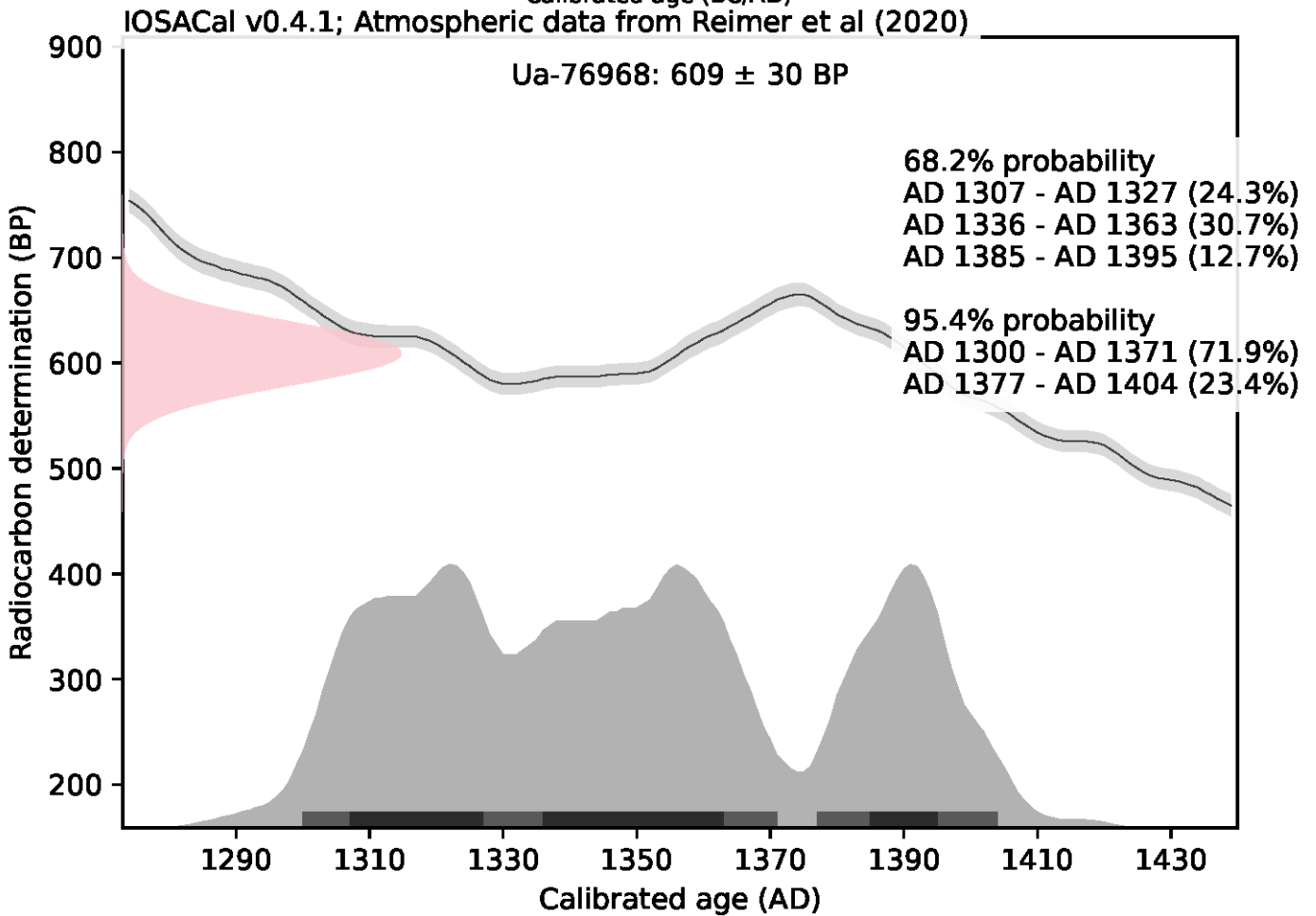
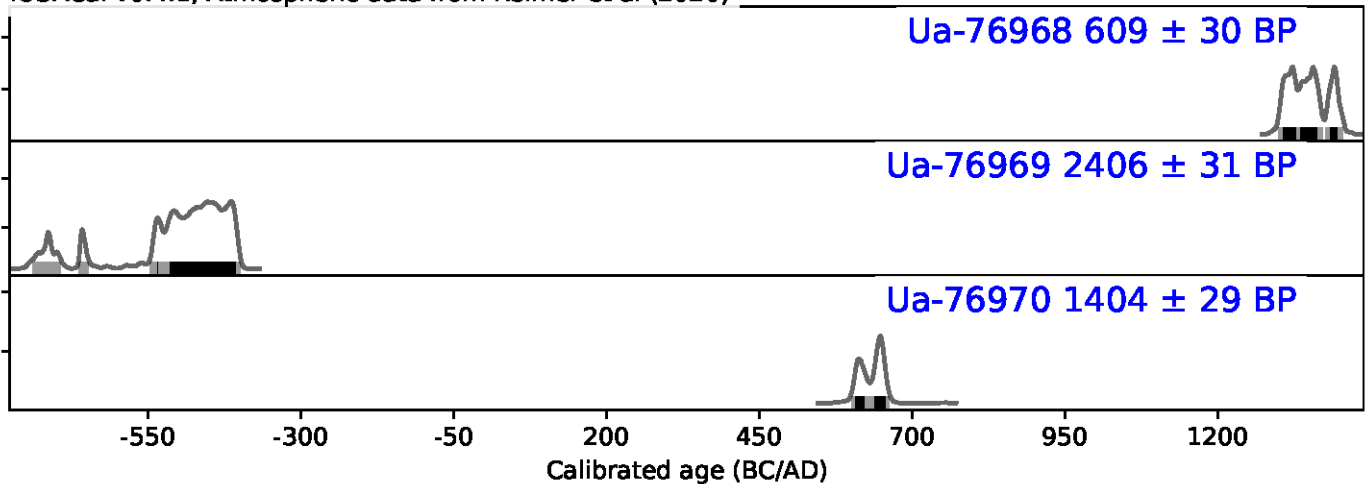
Med vänliga hälsningar

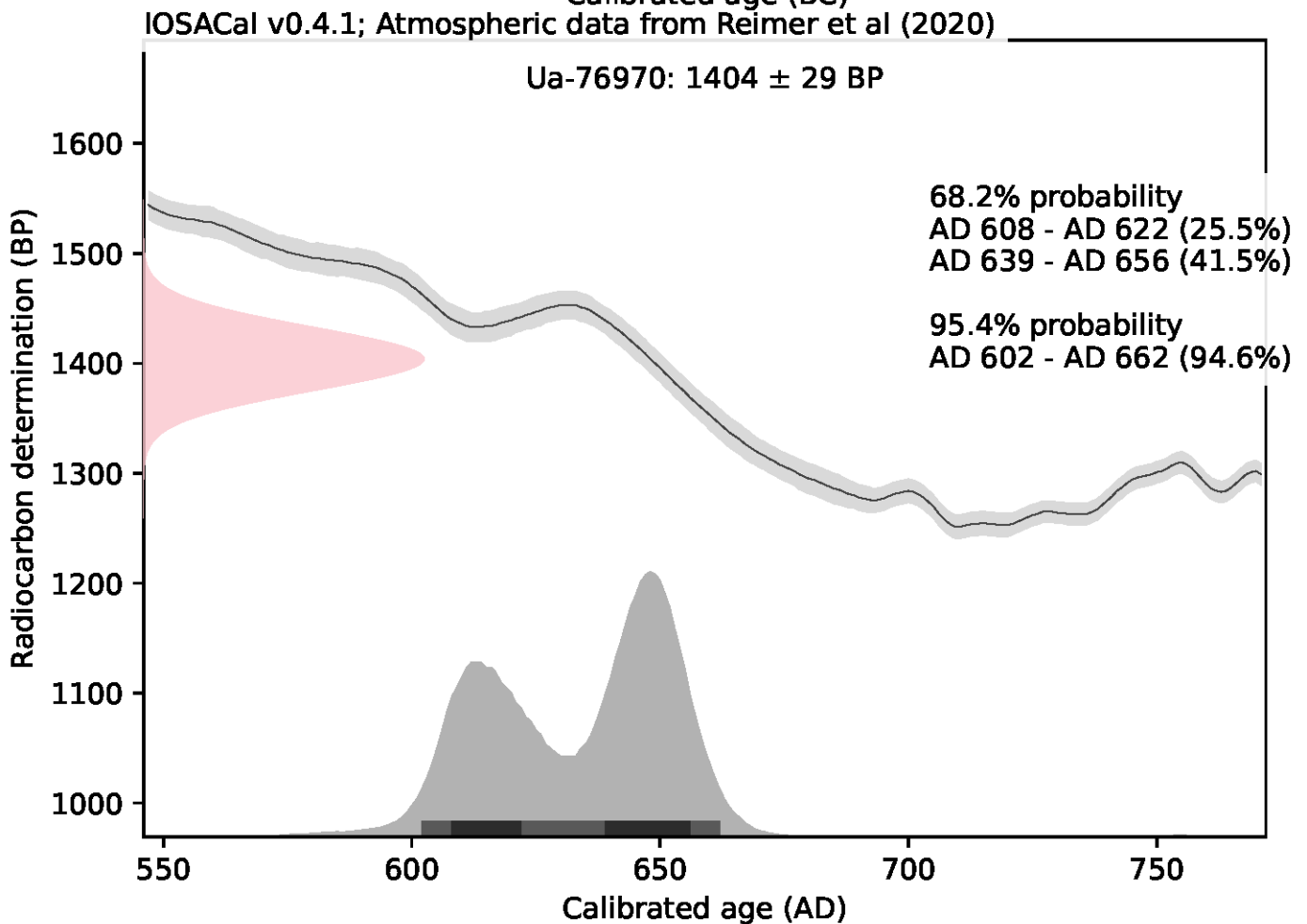
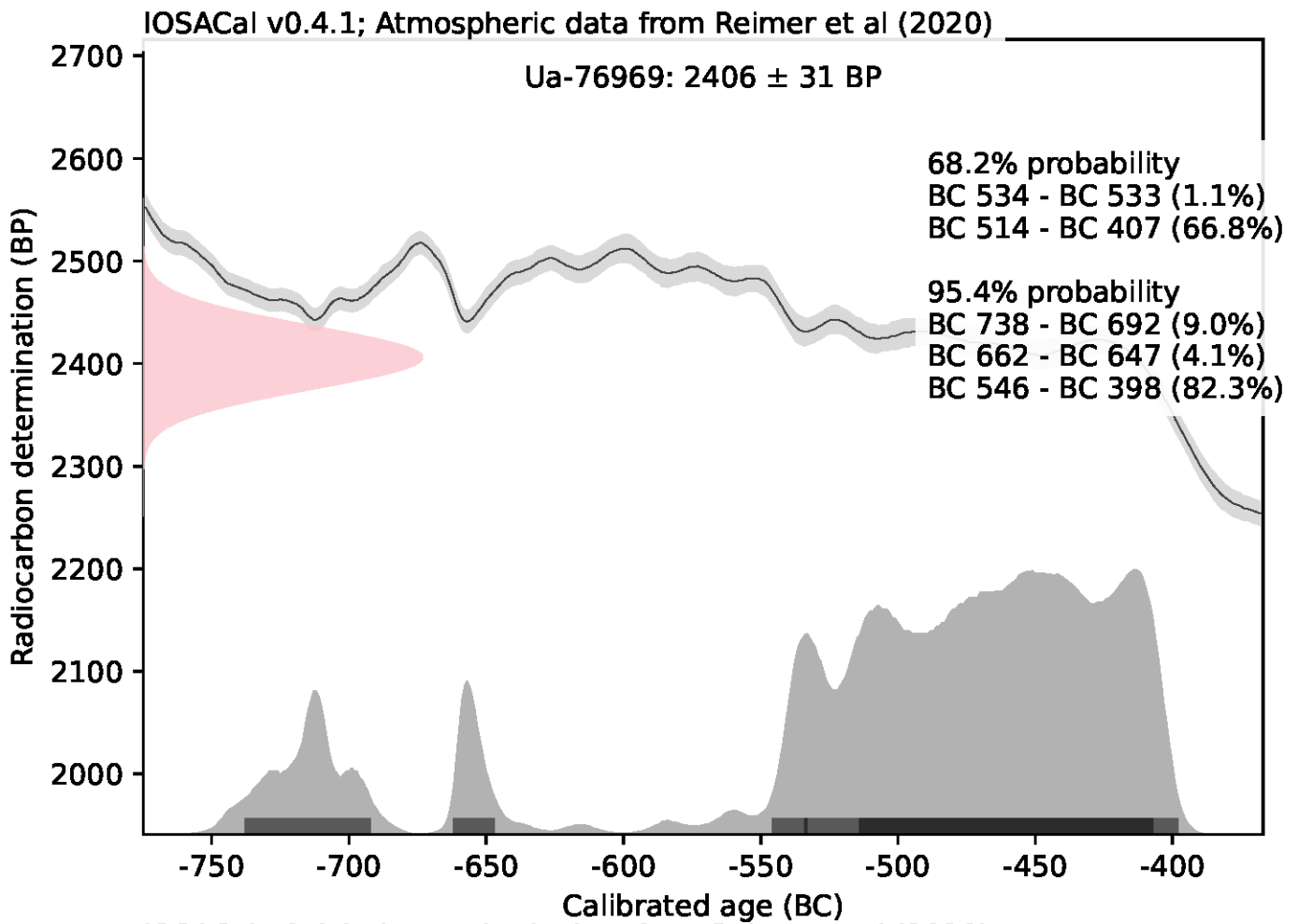
Maximilian Schmidt
Maximilian Schmidt
2023.02.21
15:49:01 +01'00'

Maximilian Schmidt/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

ARKEOBOTANISK ANALYS AV JORDPROV FRÅN KVARTERET MÄLTAREN 12 I ÖREBRO

BESTÄLLARE: ARKEOLOGGRUPPEN
ANALYS: STEFAN GUSTAFSSON 2022

Inledning

På uppdrag av Arkeologgruppen har Arkeologikonsult utfört en arkeobotanisk analys av 9 jordprov från en undersökning i kvarteret Mältaren i Örebro. Den arkeobotaniska analysen omfattade förkolnat och oförkolnat växtmakrofossilanalys samt några vedartsbestämningar.

Metod

Jordproverna våtsiktades i vatten och det använda sållet hade en maskstorlek av 02 millimeter. Det framfloterade materialet undersöktes under mikroskop med en förstoring av 4 till 600 gånger. Artbestämning gjordes med hjälp av referenslitteratur och referenssamling (bl.a. Berggren 1969/1981, Digital Seed Atlas of the Netherlands, Jacomet 2006, Schweingruber 1978/1990, Mork 1946, www.woodanatomy.ch).

Resultat

Förkolnade sädeskorn påträffades i en anläggning, 2883:2773 i form av skalkorn och fragment från sädeskorn. Dessa fynd tolkas som hushållsavfall som förkolnats i samband med matberedning.

I prov 2068:2017 fanns frö från trampört, svinmålla och groblad. Dessa arter trivdes i närheten av människans bosättningar samt på åkrar och andra odlingsytor. Eftersom provet togs ur ett tramplager kan man förmoda att dessa tämligen tramptåliga arter växte utefter stenläggningen som tramplagret låg på. Det fanns även skal från hasselnöt i samma prov och det tolkas som att lagret även innehåller lite hushållsavfall.

I övrigt innehöll proverna mest träkol från björk, gran och tall. I prov 3704:3698 påträffades fiskben och fiskfjäll från bland annat abborre och karpfisk.

ID	SKALKORN	FRAG. SÄD	HASSELNÖT	TRAMPÖRT	SVINMÅLLA	GROBLAD	TRÄFIBRER	BJÖRK	GRAN	TALL	FISKEBEN/FJÄLL
2068:2017			7	2	5	1	+++	9	1		
2513:2167										*30+ /30+	
2525:2497								7			
2830:2773								30+			
2833:2773	7	3						30+			
3177:3165							+++				
3435:3431			2						30+		
3704:3698							++				+++
3785:3777								3	26	10	

Figur 1. Artlista.

Litteratur

BERGGREN, G. 1969. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 2: Cyperaceae. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.

BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.

Hemsida, Digital Seed Atlas of the Netherlands:
<http://seeds.eldoc.ub.rug.nl/?pLanguage=en>

JACOMET, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2024:18

